ଗୁପ୍ତ ଘାତକ

(ଡିଟେକ୍‌ଟିଭ୍ ଉପନ୍ୟାସ)

ବୀଣା ଦେବୀ ଏମ୍. ଏ.

ପ୍ରକାଶ ପରିଚାଳନା—

ଶ୍ରୀ ରଣଜିତ ସିଂହ ବି. ଏ. (ଅନର୍ସ) ଡି. ଇଡ଼.

ବାଲୁବଜାର, କଟକ-୨

ମୁଦ୍ରଣର ସମୟ—ଦୋଲ, ୧୯୫୬

ସଂଖ୍ୟା—ଏକହଜାର

ମୂଲ୍ୟ—ଏକଟଙ୍କା ଚାରିଅଣା ମାତ୍ର

ମୁଦ୍ରାକର—ଶ୍ରୀ [illegible]

କଂଗ୍ରେସ [illegible]

—"ପାନ ଦ'ଖଣ୍ଡ ଆଣ୍ ବାବା—ଅଖଇର ଅ, ଭଜା ଗୁଣ୍ଡି ଦେଇ"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଚାକରକୁ ଡାକି କହିଲେ । ସେ ଚାଲିଗଲା । ପଡ଼ୋଶୀ ରାମ ବାବୁଙ୍କୁ ନେଇ ଛୋଟ ବୈଠକଖାନାରେ ବସେଇଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"ମୁଁ ଭଜା ଗୁଣ୍ଡି ଖାଏ ବୋଲି କି ଆପଣ ମନେ [illegible] ?" ରାମ ବାବୁ ଅଳ୍ପ ହସି ପଚାରିଲେ ।

—"[illegible]ବଶ୍ୟ—ଆପଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷର ଚିହ୍ନା—[illegible] ଜାଣିନ ? ତା'ପରେ ଆପଣଙ୍କ ଛୋଟ ଝିଅର ବାହାଘର [illegible] ହେଲା ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ସ୍ୱାଭାବିକ କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲେ ।

—"କେଉଁଠ[illegible] ପଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କାରେ ମଙ୍ଗିଲେନ ।" ରାମ ବା[illegible] ଗୋଟେ କେମିତି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହେଇଗଲେ । ସେ [illegible]ଥିଲେ— ତା'ପରେ ପଚାରିଲେ,—"ଆପଣ ତା ହେ[illegible] ?"

—"ହଁ"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ [illegible]ମ ବାବୁଙ୍କ [illegible]ଙ୍କ ଶୁରେ [illegible] ଅଜ[illegible]ଚ । ଏବେ

ବର୍ଷର ପୁରୁଣା ପଡ଼ୋଶୀ । ଟିକେ ବିମର୍ଷ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ, ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

ଘରଟା ଥିଲା ଭଡ଼ାଘର—କିନ୍ତୁ ଅବିବାହିତ ଜୀବନର ତିରିଶବର୍ଷ ଏଇଠି କଟେଇଥିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ଘରଟା ପ୍ରତି ଗୋଟେ ମାୟା ଆସି ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସବୁ ମାୟା ଭଳି ସେ ମାୟାଟା ବି କଟେଇବାର ବେଳ ଆସିଛି । ଆଉ ଜୀବନର ମାୟା ଯେପରିବେଳେ କଟେଇବାକୁ ହବ—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଗୋଟେ ନିଶ୍ୱାସ ପକେଇ କହିଲେ—"ପୁଣି କେବେ ଦେଖା ହବ କେଜାଣି ?"

ଚାକର ପାନ ଆଣି ଦେଲା ।

—"ମୁଁ ଯାଏଁ ଆପଣଙ୍କ ଗାଡ଼ୀ ବେଳ ହେଲା"—ରାମ ବାବୁ ପାନ ଦି'ଖଣ୍ଡ ନେଇ ଉଠିଗଲେ ।

ଡାକ୍ତର କହିଥିଲେ—"ଆପଣଙ୍କର ଦରକାର ପ୍ରଚୁର ପବନ ଆଉ ବିଶ୍ରାମ । ନିଜ ଦେହ କଥା ଆଦୌ ଚିନ୍ତା କରିବେନି, ଖାଇବେ, ବୁଲିବେ—ଆଉ ବିଶ୍ରାମ ନେବେ, ହୁଏତ ଆଉ ବର୍ଷେ ଏଇ ଦିନକୁ ଆପଣ ପୁଣି ଭଲହୋଇ ଉଠିବେ । କିଏ ଜାଣେ ହୁଏତ ଅଫିସକୁ ବି"... ।

ଡାକ୍ତର ବାବୁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ [illegible] ମୁହଁ [illegible] ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଖି ଆଗ[illegible] ଜୀବନ୍ତ କେମିତି ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରକୃତରେ [illegible] ଶୁଣି ନ ଥିଲା । [illegible] ଥିଲେ ନିଜ [illegible] ସାମ[illegible] ସ୍ୱପ୍ନ [illegible] ତାଙ୍କ ଡ଼ାକ୍[illegible] ଆଉ ଗୋଟେ [illegible] ଡ଼ା[illegible]ର ମନ [illegible] ସମନ୍ୱୟ [illegible] [illegible]ମନା [illegible] ଲୋ[illegible] [illegible]

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଯେ କଥାଟା ଜାଣି ନ ଥିଲେ ଏମିତି ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଯେ ଠିକ୍ କି ରୋଗ ହୋଇଛି ସେ ଜାଣି ନ ଥିଲେ—ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁ ନ ଥିଲେ ବୋଲି । ସେଇଥି ପାଇଁ ଡାକ୍ତର କହିଥିବା ବଡ଼ ନାଁଟା ତାଙ୍କର ମନେ ରହି ନ ଥିଲା । ପ୍ରକୃତରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ସେ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ି ଥିଲେ । ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଡାକି ଥିଲେ ବି - ମନେ ମନେ ସେ ବି ସେଇକି ଚାହୁଁଥିଲେ—

"ଭଗବାନ ଶାନ୍ତି ଦିଅ— ।"

"ଯାଗାଟା ଏ ଦିନେ ଶୁନ୍‌ଶାନ୍ ହୋଇ ଯାଇଥିବ- ଖରା ଦିନ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଦିନେ ସେଠିକି ପ୍ରାୟ କେହି ଯା'ନ୍ତିନି । ସେହି-ଭଳି ଯାଗା ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣଙ୍କର ଦରକାର ।"

ଉଠିବାକୁ ଯାଇ ଡ଼ାକ୍ତରବାବୁ ଇତସ୍ତତ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ଏ ବିଦାୟ ଯେତେ ଦୂର ସମ୍ଭବ— ଶେଷ ବିଦାୟ । ଡାକ୍ତର ବାବୁଙ୍କୁ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଲାଗୁଥିଲା ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ବାବୁଙ୍କର ଏ ଅସ୍ୱସ୍ତି ବୁଝିଲେ- ଜୋର୍ କରି ଟିକେ ହସି ସେ ନିଜେ ପ୍ରଥମେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ।

"ଆପଣ ଆସନ୍ତୁ ତେବେ— ମୋ ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବେନି; ଦେଖିବେ ଚାରିମାସ ପରେ ମୁଁ ପୁଣି ଆପଣଙ୍କ ପାଖେ ପହଞ୍ଚିବି । ଅବଶ୍ୟ ଏଥର ଆଉ ରୋଗ ପରାମର୍ଶ ପାଇଁ ନୁହେଁ । ବରନ୍ତୁ— ଏଇ କାନ ଟାଣିବା ଫିସ୍ ପାଇଁ ।" ସେ ଡାକ୍ତର ବାବୁଙ୍କ ଲାଗି ପର୍ଦ୍ଦା ଟେକି ଧରିଲେ । ତା' ପରେ ଅଳ୍ପ ହସି କହିଲେ— "ନମସ୍କାର"—

ଖାଲି ଘର ଭିତରକୁ ଫେରି ଆସି ସେ ଦୁଆର ବନ୍ଧରେ କିଛି ବେଳ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଘର ଭିତରେ ଥିଲା ବଡ଼

ସ୍ଥାନ ଦ'ଟି ସୁଟ୍‌କେଶ୍, ଆଉ ବେଡ଼ିଂ । ଯା ଛଡ଼ା ସେଠି ଅନ୍ୟ କିଛି ନ ଥିଲା ତାଙ୍କର । ସବୁ ଚାକିରିର ଶେଷ ସମ୍ବଳ ଏକାଠି କରି ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଗୃହସ୍ଥ ଁଥିଲେ ଶାନ୍ତିରେ କଟେଇବେ ଶେଷ ଜୀବନଟା । ଟଙ୍କାର ଅଭାବ ତାଙ୍କର ନ ଥିଲା ନୁହେଁ । ଡାକ୍ତର କିନ୍ତୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇଥିଲେ— ଯାହା ତାଙ୍କର ଅଛି ସେଇଥିରେ ଆରାମରେ କଟିବ ତାଙ୍କ ଦିନ ।

ଅବବାନ୍ଧବ ନିଃସଙ୍ଗଜୀବନର ତିରିଶଟା ବର୍ଷ କଟିଛି ଏଇଠି, ଘରର ପ୍ରତିଟି ଅଣୁ ପରମାଣୁ ସହିତ ତାଙ୍କର ହୃଦୟର ଯୋଗାଯୋଗ । ଯଦିଓ ଘରଟା ଥିଲା ଭଡ଼ା ଘର— ସେ କଥା ସେ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ । କାହାକୁ ଆପଣାର କରିପାରି ନାହାନ୍ତି ସେ, ବରଂ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇଛନ୍ତି ସଂସାରଟାରୁ । ତା ଆଖିର ଲୁହରେ ସତେ ଯେପରି ସେ ନିସ୍ପନ୍ଦ ।

ଚାକର ରଘୁ ଡାକି ଗଲା— "ଗାଡ଼ିବେଳ ହୋଇଗଲା ବାବୁ— ଖାଇବାକୁ ଦେଇଛି ।" ସବୁ ଦିନ ଏମିତି ଡାକେ ସେ-ଘରଟାର ବିଭିନ୍ନ କୋଠରୀର ଲୋକଙ୍କୁ । —"ଅଫିସ ବେଳ ହୋଇଗଲା ବାବୁ"—"କଲେଜ ଟାଇମ ହେଲାଣି"—ଷ୍ଟେସନକୁ କେତେବେଳେ ଆଜ ଯିବେ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ କିନ୍ତୁ ଟିକେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଲାଗିଲା – ରଘୁର ଗଳା ଆଜି ଟିକେ ଭାରି ଶୁଭିଲାନି କି ? —"ରହିଲ ବାବା—ବରଂ ଗାଡ଼ିଟେ ଡାକି ଆଣେ ଯାଇ ! ମୁଁ ଏ ମଧ୍ୟରେ ଖାଇ ନେଉଛି । ଜିନିଷ ଗୁଡ଼ା ଗାଡ଼ିରେ ଉଠେଇ ଦବୁ ।"

ସବୁ ଦିନର ଅଭ୍ୟାସ ଭଳି ସେ ବାଁ ପଟ କାନ୍ଥ ପାଖେ ଯାଇ ଠିଆ ହେଲେ- କିନ୍ତୁ କାନ୍ଥଟାରେ ଦର୍ପଣ ନ ଥିଲା । ନିଜର ଭୁଲ ବୁଝି ଅଳ୍ପ ହସି ସାର୍ଟର ବୋତାମ ବନ୍ଦ କଲେ ସେ— ପରେ ଘରୁ ବାହାରି ଗଲେ ।

—୦—

—୨—

ରେଲ ଷ୍ଟେସନଠାରୁ ଦେଢ଼େ ମାଇଲ ବାଟ ଟ୍ୟାକ୍ସିରେ ଯାଇ ଜାଗାଟାରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହବାକୁ ଖୁବ୍ ଡେରି ନ ଥିଲା ଆଉ ।

—"ଏଇ ଘରଟା ?" ଶଶାଙ୍କବାବୁ ବଡ଼ ଗୋଟେ ଲାଲ ରଙ୍ଗର କୋଠା ଭିତରକୁ ଗାଡ଼ି ନବାର ଦେଖି ପଚାରିଲେ ଡ୍ରାଇଭରକୁ । ସମୁଦ୍ରକୂଳଠାରୁ ଦୂରରେ କିନ୍ତୁ ବାଲିରେଇ ଥିଲା ଘରଟା— ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଫାଟକ ।

—"ହଁ ଆଜ୍ଞା । ସେଇଟା ଆପଣଙ୍କ ହୋଟେଲ, ଏ ପଟଟା ସେମାନେ ଭଡ଼ା ଦିଅନ୍ତି । ବଙ୍ଗଳା ଦେଶର କିଏ ଜଣେ ବଡ଼ ଲୋକ ଦ'ଶ ଟଙ୍କାକୁ ଭଡ଼ା ନେଇଛନ୍ତି ଏଇ ପାଖଟା ।" ଡ୍ରାଇଭର ଗାଡ଼ି ଅଟକେଇ କହିଲା । ଘରଟିର ପ୍ରଧାନ ଫାଟକ ଥିଲା ରାସ୍ତା ଉପରକୁ— ଆର ପଟେ ସମୁଦ୍ର । ସ୍ଥିର ପଟେ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ହତା— ପାଚେରି ଧାରରେ ବହଳିଆ ଝାଉଁ ଗଛର ଜଙ୍ଗଲ— ତା ପରେ ସୁନ୍ଦର ବଗିଚା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଫାଟକ ପାଖ ସାଇନ୍‌ବୋର୍ଡ଼ରେ ଆଖି ପକେଇଲେ— "ସାଗର-ନିବାସ", ଟିକେ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲେ ସେ । ଜାଗାଟି ହୁଏତ ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ— ଯାହା ଆଶା କରିଥିଲେ ତା'ଠାରୁ ବି ।

ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପୋର୍ଟିକୋରେ ଗାଡ଼ୀ ରହିବା କ୍ଷଣି ଫିଟ୍‌ଫାଟ୍ ଚାକରଟିଏ ଆସି ଜିନିଷ ନେଇ ଗଲା । ଆଉ ମଧ୍ୟବୟସ୍କ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ନିଜେ ଆସି ନମସ୍କାର କଲେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରି ସେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଲେ ।

—"ମୋ ନାଁ ନଗେନ୍ଦ୍ର କୁମାର ରାୟ—ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ଘର ଠିକ୍ କରି ରଖିଛି।" ଏଇ ହେଲେ "ସାଗର—ନିବାସ"ର ମାଲିକ—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କଲେ ।
—"ରୁ'ଟା ଆପଣ ଏଇ ଡ୍ରଇଂରୁମ୍‌ରେ ବି' ଖାଇ ପାରନ୍ତି, ଏଠି କେହୁ ନାହାନ୍ତି । ଆମ ଆର ଅତିଥି ସୁଜିତ ବାବୁ ଏ ସମୟଟା ବାହାରେ କଟାନ୍ତି—ଜଣେ ଶିଳ୍ପୀ କିନା !" ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ ।

ଏତେ ବଡ଼ ଘର ଯାହାର ସେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ଲୋକ ହୋଇ ନ ଥିବ ? ଏଇ କଥା ମନକୁ ଆସି ଟିକେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ ଭାବରେ ସେ କହିଲେ —"ମୁଁ ଟ୍ରେନରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଷ୍ଟେସନରେ ରୁ' ଖାଇଥିଲି । ବରଂ ଟିକେ ବୁଲି ଆସେଁ—ଗୋଡ଼ ହାତ ଲାଗି ଯାଇଛି ଟ୍ୟାକ୍‌ସିରେ ଏତେ ବାଟ ଆସି ।" ସେ ଟ୍ୟାକ୍‌ସି ଡ୍ରାଇଭର ହାତକୁ ଟଙ୍କା ବଢ଼େଇ ଦେଲେ ।

—"ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ, ଅପଣଙ୍କ ଜିନିଷପତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ଘରେ ରାମ ଠିକ୍ ସଜାଡ଼ି ଦେଇ ଥିବ ଆପଣ ବରଂ ବୁଲି ଆସନ୍ତୁ । ବାଁ ପଟର ସେ ରାସ୍ତାଟା ଝାଉଁବଣ ଭିତର ଦେଇ ସମୁଦ୍ରକୂଳକୁ ଯାଇଛି—ଆଉ ଡାହାଣ ପଟର ଏ ରାସ୍ତାଟା ସିଧା ପଡ଼ିବ । ବରଂ ଏଇ ଡାହାଣ ହାତ ରାସ୍ତାରେ ଯା'ନ୍ତୁ—ନୂଆ ଜାଗା"—

—"ନିଶ୍ଚୟ"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲେ ପାହାଚ ଦେଇ । ନଗେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ପଛରୁ ଡାକି କହିଲେ—"ରାତି ଖାଇବାଟା ଅଠଟା ବେଳକୁ ହୋଇ ଯାଇଥିବ ।" ଝାଉଁବଣ ଆଡ଼େ ଯାଇ ଗୋଟେ ଗଛମୂଳେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ଅଧା ଅନ୍ଧାରରେ ଖଣ୍ଡେ ବେଞ୍ଚ ଦିଶିଲା—ସେଇଥିରେ ଆରାମ କରି ବସି ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ ସେ । ଝିରିଝିରି

ନିସ୍ତବ୍ଧ ମନେ ହେଉଥିଲା, ଦୂର ଡ୍ରଇଂରୁମ୍‌ରେ ଆଲୁଅ ଦିଶୁଥିଲା, ନଗେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ବୋଧେ ଅଛନ୍ତି ସେଠି ।

ସମୁଦ୍ର ଉପରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ନଇଁ ଆସି ଥିଲା । 'ଉଠିବି' 'ଉଠିବି' ଭାବି ବସି ରହିଥିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ଦୂରରୁ ଖାଇବା ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା । ସେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ—ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ଏ ଦେଶରେ ଏବେ ବି ଚଳେ ।

କିନ୍ତୁ ଚମକିତ ହୋଇ ପଡିଲେ ସେ । ଆଲୁଅ ଦିଶୁନି କୌଣସି ଆଡ଼ୁ ହେଲେ । କୋଉ ପଟଟା ହୋଟେଲ ଆଉ କୋଉଟା—ଏଇ ବାରଣ୍ଡାଟା ବୋଧେ—ସେ ପୋର୍ଟିକୋରେ ଉଠି ଡ୍ରଇଂରୁମ୍ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରି ଯୋଉଁ ରୁମ୍‌ଟାରେ ପଶିଲେ ସେଇଟାବି ଥିଲା ବାରଣ୍ଡା ଭଳି ଅନ୍ଧାର । ସେ ପର୍ଦ୍ଦା ଆଡେଇ ଠିଆ ହେଲେ—ହଠାତ୍ ବାହାରର ପୋର୍ଟିକୋ ପାଖ ବାରଣ୍ଡାର ଆଲୁଅ ଜଳି ଉଠିଲା । ବିବ୍ରତ ଭାବରେ ପର୍ଦ୍ଦା ଅଳ୍ପ ଘୁଞ୍ଚେଇ ବାହାର ଆସିବାକୁ ବସି ଅଟକି ଗଲେ ସେ । ଲାଇଟ୍ ସୁଇଚ୍‌ଟା ଥିଲା ପୋର୍ଟିକୋର ବାଁ ପଟ ଖୁମ୍ବରେ । ତା'ର ଉପରେ ହାତ ରଖି ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇ ଥିଲେ ଜଣେ ଭଦ୍ରମହିଳା—ବଙ୍କା ଆଲୁଅ ପଡ଼ି ତାଙ୍କ ମୁହଁର ଯୋଉ ପଟଟା ଆଲୋକିତ ହୋଇଥିଲା ତାକୁ ଦେଖି ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । ସେ ମୁହଁରେ ଘୃଣା ଥିଲା ବିଷାକ୍ତ । ପୋର୍ଟିକୋର ପାହାଚ ଉପରେ ଚଞ୍ଚଳ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇ ଯୋଉ ଭଦ୍ରଲୋକ ଆଖି ମିଟିକା ମାରୁଥିଲେ ସେ ଯେ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଅନ୍ଧାରରୁ ଏଇମାତ୍ର ଆଲୁଅକୁ ଆସି ଥିଲେ ତା' ଜାଣିବାକୁ କଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହୁଏନା । ତାଙ୍କର ବାଁ ବାହୁକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ମୁଠେଇ ଧରି ପିଲାଳିଆ ଅବାଧତାର ଭଙ୍ଗୀରେ ମୁହଁ ଟେକି ଠିଆ ହୋଇ-

ଥିଲେ ଜଣେ ଯୁବତୀ—ବୟସ ନିଶ୍ଚୟ କୋଡ଼ିଏ ତେଇଶ ।
ତାଙ୍କର ସ୍ଥିର ଆଖି ଥିଲା ପୂର୍ବର ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ ।

"ମୁଁ ଭଟେ ମନାକରିଥିଲି ନାଁ ଛବି-ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ବାହାରେ ରହିବାର ବୟସ ତୋର ହେଇନି" । ଭଦ୍ରମହିଳା ତୀକ୍ଷ୍ଣକଣ୍ଠରେ କହିଲେ—ଆଜି ତାଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଅଭିଭାବକ ସୁଲଭ ବିରକ୍ତି ଛଡ଼ା ଯେ ଅନେକ କିଛି ଥିଲା ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ସେ ବିଷୟରେ ସ୍ଥିର-ନିଶ୍ଚିତ ହେଇ ପଡ଼ିଲେ ।

"ତମେ ନିଶ୍ଚୟ ଭୁଲିପାଇଚ ମାସୀ ମା ଯେ-ମୁଁ-ମତେ ଅଠରବର୍ଷ ହୋଇ ସାରିଛି ।" ଟିକେ ଅପ୍ରତିଭ ହେଲେବି ଦୃଢ଼ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ ସେ ଯୁବତୀ ।

—"ତୋ'ର ଭଲପାଇଁ କହୁଥିଲି-ଆଉ ତୋରି ଭଲପାଇଁ ମୁଁ ଠିକ୍ କରିଛି ଭଟେ କଲିକତା ପଠାଇ ଦେବି । ତୋ'ର ଝିଅ କଲେଜ ଖୋଲିବଣି, କୁମାର ତୋତେ ନେଇ ଯିବ ଆସିବ ।"
—"ଅନ୍ୟର ମନରେ କଷ୍ଟଦେଇ ତା' ଉପରେ ନିଜ କ୍ଷମତା ଜାହିର କରିବାରେ ବାହାଦୁରୀ ନାହିଁ ମାସୀମା-ବିଶେଷତଃ ସେ ଯଦି ମୋର ଭଲ ନିରୂପାୟ ହେଇ ଥାଏ । ଧନ୍ୟବାଦ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଘରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇ ଥିବାରୁ ।" ଯୁବତୀ ଦ୍ରୁତ ପାଦରେ ବାରଣ୍ଡା କୋଣର ସିଡ଼ି ଦେଇ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପର୍ଦ୍ଦାଟା ଛାଡ଼ିଦେଇ ଅନ୍ଧାରରେ ଅଣ୍ଡାଳି ଗୋଟିଏ ସୋଫାରେ ବସି ପଡ଼ି ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ "ବେଶ୍ ତ" ।

ଘୋରରୁ ଉଠି ସମୁଦ୍ରକୂଳ ଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ, ଛୋଟ ଗୋଟେ ବାଲିକୁଦ ଆଢୁଆଳରେ ପବନଠାରୁ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚେଇ ବସି ପଡ଼ିଥିଲେ ସେ, ସମୁଦ୍ରରେ ଦୂରରେ ଦିଶୁଥିଲା ନୋଳିଆ ମାନଙ୍କର ଛୋଟ ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା କେତେଟା । ଢେଉର ତାଲେ ତାଲେ ନାଚି ନାଚି ସେ ଗୁଡ଼ାକ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା ଦୂରକୁ—କ୍ରମଶଃ ଦୂରକୁ ।

ସମୁଦ୍ରର ଗର୍ଜନ—ପବନର ସୁ'ସୁ—ତଥାପି ଚାରିଆଡ଼ ମନେ-ହଉଥିଲା ନିଛାଟିଆ, ନିସ୍ତବ୍ଧ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଡ଼ାଇରୀଟା ଖୋଲି ସେ ଦିନର ତାରିଖଟା ଲେଖି ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ବସିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଆଖି ଥିଲା ଦୂରର ଡଙ୍ଗା ଉପରେ । ବାଁ ପାଖରେ ଡଙ୍ଗାଟା—ହେଇ ବୁଡ଼ିଲା । ଓଲଟି ପଡ଼ ସୋଲର ଡ଼ଙ୍ଗା ପୁଣି ସିଧା ହୋଇଗଲା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର ମନ କେମିତି ସନ୍ଦୀପ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । କେତେ ପୁରୁଣା କଥା ସବୁ ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା ତାଙ୍କର, ଦଶ ବର୍ଷ ତଳର ପୁରୁଣା କଥା—ସେଇଟି ଥିଲା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଚେଷ୍ଟାକରି ମଧ୍ୟ ଜୀବନରୁ ତା'ର ଚିହ୍ନ ଲିଭାଇ ପାରି ନ ଥିଲେ ସେ । ଜୀବନ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଉ ଫେରି ନ ଥିଲା । ମନରେ, ଦେହରେ ତା'ର ଚିହ୍ନ ନେଇ ଆଜିର ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି ସେ । ଦୁନିଆ ତାଙ୍କୁ ଆଘାତ ଦେଇଛି ପ୍ରଚୁର—ତଥାପି ବଞ୍ଚି ରହିଛନ୍ତି ସେ; ଯଦିଓ ଜୀବନ ପାତ୍ରରୁ ପଳେ ପଳେ ଝରି ଯାଉଛି ତାଙ୍କର ଆୟୁ ନିଃଶେଷ ହୋଇ । କିନ୍ତୁ ମନରେ ତାଙ୍କର ହିଂସା, ଅବଶୋଷ ଏସବୁ ନ ଥିଲା—କାରଣ ନିଜ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଲାଗି ସେ କାହାରିକି ହେଲେ ଦାୟୀ କରି ପାରୁ ନଥିଲେ

ହଠାତ୍—ତାଙ୍କ ଭାବନାରେ ବାଧା ପଡ଼ିଲା । ବାଲିକୁଦ ଜହାଡ଼ରୁ କୁକୁରଟାଏ ଦୌଡ଼ି ଆସି ତାଙ୍କ ହାତଗୋଡ଼ ଶୁଙ୍ଘିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ଚମକି ପଡ଼ିଥିଲେବି, ବିସ୍ମିତ ହୋଇଥିଲେ ଅଧିକ ବେଶୀ, ଶ୍ୱେତ—କଳାଧଳା ମିଶା ତା'ରଙ୍ଗ । ଗୋଟେ ଗୋଡ଼ରେ ତା'ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା ଖଣ୍ଡେ ଛିଣ୍ଡା,ମଇଳା କନା । ବେକର ଲମ୍ବା ଚେନ୍‌ଟା ତଳେ ଘୁଷୁରୁ ଥିଲା । ତାକୁ ଧରେ ଆଉଁସି ଚାର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

ଚାରହାତ ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇ ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ମେଲାଇ ଚାହିଁ ରହିଥିଲା ଦୁବଳିଆ ପିଲାଟିଏ—ପ୍ରାୟ ଦଶ ବାର ବର୍ଷର ହେବ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ମନରେ ଖଟ୍‌କା ଲାଗିଲା । ପିଲାଟିର ଆଖି ଥିଲା ବାସ୍ତବିକ ସ୍ଥିର ଆଉ ଦୃଷ୍ଟି ତୀକ୍ଷ୍ଣ । ସେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼ୁ ଆଖି ଫେରାଇ କୁକୁରକୁ ଚାହିଁ କହିଲା—"ମିନୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଡରିଲାନି ତ ? —ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଲୋକ ଚିହ୍ନି ପାରେ । ସବୁରି ପାଖକୁ ସେ ଯାଏନି ।" ତା' କଣ୍ଠରେ ଅଧିକାରର ଗର୍ବ ଥିଲା ।

—"କୁକୁରଟା ତମର ତେବେ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ କୋଳରେ ମଇଳା ଗୋଡ଼ ରଖି ବେଶ୍ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ବସିଥିଲା କୁକୁରଟି ।

"ହଁ' ତା'ର ନା ମିନୁ" ପିଲାଟି ଧୀର ଭାବରେ କହିଲା ଟିକେ ଇତସ୍ତତ ନ କରି ।

—"ଗୋଡ଼ରେ ତା'ର ଘା' ହେଇଛି ବୋଧେ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କୁଁ'କୁଁ ସ୍ୱରରେ ହଉଥିବା ମିନୁର ପ୍ରତିବାଦକୁ ଗ୍ରାହ୍ୟ ନ କରି ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ହାତରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ମଇଳା; ଛିଣ୍ଡା-ରୁମାଲଟା ତା' ଗୋଡ଼ରୁ ଫିଟେଇ ଦେଲେ । ଘା'ଟା ବେଶ୍ ମାରାତ୍ମକ ଦିଶୁଥିଲା ।

—"ଏ ଘା'ଟା କୁଆଡ଼େ ମଣିଷଙ୍କୁ ଡିଏଁ ?" ଏଇଥର ସାମାନ୍ୟ ଅପ୍ରତିଭ ହେଲା ଭଳି ଜଣା ପଡ଼ିଲା ପିଲାଟି ।

—"ଅବଶ୍ୟ ସାବଧାନ ହେଲେ ଡିଏଁ ନା ।" ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ୍‌ଟା ପୁଣି ବାନ୍ଧିଦେଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"ରମେଶ"—ବଡପାଟିରେ ଡାକି ଯେ ଦ୍ରୁତ ପାଦରେ ଆଗେଇ ଆସୁଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଶଶାଙ୍କବାବୁ ଚିହ୍ନିଲେ ଗଲା କାଲିର ସେଇ ଯୁବତୀ ବୋଲି । ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କଠାରେ କିନ୍ତୁ ଗଲା ରାତିର ସେ ରାଗ, ଘୃଣା ବା ବିଦ୍ୱେଷର କିଛି ନଥିଲା । ଥରକରେ ସମସ୍ତ ବିଷୟଟା ଦେଖିନେଇ ସେ ଅଳ୍ପ ହସି କହିଲେ—"ନିଶ୍ଚୟ ରମେଶ ଏ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣଙ୍କୁ ତା କୁକୁର ପ୍ରତି ହଉଥିବା ଅତ୍ୟାଚାରର କଥା କହିସାରିଛି ।" ସହଜ; ପରିଷ୍କାର ତାଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ୱର ।

—"ନା"—ଟିକେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପଡିଲେ ଶଶାଙ୍କ-ବାବୁ—ବିଶେଷତଃ ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କ ସହଜ ଭଙ୍ଗୀ ତାଙ୍କୁ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପକେଇଲା ।

—"କଥା କଣକି, କୁକୁରଟା ନେଇ ବହୁଦିନର ସବୁରି ସାଙ୍ଗେ କଳି—ସବୁରି ମତରେ ରୋଗିଣା ହେଲାଣି ସେଇଟାକୁ ଗୁଳିକରି ମାରି ଦିଆଯାଉ" କଥା ଶେଷ ହେଲାନି ।

—"ଯଦି ମୋ କୁକୁର ମରେ"— ପିଲାଟିର ହାଡୁଆ, ଦୁର୍ବଳିଆ ମୁହଁରେ ରକ୍ତର ସଞ୍ଚାର ହେଲା —"ତେବେ- ମୁଁ ବି ମରିଯିବି, ରାତିରେ ସମସ୍ତେ ଶୋଇଥିବା ବେଳେ"—ସେ ରାଗରେ ଚୁପ୍ କରିଗଲା, ତାର ହାତଗୋଡ଼ ଥରି ଥରି ଉଠୁଥିଲା । ଶଶାଙ୍କବାବୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଭାବୁଥିଲେ—ପିଲାଟିର ଅଦ୍ଭୁତ ସ୍ୱଭାବଜଣାର କଥା ।

—"ନାହିଁ ବାବା ନାହିଁ—ମୁଁ ସବୁରିକି ମନା କରିଛି, କେହି ତୋ କୁକୁର ଦେହରେ ହାତ ବି ଦେବେନି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଡାକ୍ତାକୁ । ଦେଖୁଛୁଟି ଲୁଗାପଟା ମଇଳା କରି ସେଇଟା"—ଭଦ୍ରମହିଳା ନଇଁପଡ଼ି ତଳେ ଘୁମୁରୁଥିବା କୁକୁରର ବେକ୍‌ଟା ଧରିଟାଣିଲେ ।

—"ମୋ ସୁନା ଭଉଣୀ"—ପିଲାଟିର ମୁହଁରେ କୃତଜ୍ଞତା ଥିଲା ଗଭୀର । ସେ ଦ'ହାତରେ ଗୁଣ୍ଡାଇ ଧରିଥିଲା ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କ ଅଣ୍ଟା ।

—"ମା' ପଚ୍ଚରିଲେ ଆଜି ମୁଁ ମୋଟେ କହିବନି ଯେ ଆମର ଆଜି ସକାଳେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲା । ଯେତେ ଚକୋଲେଟ୍ ଦେଲେ ବି କହିବନି"—

ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କ ମୁହଁ ହଠାତ୍ ଲାଲ ହୋଇ ପୁଣି ରକ୍ତହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା, ତଳ ଓଠ ଉପରେ ନିବୁଜ ଭାବରେ ଉପର ଓଠକୁ ଚାପି ରଖି ସେ କେତେବେଳଯାଏ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ କୋଳରୁ କୁକୁରଟାକୁ ନଜ ନଜ ଅନ୍ୟ କିଛି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନ ଥିଲା ରମେଶ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଦୂର ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ନୀରବରେ ବସି ରହିଥିଲେ— "ବର୍ତ୍ତମାନ୍ ଆ"— ଭଦ୍ରମହିଳା ନିଜକୁ ସଂଯତ କରି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ କହିଲେ ତା'ପରେ ଧୀର ପାଦରେ ଆଗେଇ ଗଲେ । ରମେଶ କୁକୁରଟାକୁ କାଖରେ ଯାକି ଦୌଡ଼ିଗଲା ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ।

—"କାଲି ସକାଳର ସେ ଭଦ୍ରଲୋକଇ ହେଲେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁ"— ଛୋଟ ଡାଇରୀଟାର ଗୋଟେ ପୃଷ୍ଠାରେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଲେଖୁ ଲେଖୁ ଭାବୁଥିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

କେବଳ ଏତିକି ସେ ବୁଝି ପାରୁ ନ ଥିଲେ ଏ ସବୁ କଥା ଜାଣି କି ଲାଭ ହବ ତାଙ୍କର ।

—"ଚେୟାରଟା ସେଇଠି ପକାଅ"— କ୍ୟାନ୍‌ଭାସ୍ ଚେୟାର ଦ'ଖଣ୍ଡ ଗୃହକର ପକାଇ ଦେଲା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବହି ଓ ଖବର କାଗଜ ଥୋଇଲେ ଟୋକିଏ ଉପରେ । ଅନ୍ୟଟାରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ସେ ।

ବଡ଼ ଆମ୍ବଗଛଟାର ଛାଇ ବେଶ୍ ଚୌଢ଼ା । ଯାଗା ମାଡ଼ି ବସିଥିଲା ଆଉ ଯାଗାଟା ନିର୍ଜନ ବି' ଥିଲା । ସମୁଦ୍ର ଉପରଦେଇ ଆସି ଥଣ୍ଡା ସ୍ନିଗ୍ଧବାୟୁ ଗଛର ପତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ହଲେଇ ଦଉଥିଲା ରହି ରହି ।

—"ଏଇଠି ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଆପଣ ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତୁ— ଏଠିକି ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ଆସନ୍ତିନି, ସେଇ ମଝିରେ ମଝିରେ ଆସି ବସନ୍ତି ସେ ଗଛ ମୂଳେ— ଛବି ଆଙ୍କିବାକୁ । ଆଜି ସେ ବି' ସମୁଦ୍ର କୂଳ ଆଡ଼େ ଯାଇଚନ୍ତି" । ଅନ୍ୟ ଆଦେଶର ଅପେକ୍ଷାରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ଗୃହକରଟି ।

—"ତମେ ଏଇକ୍ଷଣି ଯାଅ— ଆଉ କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ହୁଁ— ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଛବି ଆଙ୍କନ୍ତି ତେବେ" । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଭଲ କରି ଅଡ଼େଇ ବସି କହିଲେ ।

—"ହୁଁ—କଲିକତାରେ ତାଙ୍କ ଛବିଗୁଡ଼ା ବିକ୍ରୀ ହୁଏ"— ଗୃହକର ଗଲ୍‌ଗଲା ତରତର ହୋଇ ।

—"ଗୁରୁଟା ବେଳେ ଗୁଁଟା ଏଇଠି ଦେଇଯିବ" । ପଛକୁ ଡାକ ଦିଅନ୍ତି ଦେଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ଥରେ ଗୃହଆଡ଼େ ଆଖି ବୁଲେଇ ନେଲେ ସେ ।

ଯାଗାଟା ଘରର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ପ୍ରାୟ କୋଣରେ ଥିଲା, ବଗିଚ୍ଛ ଭିତରେ । ଯୋଉ ଝରକା ଗୁଡ଼ା ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ସେ ସବୁଗୁଡା ବନ୍ଦ ଥିଲା । ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ଏଇଟା ହୋଟେଲ ପଟ ନୁହେଁ । ଗୃହଆଡ଼ ଜନହୀନ ମନେ ହଉଥିଲା—ହୋଟେଲଟା ବୋଧେ ଆର ପଟରେ, ସେଠୁ କିଛି ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁ ନ ଥିଲା । ଶୁଭୁଥିଲା ଝାଉଁଗଛର ସୁସୁ—ଆଉ ଦୂରରୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସମୁଦ୍ରର ଶବ୍ଦଟା । ଶାନ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ମାରି ଆଖି ମୁଦିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ଏମିତି ଶାନ୍ତିରେ ଯଦି ଦିନ କେତେଟା କଟିଯାଇ ପାରନ୍ତା !

ହୁଏତ ତାଙ୍କୁ ନିଦ ଲାଗିଥିଲା—ହୁଏତ ନୁହେଁ, ନିଜ ନାଁ ଧରି କାହାକୁ ଡ଼ାକିବାର ଶୁଣି ଆଖିଖୋଲିଲେ ସେ । ନଗେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ମୃଦୁ ସ୍ୱରରେ କହୁଥିଲେ, "ଆପଣ ଜଣେ ଡ଼ାକ୍ତରଙ୍କୁ ଡାକି ଦବାକୁ କହୁଥିଲେ ନୁହେଁ ? ମୁଁ ଖବର ଦେଇଛି ଡାଃରବିନ୍‌ସଙ୍କୁ । ବୁଢ଼ା ଲୋକ—କିନ୍ତୁ ମୋର ପନେହୁଏ ଖୁବ୍ କାମୀକା । ମିସେସ୍ଃ ସରକାର ଖୁବ୍ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ତାଙ୍କର । "

—"ମିସେସ୍ଃ ସରକାର ? "—ଧୀର ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ ଶଶାଙ୍କବାବୁ, ତା' ପରେ ଅନ୍ୟ ଚେୟାରଟାରୁ ବହିପତ୍ର ତଳକୁ ଥୋଇଦେଇ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ବସିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ସେ ।

—"ହଁ"—କମଳା ସରକାର । ଘରଟାର ଗୋଟେ ପାଖ ସେମାନେ ଭଡ଼ା ନେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ କୁମାର ବାବୁ ମୋର ବହୁତ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ ।" ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ବସି ପଡିଲେ ।

—"ମିସେସ୍ଃ ସରକାରଙ୍କ ଦେହ ଖରାପ ହୋଇଛି ? "

ଶଶାଙ୍କବାବୁ ଟିକେ ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ପଚାରିଲେ ।

—"ଆରେ—ନାଁ—ନାଁ—ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁସ୍ଥ—ଯଦିଓ ସେ କଥା ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଜାଣିବାକୁ ଦବାରେ ଆପତ୍ତି ଅଛି

ତାଙ୍କର ।" ଏଥର ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସିଲେ । ଶଶାଙ୍କବାବୁ ବବ୍ରତ ହୋଇ ଭାବୁଥିଲେ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ କଥାର ବାହ୍ୟଛଡ଼ା ଆନ୍ତରିକ ଅନ୍ୟ ଗୋଟେ ଅର୍ଥ ନିଶ୍ଚୟ ବାହାର କରିହୋଇ ପାରନ୍ତା । ତାଙ୍କର ଏ ଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ବୋଧେ ନଗେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ପଚାରିଲେ—"ମୋ କଥାଟା ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଲାନି ବୋଧେ ?" ତାଙ୍କର ହସ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଶଶାଙ୍କବାବୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେନି ।

—"କଥା କଣ ଜାଣନ୍ତି—ମିସେସ୍‌ ସରକାର ଟିକେ ଜଟିଳ ଧରଣର" ନଗେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ଇତସ୍ତତଃ କରି ଚୁପ୍‌ କରିଗଲେ ।

—"ଆପଣ କହୁଥିଲେ ମିସେସ୍‌ ସରକାରଙ୍କ ଅସୁସ୍ଥତା କଥା"— ଭାବଚିନ୍ତା କଥାର ଗତି ବଦଳେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"ଅସୁସ୍ଥତାଟା ତାଙ୍କର ମିଛ ନୁହେଁ—ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଉନ୍ନତି ଲାଗି ସପରିବାରେ ସେ ଏଠିକି ଆସିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ"—ଏଥର ନଗେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ କଣ୍ଠ ପୁଣି ଭଦ୍ର ଆଉ ଗମ୍ଭୀର ଶୁଭିଲା ।

—"ସେମାନେ ଥିବା ଦ୍ୱାରା ଆପଣଙ୍କର କିଛି ଅସୁବିଧା ହବନି ।"

—"ନା ନା ମୁଁ ସେକଥା କହୁନି । କେବଳ ଡାଃ-ରଞ୍ଜନଙ୍କ ବିଷୟରେ" —କ୍ଳାନ୍ତଭାବରେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କହିଲେ । କେତେ ଅଳ୍ପରେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ସେ ଆଜି କାଲି ।

—"ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆସିବେ କହିଛନ୍ତି"—ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ।

ଏଥର ପ୍ରକୃତରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ଗୁରୁଚରଣ ଡାକରେ । ଆଖି ମେଲାଇ ଦେଖିଲେ ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ି ଗଲାଣି ବହୁତ ବେଳୁ; ଅନ୍ଧାର ବି ହୋଇ ଆସିଛି,

ଟ୍ରେରେ ଚାହା ଓ ଜଳଖିଆ ପ୍ଲେଟ ଧରି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲା ସକାଳର ସେ ଚାକର । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଚା' ଖାଇବାରେ ମନ-ଦେଲେ ।

—"ଟିକେ ଡେରି ହୋଇ ଗଲା ହଜୁର୍"—ଲୋକଟି ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ କହିଲା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବି ମନେ ମନେ ସେଇଆ ଭାବୁଥିଲେ ।

—"ସେଥିରେ କଣ ଅଛି—କିନ୍ତୁ ଡେରି ହେଲା କାହିଁକି ?" ସେ ଧୀର ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ ।

—"ଆଜ୍ଞା କାହିଁକି କହୁଛନ୍ତି ବାବୁ—ବାବାରେ ସାକ୍ଷାତ ମାଁ ଚଣ୍ଡୀ ତ । ଏମିତି ଲୋକ ମୋ ବାପ ଅଜା ଚଉଦପୁରୁଷରେ କେହି କେବେ ଦେଖି ନଥିଲେ । ଏମିତି ମାଲିକକୁ ଦୂରୁ ଜୁହାର ।"

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବୁଝିଲେ ଲୋକଟି ବିରକ୍ତ—ଅବଶ୍ୟ ତା'ର କାରଣ ବି ଥାଇ ପାରେ । ସେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କଥାର ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ନିଜର ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଏଇ କୌତୁହଳକୁ ବଞ୍ଚେଇ ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ସେ, ନ ହେଲେ କେମିତି ବଞ୍ଚିବେ ସେ !

—"ଆଜ୍ଞା ଆପଣ କୁହନ୍ତୁ ବାବୁ—ମୁଁ କଣ ସେ ଟ୍ୟାକ୍ସି ବାଲାକୁ ଶିଖେଇ ଦେଲି ତୁ ବାବୁ ପାଣି ସୁରେଇଟା ଭାଙ୍ଗ ବୋଲି ? ଗାଡିର ଧକାର ଚକରରେ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ସେଇଟା । ହେଲା ସେଥିପାଇଁତ' ଫେର୍ ଫାଇନ୍ ଦେଲି—ପୁଣି ଏତେ ଗାଳିମନ୍ଦ—"

—"କେତେଟଙ୍କା ଫାଇନ୍ ଦେଲ ?" ଧୀର ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

"ଭାହିଁକ ଦ'ଟଙ୍କା, ହେଲେ ସେ ଟଙ୍କାଟା ବକ୍‌ସିସ୍ ଦେଇ ଥିଲେ ସେ ବାବୁ ।" ଚାକରଟି ଯିବାକୁ ବସିଲା ।

—"ସେମାନେ ତେବେ ଆଜି ବାହାରକୁ ଯାଇଥିଲେ ?" ଜଳଖିଆ ପ୍ଲେଟ୍‌ଟା ଖାଇ ସାରି ତଳେ ଥୋଇଦେଲେ, ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"ହଁ, ପିକ୍‌ନିକ୍ କରିବାକୁ । ସେଠି ପୁଣି ଆଉ ଏକ ଗୋଳମାଳ । ମିସ୍ଃ ବାବା କହୁଲେ ଯିବେନି ବୋଲି । ଇଏ କ ଛାଡ଼ିବା ଜନ୍ତୁ ? ଜବରଦସ୍ତ ନେଇଗଲେ — ସତେ ଯେମିତି କୁଆଡ଼େ ପଳେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ।"

—"ଏଇ ମିସ୍ : ବାବାଙ୍କ ଭଲ ନାଁଟି କ'ଣ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମୃଦୁ ସ୍ୱରରେ ବାଧା ଦେଲେ ।

—"ସୁପ୍ରିୟା; ଡାକନ୍ତି ଛବି ବୋଲି । ଆହା, ଛବିଟିଏ ତ— ଓଠରେ ହସଟି ଲାଗି ରହୁଛି, ମିଜାଜ୍ ବି' ସେମିତି ଥଣ୍ଡା । ନ ହେଲେ-ଏ ଯୋଉ ମାସୀ ମା, ଆଉ କଏ ହେଇଥିଲେ— ।"

—"ମିସେସ୍ : ସରକାର ତେବେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ମାସୀ ମା ?" ପୁଣି କଥାର ସୁଅରେ ବାଧା ଦେଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"କନ୍ତୁ ଯାହା କହନ୍ତୁ ପଛେ ବାବୁ—ଏମିତି ମାସୀ ମା ଥିବାଠାରୁ ନ ଥିବା ଭଲ । ହେଲେ ସେ ବାବୁ ଲୋକ ଭଲ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ରମେଶ ବାବୁ ଯେମିତି, ଛବ ଦଦ କୁମାର ବାବୁ ବି' ସେମିତି ।"

—"କୁମାର ବାବୁ ?"

—"ସେ ବାବୁଙ୍କର ପୁତୁରା ନାଁ କଣ ହୁଅନ୍ତି । ଭାରି ନବାବ, ମେମ୍ ସାହେବଙ୍କ କଥାରେ ବସିବେ, ଉଠିବେ । ତେବେ କାମିକା ଲୋକ । ହଁ ମାଲତୀ କହୁଥିଲା ସେଇ ତ ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କର ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଖା ଶୁଣା କରନ୍ତି ।"

ଦଶ ହାତ ଛଡ଼ା ଲନ୍‌ରେ ଆସି ବସିଲେ କାଲିର ସେ ମହିଳା— ଏବେ ଚିହ୍ନିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ଏଇ ମିସେସ୍‌ ସରକାର ଯାହା କଥା ଦିନ ଯାକ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ସେ । ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ । ଏତେ ଦୂରରୁ ବି' ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମିସେସ୍‌ ସରକାରଙ୍କ ଶକ୍ତ, ଧାତବ କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣି ପାରିଲେ ।

—"ମୁଁ ଆଉଥରେ ବି' ସେ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଚାହେଁନି— ଘରକୁ ଯା ।" ସେ ମାର୍ବଲ୍‌ ବେଞ୍ଚରେ ଆଉଜି ବସିଥିଲେ ।

—"ନାଁ ଯିବିନି"— ପ୍ରାୟ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ । ଦି'ମିନିଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ଲାସ ଉପରେ ଦି'ହାତ ରଖି ସେ ଚାହିଁ ରହିଲେ ମିସେସ୍‌ ସରକାରର ମୁହଁକୁ— ତା'ପରେ ହଠାତ୍‌ ଦୌଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ପାହାଞ୍ଚ ଆଡ଼କୁ । ଆଉ ସଶବ୍ଦରେ ହସି ଉଠିଲେ ମିସେସ୍‌ ସରକାର—କେମିତି ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ।

—"ମୁଁ ହୋଇଥିଲେ କୁଆଡ଼େ ପଳେଇ ଯାନ୍ତି"— ମିସେସ୍‌ ସରକାରଙ୍କ ହସ ଭିତରୁ ଭାସି ଆସିଲା ଚାକରଟିର କଥା କେତୋଟି । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବି ତା' କଥାର ଭାବ ନିଜେ ଉପଲବ୍ଧି କରୁଥିଲେ ।

—"କିନ୍ତୁ ଯିବେ କୁଆଡ଼େ ? ପିଲା ଦିନୁ ବାପ ମା ମରିଛନ୍ତି— କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହାନ୍ତି । ଯେତେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ବି' ଛି ଅଛି ।" ଚାକର ଗମ କପ୍‌, ପ୍ଲେଟ୍‌ ଉଠେଇ ଟ୍ରେ'ରେ ସଜାଡ଼ୁ ସଜାଡ଼ୁ ମନକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା ଭଳି କହିଲା—

—"ହେଲେ ଥରେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ବାହାଘରଟା ହୋଇ ଗଲେ ଏ ଦୁଃଖ ଆଉ ରହିବନି ।"

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବି ଉଠିଲେ ଚିଠିପତ୍ରର ସନ୍ଧାନରେ । ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଥିଲା ପଡ଼ୋଶୀ ରାମ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ, ଲେଖାଥିଲା କେମିତି ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ପୁରୁଣାଘରେ ଏବେ ରହୁଛନ୍ତି ଯୋଉ ଭଦ୍ରଲୋକ —ସେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ— । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଚିଠିଟା ଉପରେ ଥରେ ଆଖି ବୁଲେଇ ଉତ୍ତର ଦବାକୁ ବସିଲେ କାରଭରର ଷ୍ଟୋଟ ଟେବୁଲ ପାଖରେ । କେମିତି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଥିଲା ତାଙ୍କର । ସେ ତାଙ୍କର ପୁରୁଣା ଜୀବନ କଥା ମନେ ପକେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସିଥିଲା ସେ କଥା—ବରଂ ତା' ଯାଗାରେ ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା ଟିକେ ସମସ୍ତ ତଳେ ଶୁଣିଥିବା ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ସେ ଅଦ୍ଭୁତ ହସ । ସେ କାଗଜ ଖଣ୍ଡେ ଟାଣିଲେ—ଆଉଖଣ୍ଡେ କାଗଜ ଟାଣି ହୋଇ ଆସିଲା ତା' ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ । ତା' ଉପରେ ତାଙ୍କ ଆଖି ବୁଲିଗଲା ।

ନାନା ପ୍ରକାର ତ୍ରିଭୁଜ, ବୃତ୍ତ, ସରଳରେଖା ଟାଣି ସମସ୍ତ ନଷ୍ଟ କରୁ କରୁ ଜଣେ କିଏ ଲେଖିଛି ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ—
—"ଭଗବାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ । ସେମିତି ସ୍ତ୍ରୀ-ଭାଗ୍ୟରୁ ଅଳ୍ପକେ ବଞ୍ଚିଗଲି ।"

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବିରକ୍ତ ଭାବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଯେ ତାଙ୍କ କାନରେ ସେତେବେଳେ ବି ବାଜୁଛି—ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କର ସେ ହସ ।

—o—

—"ଆପଣ ତେବେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବୁଲି ଚାହିଁଲେ । ସେଦିନ ବି ସେ ବସିଥିଲେ ତାଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଯାଗାଟିରେ ଆଉ ଏଣୁ ତେଣୁ ଭାବୁଥିଲେ ।

—"ହଁ—ଆପଣ ହେଲେ"—ଉଠିପଡ଼ି ଇତସ୍ତତ କରି କହିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ—"ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ?"

—"କେମିତି ଚିହ୍ନିଲେ ?" ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁରେ ଆଗ୍ରହ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ଦିନର ଆଲୁଅରେ ସେ ମୁହଁ ଦିଶୁଥିଲା ଭାରି ପିଲାଳିଆ ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କୁ ଆପାଦମସ୍ତକ ଥରେ ଦେଖି ନେଇ ଟିକେ ହସିଲେ । ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ଥିଲା ଗୋଟେ ବଡ଼ କ୍ୟାନଭାସ୍ ବ୍ୟାଗ୍ ଆଉ ଗୋଟେ ଛୋଟ କ୍ୟାମେରା । ଧଳା ପ୍ୟାଣ୍ଟର ବାଁ ଆଣ୍ଠୁରେ ଲାଗିଥିଲା ମେଞ୍ଚାଏ ନାଲି ରଙ୍ଗ, ହାତର ନଖ ଅପରିଷ୍କାର—ବାଳ ଅଡ଼ୁଆ—ମୋଟ ଉପରେ ଜଣେ ଚିତ୍ରକର ।

—"ଆମ ହୋଟେଲ ଚାକର ରାମକୁ ଦେଖିଚନ୍ତି ? ତା'ଠାରୁ ଆପଣଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଥିଲି ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମନେ ମନେ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲେ—ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କର ମନଖୋଲା, ବନ୍ଧୁତ୍ୱ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଢଙ୍ଗ ଦେଖି । ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ଲୋକ ଚିହ୍ନିବାରେ ଭୁଲ୍ କରି-ନାହାନ୍ତି ।

—"ଓହୋ—ରାମ ?" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଆମ୍ବଗଛର ବଡ଼ ଚେରଟା ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ । "ସେ ଜଣେ ବଡ଼ ଭକ୍ତ ଛବି

—ସୁପ୍ରିୟାର, ତେଣୁ ମୋ ପ୍ରତି ତାର ଧାରଣା ଭଲଇ । ଆଶା କରେ ଆପଣ ସୁପ୍ରିୟା କଥା ବ' ଶୁଣିଛନ୍ତି ତା'ଠୁ ?"

—"ତା' ଛଡ଼ା ଅଳ୍ପୁର ଅନେକ କଥା । ବା । ସମୁଦ୍ର କୂଳକୁ ଛବି ଆଙ୍କିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ବୋଧେ ?" ବୟସର ଏତେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ଲୋକଟା ପ୍ରତି ଗୋଟେ ସାଧାରଣ ବନ୍ଧୁତା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"ସେଇଆ ତ' ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ"—କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭାତବାବୁଙ୍କ ଢଙ୍ଗ-ଢାଙ୍ଗରୁ ତାଙ୍କର ଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଉନ । ସେ ଦ'ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ ଆମ୍ବଗଛକୁ ଆଉଜା ବସିଥିଲେ ଆଉ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଘାସଟେ ଛିଣ୍ଡେଇ ଦାନ୍ତରେ କାଟୁଥିଲେ ।— ହଠାତ୍ ଗୋଟେ ଅବାସ୍ତବ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବସିଲେ ସେ, "ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଗୋଟେ ଛବି ଆଙ୍କିବି । ପୋର୍ଟ୍ରେଟ୍—ଆପଣଙ୍କର କିଛି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ତ— ?"

"ମୋର ଛବି ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଆକାଶରୁ ପଡ଼ିଲେ—ହାତରୁ ତାଙ୍କର ଖସି ପଡ଼ିଲା ପଢୁଥିବା ଖବରକାଗଜ ଖଣ୍ଡେ ।

—"କାଲି ରାତିରେ ଡାଃ ରବିନ୍ସ ଗୋଟେ ଅଦ୍ଭୁତ କଥା କହିଲେ । ସେ କହୁଥିଲେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ପ୍ରାୟ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା କୌଣସି ଲୋକ ଆପଣଙ୍କ ଭଳି ଶାନ୍ତ, ନିର୍ବିକାର ରହିବା ସେ କେଉଁଠି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ।" ହଁଲକାଏ ଧରା ଆସି ପଡ଼ିଥିଲା ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ଆଖିରେ ।

—"କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ଏମିତ ପ୍ରଶଂସାର କଣ ଅଛି—ତା' ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ ଯେତେବେଳେ ? ବରଂ ପ୍ରକୃତ କଥା ଜାଣିଥିବାରୁ ଅନିଶ୍ଚିତର ଆଶଙ୍କାରେ ମୁଁ ଶଙ୍କିତ ନୁହେଁ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବରେ କହିଲେ ।

—"କିନ୍ତୁ ମରିବାଟାକୁ ଏତେ ନିର୍ବିବାଦରେ କଣ ସମସ୍ତେ ନେଇ ପାରନ୍ତେ—ଆପଣଙ୍କ ଭଳି ?" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ରହି ରହି ପଚାରିଲେ । ତା' ପରେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ କିଛି କହିବାର ଅବସର ନ ଦେଇ କହିଲେ—"ମରିବାକୁ ଯଦି ହୁଏ ତେବେ ହଠାତ୍ ମରିବା ଭଲ, ଜଣକୁ ମରିବୁ' ମରିବୁ' କହି ତିଳ ତିଳ କରି ମାରିବା—ଉଃ— ସେ ଅତି ନିଷ୍ଠୁରତା ।" ସେ ଦୁ'ହାତରେ ଆଖି ଚିପି ଧରିଲେ ।

—"ଉପାୟ ନାହିଁ ଯେ—ତା' ଛଡ଼ା ଅପମୃତ୍ୟୁ"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଇତସ୍ତତ କଲେ । ପ୍ରକୃତରେ କଣ କହିବେ ଭାବି ଠିକ୍ କରି ପାରିଲେନି ସେ ।

—"ନାଁ ମତେ ଯେବେ କାହାକୁ କେବେ ମାରିବାକୁ ପଡ଼େ"—ଅଳ୍ପ ହସି କହିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ—"ମୁଁ ଅନ୍ତତଃ ଦେଖିବି ଯେ ମିନିଟକରେ ଦଶଥର ଯେମିତି ମରିବାକୁ ନ ପଡ଼େ ତାକୁ ।"

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଟିକେ ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଯୁକ୍ତି କଲେ—"କିନ୍ତୁ ଧରନ୍ତୁ ଜଣକୁ ଆପଣ ଖୁନ୍ କଲେ । ଆପଣଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ ଦେଖିଲେ ତା' ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠୁରତା ହବନିକି—ଯଦି ଆଗରୁ ଜାଣି ପାରି ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥାଏ ?"

—"କେମିତି ?" ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁ ଗମ୍ଭୀର ଦିଶିଲା ।

—"ଯଦି ଆଗରୁ ସେ ଜାଣନ୍ତା ଯେ ଆପଣ ତାକୁ ଖୁନ୍ କରିବାକୁ ଯାଉଚନ୍ତି, ତେବେ ସେ ସାବଧାନ ହୁଅନ୍ତା । ସେତେବେଳେ ତା' ବୁଦ୍ଧି ସହିତ ତୁଳନା ହୁଅନ୍ତା ଆପଣଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିର । ହୁଏ ତ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣ ହାରି ଯା'ନ୍ତେ—ଆଉ ସେ ବଞ୍ଚି ଯା'ନ୍ତେ । ଫଳରେ ଆପଣ ବି ଅନେକ ହଇରାଣରୁ ରକ୍ଷା ପା'ନ୍ତେ ।

ଜାଣିଥିବେ ତ—ଏମିତ ଗୋଟେ କଥା କଲେ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମୁହଁ ବୁଲେଇଲେ—ନିଶ୍ଚୟ ଯୁଝା ଉପରେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କର କହିବାର କିଛି ନ ଥିବ ! ସେ ଲନ୍ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ପକେଇ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ—ଲନ୍‌ର ଫୁଲଗଛ ଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ତାଙ୍କୁ ଦଳି ମକଚି ଦୌଡ଼ି ଆସୁଥିଲା ରମେଶ, ନିଶ୍ଚୟ ତା'ର କୁକୁର—।

—"ପ୍ରଭାତ ବାବୁ—ମୋ କୁକୁର—ମୋ ମିନୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଦେଖିଚନ୍ତି ?" ରମେଶ ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ପଗ୍ଚରିଲା ।

—"କୁକୁର ?—ମୁଁ ତ—" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଅଟକି ଗଲେ ।

—"ଆପଣ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି ତ ?" ରମେଶ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ବ୍ୟଗ୍ର ଭାବେ ଗ୍ଚହିଁଲା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମୁହଁ ନୁଆଇଁଲେ । ତାଙ୍କର ଖାଲି ମନେ ହଉଥିଲା ଯେ—ବୋଧେ ଏଥର ମିନୁକୁ ଆଉ ଖୋଜି ପାଇବନି ରମେଶ ।

—"କାଲି ରାତିରୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ପାଉନି ତାକୁ । କାଲି ବଜାରକୁ ଯାଇଥିଲି ବାବାଙ୍କ ସାଥିରେ । କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ବଲ୍‌ଟେ ଆଣିଥିଲି ତା' ପେଇଁ । ସେତିକି ବେଳୁ ଖୋଜୁଚି ତାକୁ । ରାତି ବେଶୀ ହେବାରୁ ମାଁ କହିଲେ ସକାଳୁ ମିଳିବ ବୋଲି—ଆଜି ଅସି ଏତେବେଳ ହେଲାଣି—" ସେ ପ୍ରାୟ କାନ୍ଦି ପକେଇଲା । ତା ହାତରେ ଥିଲା—ରଙ୍ଗୀନ୍ ଗୋଟେ ଛୋଟବଲ ।

—"ରମେଶ"—ମିସେସ୍ ସରକାର ଧୀର ପାଦରେ ଆଗେଇ ଅସିଲେ । ରମେଶ ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଗ୍ଚହିଁଲା ।

—"କହୁଲି ତ ଆଜ ଗୋଟେ ଚମତ୍କାର ଜାପାନୀ କୁକୁର ଆଣି ଦେବ—ସେଇଠାକୁ ତୁ ପକେଟରେ—" ମିସେସ୍ ସରକାର ପୁଅ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ରଖିଲେ ।

ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇ ଧୀର ସ୍ୱରରେ ରମେଶ କହୁଲା—

—"ନାଁ ମୋର ଜାପାନୀ କୁକୁର ଦରକାର ନାହିଁ ।" ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଅଗେଇ ଗଲା ସେ ।

—"ଆସନ୍ତୁ ଟିକେ ଖୋଜିବା ପ୍ରଭାତ ବାବୁ—ସମୁଦ୍ର-କୂଳରେ—" ବିରକ୍ତ ଭାବରେ ତା' କଥାରେ ବାଧା ଦେଲେ ମିସେସ୍ଃ ସରକାର ।

—"ପ୍ରଭାତ ବାବୁ କୋଉଠୁ ଆଣିବେ ଶୁଣେ ? ମିନୁ ଆଉ ମିଳିବନି—" ସେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ । ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ମୁହଁ ପୋତି କ୍ୟାମେରାଟା ଏପଟ ସେପଟ କରୁଥିଲେ ।

—"ମିଳିବନି !—" ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା ରମେଶ । ତା ମୁହଁ କାଗଜ ଭଳି ଧଳା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେ ପ୍ରାୟ ଦ ମିନଟ୍ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତାର ଆଖି ଥିଲା ତା' ମାଁଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ । ତା ପରେ ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହୁଲା, ଅସମ୍ଭବ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ—"ବୁଝିଲି, ତମେମାନେ ସମସ୍ତେ ତାର ମରିବା ଚାହୁଁଥିଲ । ସେ ମରିଯାଇଚି—ତମେ ତାକୁ ମାରିଦେଇଚ । ମାଁ—ତମେ ମୋ ମିନୁକୁ ମାରିଦେଲ । ମୋ ମିନୁ—"ପାଗଳ ଭଳି ଦୌଡ଼ିଗଲା ସେ ଝାଉଁ ବଣ ଭିତ-ରକୁ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଟିକେ ଶିହରି ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା ଗତ ରାତିର କଥା । ଶୋଇବାକୁ ବାରମ୍ବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ବିଫଳ ହୋଇଥିଲେ ସେ । ଦୂରରୁ ଭାସି ଆସୁଥିଲା ଗୋଟେ

ଶବ୍ଦ—ଗୋଟିଏ କୁକୁରର । ସେତେବେଳେ ସେ ଠିକ୍ ବୁଝିପାରି ନ ଥିଲେ ରହି ରହି କୁକୁରଟା ଏମିତି ବୁକୁଫଟା ଚିତ୍କାର କାହିଁକି କରୁଥିଲା ।

“ଅସମ୍ଭବ ଜିଦ୍‌ଖୋର୍ ପିଲାଟା”—ମିସେସ୍ ସରକାର ଚେୟାରଟାରେ ସଶବ୍ଦରେ ବସିପଡ଼ିଲେ । ଚମକିପଡ଼ି ଫେରି ଚାହିଁଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁ ଉଠି ପଡ଼ିଥିଲେ—

—“ମୁଁ ତେବେ ଆସୁଛି ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ଖାଇବା ପରେ ସବୁଦିନେ ଅଧ ମତେ ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ ସମୟ ଧଅନ୍ତି—ପ୍ରକୃତିରେ ଢେର ଲାଗିବନି ଛବିଟା ଶେଷ ହେବାକୁ ।” ସେ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ପାଦ ପକେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଇ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ । ଭଦ୍ର ମହିଳାଙ୍କ ବୟସ ତିରିଶରୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେବନି ବୋଧେ—କିନ୍ତୁ ମୁହଁଟା କି ଶକ୍ତ ।

—“ଆପଣ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ତ ?” ସେ କିଛି ମାତ୍ର ଚଇକ୍ତ ନ ହେଇ ପଚାରିଲେ ।

—“ମୁଁ ଏ ମଧ୍ୟରେ ବେଶ୍ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେଇ ପଡ଼ିଛି”—କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଭାବୁଥିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—“ମୁଁ ମିସେସ୍ ସରକାର— କମଳା ସରକାର”—ଉତ୍ତରର ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ସେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଲେ ।

“ପରିଚିତ ହୋଇ ଖୁସି ହେଲି । ମୋ’ର ନାଁ ଶଶାଙ୍କ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ରହି ରହି ପୁଣି ଯୋଗ କଲେ—“ରମେଶକୁ ବେଶ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛି । ମୋର ମନେ ହୁଏ ଏତେ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ବି’ ସେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବପ୍ରବଣ—ଆଉ ଇଏ”—ସେ କଥା ଖୋଜି ପାଇଲେନି ।

ମିସେସ୍ ସରକାର ଟିକେ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ କହିଲେ, "ହଁ କୁକୁରଟାକୁ ଖାସ ଭଲ ପାଉଥିଲା ସେ । ବୋଧେ ସେଇଟାକୁ ମାରିଦବା ଠିକ୍ ହୋଇନ । କୁମାର କହିଲା ତାକୁ ଡାକ୍ତର କୁଆଡ଼େ କହୁଥିଲେ କୁକୁରଟାର ଯୋଗୁ ଘା ହୋଇଥିଲା ସେଇଟା ପିଲାଙ୍କୁ ଭଏଁ ।" ଅଳପ ହସି ସେକଥା ଶେଷ କଲେ—"ପିଲାଲୋକ ଦ' ଦିନରେ ଭୁଲିଯିବ ।"

"ସବୁପିଲା ଭୁଲନ୍ତିନ"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମତ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଖୁବ୍ ମୃଦୁ ସ୍ୱରରେ—ଯଦିଓ ସେ ନିଜେବ' ବୁଝି ପାରୁନଥିଲେ ଏକଥା ସେ କାହିଁକି କହୁଚନ୍ତି ।

—"ନା ସମସ୍ତେ ଭୁଲନ୍ତିନ । ମୁଁ ବ' ଭୁଲେନି" କେଜାଣି କାହିଁକି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ କହିଲେ ମିସେସ୍ ସରକାର । —"ସମସ୍ତେ ଭୁଲନ୍ତିନ"—ସେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ । ଦ' ପାଦ ଆଗେଇ ଫେରି ଆସିଲେ ପୁଣି—

—"ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆପଣ ଆମ ଘରେ ଚା' ଖାଇବେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ"—ସେ କହିଲେ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ—"ମୋର ସ୍ୱାମୀ ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ ହେଲେ ଖୁସୀ ହେବେ ।"

—"ମୁଁ ?—ମୁଁ ତ"—ଶଶାଙ୍କବାବୁ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ପରିବାରର ଗୋଲମାଳ ଭିତରେ ନ ପଶିବାକୁ ଶେଷଥର ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ।

—"ନା ଆପଣ ଆସିବେ, ବାହାରଲୋକ କେହି ନାହିଁ, କେବଳ ଡ଼ାଃ ରବିନ୍‌ସ୍ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ"—

ଏଥର ବ' ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଚାଲିଗଲେ ସେ ।

—"ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ—ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ" ମନକୁ ମନ କହୁଥିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—୦—

ଗୋଲମାଲରେ ପଶିବା ଇଚ୍ଛା ନଥିଲେବି' ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଯିବାକୁ ଠିକ୍ କଲେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ନିଜ ମନକୁ ସେ ବୁଝେଇ-ବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ଯେ ଏ ଆଗ୍ରହଟା ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ । କେବଳ ନିଜର ଅସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ କଥାଟାକୁ ମନର ଚିନ୍ତାଧାରାଠାରୁ ଦୂରକୁ ରଖିବାକୁ ତାଙ୍କର ଏଇ ଗୋଟେ ଚେଷ୍ଟା ।

—"ହେଇ ଯେ ଶଶାଙ୍କବାବୁ"—ମିସେସ୍ ସରକାର ଆଗେଇ ଆସି ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କଲେ ।

ଲନ୍‌ରେ ବେତର ଗୋଟେ ଟେବୁଲ୍ ଚେୟାର କେତୋଟା ପଡ଼ିଥିଲା— ତା'ର ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ଆଗେଇ ଯାଇ ପରିଚୟ କରେଇ ଦେଲେ ମିସେସ୍ ସରକାର ।

—"ମୋ ସ୍ୱାମୀ—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ନମସ୍କାର କରି ଭାବୁଥିଲେ—ତାଙ୍କ ଅନୁମାନ ଠିକ୍ । ଯାଙ୍କୁଇ ସେ କାଲି ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ଦେଖିଥିଲେ ।

—"କମଳାର ସ୍ୱାମୀ—ଏଇଟା ମୋ ନାଁ ନୁହେଁ କମଳା, ବରଂ ମୋ ନିଜ ନାଁଟା କହିଥିଲେ କହି ପାରିଥାନ୍ତ । ମୁଁ 'ପ୍ରବୀର ସରକାର' ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ, ବସନ୍ତୁ— ସେ ଦିନ ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ୍ ଆପଣଙ୍କ କଥା କହୁଥିଲେ । ଆଜି ମୋର ଯାହା ମନେହୁଏ— ଆପଣ ଏତିକ ଅଳ୍ପଦିନ ଭିତରେ ମୋ ପୁଅ ସାଙ୍ଗରେ ବି' ଖୁବ୍ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ପ୍ରବୀର ବାବୁ କଥା ଶେଷକରି ରମେଶକୁ ଚାହିଁଲେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବି' ବୁଲି ଚାହିଁଲେ; ଦୂର ଛଡ଼ା ହୋଇ ଏକୁଟିଆ ବସିଥିଲା ସେ ।

—"ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ତା' ସହିତ ମୋର ଭିନ୍ନତା ହେଲା । ମୁଁ ଆସିବାର ଦୁ'ଦିନ ପରେ ତ । କିନ୍ତୁ"— ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଆଖି ଫେରେଇ ନେଲେ । ନିଜ ମନରେ ସେ ଓ ବିରକ୍ତ ।

—"କିନ୍ତୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ବି ଆପଣ ତା' ସହିତ ସ୍ମୃତି ଭଲ ଭିନ୍ନତା କରି ପାରି ନ ଥାନ୍ତେ । ମିନୁ ବୋଲି ତା' କୁକୁରଟାକୁ ଯେ ଭଲ ପାଉଥିଲା— ସେ ତା'ର ପରମବନ୍ଧୁ, ଆଜି ଯେ ତା' ମିନୁକୁ ଭଲ ନ ପାଏ"— ପ୍ରବୀର ବାବୁ କଥା ଶେଷ ନ କରି ଅଳ୍ପ ହସିଲେ ।

ବିରକ୍ତ ଭାବରେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ମିସେସ୍ ସରକାର— —"ସେ କଥା ପୁଣି ଉଠେଇବାର ଦରକାରଟା ଯେ କଣ ମୁଁ ବୁଝିଲିନି ।" ସେ ରମେଶ ପାଖକୁ ଯାଇ ଜଳଖିଆ ପ୍ଲେଟ୍‌ଟା ତା ଆଡ଼କୁ ବଢ଼େଇ ଦେଲେ ।

ରମେଶ ତାଙ୍କ ହାତକୁ ଥିରେ ଚାହିଁ, ହଠାତ୍ କଣ ଭାବି ଉଠି ପଡ଼ିଲା । ତା' ପରେ —"ନାଁ ମୁଁ ଖାଇବିନି"— କହି ଚାଲିଗଲା ଘର ଆଡ଼େ ।

—"କିନ୍ତୁ"— ମିସେସ୍ ସରକାର ନିଜ ହାତକୁ ଚାହିଁଲେ, ତାଙ୍କ ମୁହଁ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହେଇଗଲା ।

—"ମୁଁ ତ ତୋ ମିନୁକୁ ମାରିନି ରମୁ— କୁମାର ଦାଦା କହିଲେକୁ ସିନା"— ରମେଶ ବୋଧେ ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ପାରି ନ ଥିଲା । ସେ ବାରଣ୍ଡାରେ ଉଠି ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲି ଯାଇ ସାରିଥିଲା ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବୁଝିଲେ ଯେ ଆଜି ଟେବିଲ୍‌ଟାରେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ଆଉ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ତଳକୁ ମୁହଁ

ଅନ୍ୟ ଯୋଉଁ ଜଣଙ୍କ ଗୁଁ ଗାଉଥିଲେ ସେଇ ହେଲେ—କୁମାର ବାବୁ । ବୋଧେ କୁମାର ବାବୁ ବି ଅସ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ହାତ ଥରୁ ଥିଲା ବୋଲି— ଗୁ କପ୍‌ଟା ଅଳ୍ପ ଶବ୍ଦ କରି ପ୍ଲେଟ ଉପରେ ଥୁଆ ହେଲା ।

ମିସେସ ସରକାର ପ୍ଲେଟଟା ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୋଇ ଦେଇ କପାଳରୁ ଝାଳ ପୋଛିଲେ ।

—"ଅଷ୍ଟମ୍ୟା ପିଲା —ଏତେ କମ୍ ବୟସରେ"—ଡ଼ାଃ ରବନ୍‌ସ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଉଥିଲେ ।

"ମୁଁ ମୂଳରୁ କହୁଥିଲି ଏମିତି ହବ—ତମେ ମୋ କଥା ଶୁଣିଲନି"—ବ୍ୟଙ୍ଗ ଭାବରେ କହିଲେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ।

—"ଦୟା କରି ଚୁପ୍ କର ଛବି—ପିଲା କେମିତି ପାଳିବାକୁ ହୁଏ—ସେ ବିଷୟରେ ତୋଠୁ ଉପଦେଶ ନବାର ଦରକାର ହେଲେ ଜଣେଇବି । ରମେଶଙ୍କୁ ଏତେ ଅବାଧ ହବାକୁ ଶିଖେଇଚୁ ତୁ—ତାଙ୍କୁ ବେଶୀ ଆଦର କରି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋ ପୁଅକୁ ଅବାଧ ହବାକୁ ଦେବିନି । ଆଜି ମନେ ରଖ—ତତେ ଡର' ନୁହେଁ ।" ମିସେସ୍ ସରକାର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଗୁହିଁଲେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ—ଆଖି ଫେରେଇ ନେଲେ ।

ଆଖି ପଡ଼ିଲା କୁମାର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ, ତାଙ୍କ ମୁହଁ କେମିତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦଶୁଥିଲା—ଭାସ୍ୱ ନିଷ୍ଠୁର ବି, ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କାବ୍‌ବା ହୋଇଗଲେ—ଏମାନେ ସମସ୍ତେ କଣ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ।

"ଛବି ଯଥେଷ୍ଟ ବଡ଼ ହେଇଛି କମଳା—ଭଲ ମନ୍ଦ ନିଜେ ଠିକ୍ କରିବାକୁ । ତା'ଛଡ଼ା କଏ ତମର ଅବାଧ ହେଲାକି ନାହିଁ

କେମିତି ଖବର ରଖିବ ତମେ ? ତା'ର ପ୍ରତିଟି କାମ ବିଷୟରେ କୈଫିୟତ ନବା ସମ୍ଭବ ହବକି ?" ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ହାଲ୍କା ହସଟା ସେ ଅବସ୍ଥାରେ କେମିତି ନିରର୍ଥକ ମନେ ହେଲା ।

—ମୁଁ କିନ୍ତୁ କିଏ କଣ କରୁଛ ଠିକ୍ ଜାଣି ପାରେ । ହେଇ ସେ ଦିନ କୁମାର—ମୁଁ ସବୁ ଜାଣେ ।" ମିସେସ ସରକାର କୁମାର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଚୁପ କଲେ—କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଓଠରେ ସେ ଧାରୁଆ ହସଟା ଲାଗି ରହିଥିଲା ।

କୁମାର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁର ସେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା କୁଆଡ଼େ ଗଲା—ରକ୍ତହୀନ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଥରେ ସବୁରି ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ । ତା' ପରେ ସେ ଆଖି ନୁଆଇଁଲେ ।

ଡାଃ ରବିନ୍ସ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଚାରିଲେ ।

—"ଆପଣମାନଙ୍କ ଯିବା କେବେ ବନ୍ଦ ରହିଲା ?"

—"କଣ କରିବା ଅନ୍ୟ କିଛି ଉପାୟ ନାହିଁ । ଏତେ ଶକ୍ତ ବେମାରିରୁ ଉଠିଲା କମଳା—ତା'ର ବିଶ୍ରାମ ଦରକାର ବୋଲି ଡାକ୍ତର କହିଲା ପରେ"—

—"ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ବି' ରହୁଛନ୍ତି—ଆପଣମାନେ ବି' । ବେଶ୍ ଜମିଲା କିନ୍ତୁ ଏଥର ଦିନ ଗୁଡ଼ା," ଏତେବେଳ ପରେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ ।

—"ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ରହିବେ ? କିନ୍ତୁ ଆମ ଛବି ତ' କୁମାର ସାଙ୍ଗରେ କଲିକତା ଫେରି ଯାଉଛି ?" ପ୍ରବୀର ବାବୁ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଆଖି ମିଟିକା ମାରିଲେ । ତା' ପରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ପଚାରିଲେ—

"ଅଚ୍ଛା କମଳା— ଆଜି କଣ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କୁ ଡାକି ନ ଥିଲ କେବେ ?"

"ଛବର ଯିବା ନ ଯିବା ସାଥିରେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କର ଯେ କି ସଂପର୍କ—ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପରୀକ୍ଷା, ଛବର ତ' ଏଇଠା ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା ବେଳ ନୁହେଁ ?" ମିସେସ୍ ସରକାର ବାଁ ହାତର ମୁନଆଁ କାଣି ଆଙ୍ଗୁଠି ନଖଟାକୁ ରୁମାଲରେ ପୋଛୁଥିଲେ ।

—"ଶୀତ ଏଠି ପଡ଼େ କେମିତ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଡାଃ ରବିନ୍‌ସଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ।

"ସମୁଦ୍ରକୂଳ କି ନା, ଶୀତ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ।" ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ।

—"ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ କହୁଥିଲେ—ଆପଣ ବି' ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଏଠିକି ଆସିଛନ୍ତି ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ," ପ୍ରବୀର ବାବୁ ପଚାରିଲେ ।

—"ପରିବର୍ତ୍ତନ ?—କିନ୍ତୁ ମୋ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହବା ଆଶା ଖୁବ୍ କମ୍ କି ନା ? ମୋ ଦେହ ଭଲ ହବନି ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କେମିତି ଗୋଟେ ବଶିଷ୍ଟତା ଅନୁଭବ କଲେ—ସମସ୍ତେ କଣ ତାଙ୍କଭଳି ମୃତ୍ୟୁର ଅପେକ୍ଷା କରିପାରିବେ ? —ଏମିତ ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ !

—"ଏଁ ?—କିନ୍ତୁ ତା'ହେଲେ ତ ଆପଣଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଖରାପ ଲାଗୁଥିବ !" ବସ୍ମିତ ଭାବରେ ମିସେସ ସରକାର ପଚାରିଲେ ।

—"ନିଶ୍ଚୟ—ଅବଶ୍ୟ ମରିବାକୁ ଯାଉଚ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଭାବେ—ତା' ଜାଣିବା ପରେ ଯଦି ଭଲ ବା ଖରାପ ଲାଗିବା ସମ୍ଭବପର ହୁଏ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ନିଜେ କଥାଟା ବୁଝିଲେ ବ ବୁଝେଇ ପାରିଲେ କି ନାହିଁ ବୁଝି ପାରିଲେନି ।

—"ଅବଶ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ଯେ ନିଶ୍ଚୟ ମରିବାକୁ ପଡ଼ିବ—ଯାର ବି କିଛି ନିଶ୍ଚୟତା ନାହିଁ ।" ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ମୃଦୁ ପ୍ରତିବାଦ

କଲେ—ତାଙ୍କର ସେ ପ୍ରତିବାଦ ଏତେ ଦୁର୍ବଳ ଯେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଗ୍ଧତର ସ୍ପନ୍ଦନ ବଢିଗଲା ।

—"ମରିବାକୁ ଆପଣ ଭୟ କରନ୍ତିନ ତେବେ ମୁଁ ତ କଳ୍ପନା କରି ପାରୁନି—ମରିବା ଭୟ ନ ଥିବା ଲୋକ ବି ଥାଇ ପାରନ୍ତି"—ଏଥର ମିସେସ୍ ସରକାର କହିଲେ ଚିନ୍ତିତ ଭାବରେ ।

—"କିନ୍ତୁ ମରିବାକୁ ଭୟ ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ—ମୃତ୍ୟୁ ଯେବେ ଆସେ—ମରିବାକୁ ହୁଏ ସବୁରିକି—ଠିକ୍ ରମେଶର ମିନୁ କୁକୁରଭଳି ।" ଖୁବ୍ ଧୀର କଣ୍ଠରେ କହିଲେ କୁମାର ବାବୁ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଦେହ ଅକାରଣେ ଶୀତେଇ ଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ଯାହା କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଲେ କୁମାର ବାବୁ, ସେଇ ମିସେସ୍ ସରକାର କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ତାଙ୍କ କାନକୁ କଥାଗୁଡ଼ା ଗଲା କି ନାହିଁ ଜାଣି ହେଉନି ।

—"ମଣିଷକୁ ମୋର ଡ଼ର ନାହିଁ, ମୋର ଡ଼ର ଖାଲି ମରିବାକୁ । ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ କଥା ରହସ୍ୟମୟ ଶୁଭିଲା ।

ଖୁବ୍ ପାଖରୁ କାହାର ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସର ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ବୁଲି ଗୃହିଁଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ, ଅନ୍ଧାରରେ କିନ୍ତୁ କିଛି ଦେଖିବାର ଉପାୟ ନଥିଲା ।

ଅନ୍ଧାରର ବାରଣ୍ଡାରେ ଚୁପଚାପ୍ ବସିଥିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଅଟକିଗଲେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ।

"—ଅନ୍ଧାରରେ ବସିଛନ୍ତି ଯେ ?" ବ୍ୟଗ୍ର, ଉଦ୍ର କଣ୍ଠରେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପଗ୍ଭରିଲେ—ପୁଲ୍ଭ ବ୍ୟବସାୟୀ ।

—"ଅନ୍ଧାର ଭଲ ଲାଗୁଛି । ଯଦି କିଛି ମନେ ନ କରନ୍ତି ତେବେ···ଆଲୁଅ ଏଇଥିଣା ଭଲ ଲାଗୁନି ମତେ ।" ଶଶାଙ୍କ-ବାବୁଙ୍କ କଣ୍ଠରେ କ୍ଲାନ୍ତି ଉଚ୍ଛୁଟ ।

—"ଡାଃ ରବନ୍ସ୍ ଆସିଥିଲେ ବୋଧେ ?" ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଚେୟାର ଖଣ୍ଡେ ଟାଣି ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

"ଅଳ୍ପ ସମୟ ରହିଲେ ଗଲେ ସେ"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ମୋଟେ ଭଲ ଲାଗୁ ନଥିଲା । ତାଙ୍କ କାନରେ ବାଜୁଥିଲା ଡ଼ାଃ ରବନ୍ସଙ୍କ କଥା —"ଆପଣ ତାଙ୍କ ମନକୁ ମୋଟେ ବିଶ୍ରାମ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି—ଆହୁରି ସାବଧାନ ନ ହେଲେ—"

ଭାବନାରେ ବାଧା ଦେଲେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ— "କଣ କରିବା କହୁଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ —ଗୋଟେ ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେବାକୁ ଠିକ୍ କରିଛି ।"

—"ପରାମର୍ଶ ?" ଆକାଶରୁ ପଡ଼ିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"କମଳା—ମିସେସ୍ ସରକାର ମତେ ଅନୁରୋଧ କରିଚନ୍ତି ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କୁ ହୋଟେଲରୁ ତଡ଼ି ଦେବାକୁ" ଟିକେ କୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ କହୁଲେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ।

—"କାହିଁକି ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମୁହଁରେ ପଚାରିଲେ କିନ୍ତୁ ଭାବୁଥିଲେ ଅନ୍ୟ କଥା । ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏତେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଯେ ତାଙ୍କ ନାଁ ଧରି ମଧ୍ୟ ଡାକନ୍ତି ।

—"କୁଆଡ଼େ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଭଲ ନୁହେଁ ।"

—"କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କର ତ ତାଙ୍କୁ ତଡ଼ିବାର ଅଧିକାର ଥିବା କଥା ନୁହେଁ ?" ଏଥର ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଜୋର୍ କରି କଥାଟାରେ ମନ ଦେଲେ ।

—"ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥା ହେଲେ ସେ ଅଧିକାର ମୋର ରହନ୍ତାନି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ଯେ ଦୁଇମାସର ଭଡ଼ା ବାକି ।" ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ନିରୁପାୟ ଭାବରେ କହୁଲେ ।

—"ଓହୋଃ — କନ୍ତୁ—ଅଚ୍ଛା ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ—ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କର ଏତେ ରାଗ କାହିଁକି ?"

ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହଠାତ୍ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେନି । ଅନ୍ଧାରରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଦିଶୁ ନଥିଲା କିନ୍ତୁ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଅନୁମାନ କଲେ ଯେ ସେ ଇତସ୍ତତ କରୁଛନ୍ତି ।

—"ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ମିଳାମିଶାଟା ସେ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତିନି" । ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ରହି ରହି କହିଲେ ।

"ସେତ ବୁଝିଲି—କିନ୍ତୁ—"ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଅଟକିଗଲେ । ଅନ୍ଧାରରେ କିଏ ଜଣେ ଆସୁଥିଲା ।

—"କିଏ ?" ସେ ପଚାରି ଉଠିଲେ ।

—"ମୁଁ—ରମେଶ"— ଅନ୍ଧାରରେ ନିଶ୍ଚଳ ସ୍ଥିର ଭଳି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ସେ ।

—"କଣ ରମେଶ— ମତେ ଖୋଜୁଚ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଆଗ୍ରହରେ ପଚାରିଲେ— କାରଣ ମନରେ ଆଘାତ ଲାଗିଥିବେଣ୍ ।

—"ଗୋଟେ ଜିନିଷ ଆପଣଙ୍କୁ ରଖିବାକୁ ଦେବ, ଆପଣ ସେଇଟା ରଖିବେ । ଆଜ୍ଞା ମୁଁ ମାଗିଲେ"— ରମେଶ ଗୋଟେ କାଗଜ ପ୍ୟାକେଟ୍‌ଟେ ବଢ଼େଇ ଦେଲା ।

କାଗଜ ଭିତରୁ ବୋତଲଟାର ଉପସ୍ଥିତି ଅନୁଭବ କଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ସେ ପକେଟ୍‌ରେ ରଖିଲେ ତାକୁ । ଅନ୍ୟ ଗୋଟେ ଖେୟାଲ ମୁଣ୍ଡରେ ଢୁକିଛି—ଭଲ— ତା'ର ଯୋଗୁ ପିଲାଟି ତା ମିନୁକୁ ଭୁଲି ଯାଇପାରେ । ରମେଶ ଅନ୍ଧାରରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲା ।

—"ହଁ" ଯାହା କହୁଥିଲି । ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ମିଳାମିଶାଟାକୁ ବୋଧେ ମିସେସ୍ ସରକାର ପସନ୍ଦ କରନ୍ତିନି— ତା' ବୋଲି ଏଇ ନାପସନ୍ଦଟା ଏଡ଼େ ଉଗ୍ର ହବ— ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବିରକ୍ତ ଭାବରେ କହିଲେ ।

—"କମଳା— ମିସେସ୍ ସରକାର ଚିରଦିନ ଟିକେ ଜବରଦସ୍ତ ସ୍ୱଭାବର"— ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ କଥା ସରିବା ଆଗରୁ ପଚାରି ବସିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ—

—"ଆପଣ ବହୁଦିନ ଧରି ମିସେସ୍ କମଳା ସରକାରଙ୍କୁ ଚିହ୍ନନ୍ତି ତେବେ ?"

—"ହଁ— ବହୁଦିନ ନୁହେଁ ତ କଣ ? ତା ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର-ବର୍ଷ ହବ ।" ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଗଳାରେ କ୍ଲାନ୍ତି ଫୁଟିଲା । ସେ ଉଠି ଗଲେ ଧୀରେ ।

ହୁଏତ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁବି ଏକ ସମୟରେ କମଳା ଦେବୀଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ— । ଟିକେ ବିସ୍ମିତ ଭାବରେ ଠିକ୍ କଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—୦—

—"ନାଁ— ଆଲୁଅଟା ଠିକ୍ ହଉନ, ଆଉ ଟିକେ ବାଁ'କୁ

—ହୁଁ— ବେଶ୍; ମୁହଁଟା ଟିକେ ଟେକିବେ ତ'—ନାଁ ବରଂ ପ୍ରଥମେ ଯେମିତି ଥିଲେ ସେମିତି ବସନ୍ତୁ । ସେଇଟା ସବୁଠାରୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ହବ ।" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଗଛ ମୂଳେ ଷ୍ଟାଣ୍ଡ ଉପରେ କ୍ୟାନଭାସ ଲଗେଇ ସାରି, ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ପୋଜ୍‌ଟା ଠିକ୍ କରି ଦଉ ଥିଲେ ।

ତୂଳୀରେ କ୍ୟାନଭାସ୍ ଉପରେ ଦଟା ଗାର ଟାଣି ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଗୋଟେ ସମୟରେ ପଚାରିଲେ— "ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କର କଣ ମନେ ହୁଏ ?" ତା ପରେ ଅଳ୍ପ ହସି ସାବଧାନ କରେଇ ଦେଲେ—

—"ସାବଧାନ—କ୍ୟାମେରାଟା ଲୋଡେଡ୍ ଅଛି ।"

—"ଓଃ"—ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । କ୍ୟାମେରାଟାରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଥିଲା ଆଉ ଗୋଟିଏ ଫିଲ୍ମ; ଅବଶ୍ୟ ସେଫ୍‌ଟି-କ୍ୟାଚ ଖୋଲା ଯାଇ ନଥିବାରୁ ଭୟର କିଛି କାରଣ ନଥିଲା । ସେଇଟା ହଉଚି ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କର, ଛବି ଆଙ୍କିବା ପୂର୍ବରୁ ମଡେଲର ତିନି ଗୋଟିଏ ଫଟୋ ନେବା ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ବୋଲି କହି ସେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଫଟୋ ଉଠେଇଥିଲେ । ପରେ ସେଇଟା ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଧରିବାକୁ ଦେଇଥିଲେ ସେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ତା'ର ଲେନ୍‌ସଟା ଘୁରାଉ ଥିଲେ—"

—"ଭଦ୍ରମହିଳା ଟିକେ କଡ଼ା ସ୍ୱଭାବର—" ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ମନେ ପଡ଼ିବାରୁ କହିଲେ ସେ । ତା' ପରେ କଥାଟାକୁ ସମ୍ଟାଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ସେ ଯୋଗ କଲେ "—ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରଗତ ଜୋର ତା'ର କାରଣ ହୋଇ ପାରେ ।"

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ହାତ ଛଡ଼ାରେ ଥିବା ଗୋଟେ ଝରକା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଭାବୁଥିଲେ, ହୁଏ ତ ତାଙ୍କଠି ଅମାନୁଷିକ କଷ୍ଟ ଦେଖନ୍ତି ବୋଲି ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏତେ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ଏମିତି ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ବୋଧେ ସେ ଯେ ମରିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି—ଏଇଟା ତାଙ୍କୁ ସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ତରରୁ ଅନ୍ୟଠି ପହଞ୍ଚେଇ ଦେଇଚି ।

—"କଡ଼ା ନୁହେଁ—ବରଂ ନିଜର କ୍ଷମତା ସମ୍ପର୍କରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ, ଧରନ୍ତୁ— ଯଦି ସେ ଜାଣନ୍ତେ ଯେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ କଥା ଗ୍ରାହ୍ୟ କରନ୍ତିନି— ତେବେ ସେ କଣ ଏତେଟା—ଏତେଟା ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ସାହସ କରନ୍ତେ ?" ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁ ଦ୍ରୁତ ହାତରେ ସିଧା ବଙ୍କା ଗାର ଟାଣି ଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଓଠରେ ହସ ଥିଲା—ତା ସତ୍ତ୍ୱେ ବି ଭଲ କରି ଜାଣି ହଉଥିଲା—ସେ ରାଗିଚନ୍ତି ।

—"କେଜାଣି ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ହଠାତ୍ ଭାବିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଯେ— ଆଚ୍ଛା ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁ କଣ ଜାଣନ୍ତିନି ମିସେସ୍ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଚିଲ୍ କ' ଆଖିରେ ଦେଖନ୍ତି ?

—"ଆପଣଙ୍କ କଥା ଯଦି ସତ ହୋଇଥାଏ—ଜାଣିବାକୁ ହବ ଯେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଜ କଥାକୁ ଗ୍ରାହ୍ୟ କରେଇ ନବାର ଶକ୍ତି ତାଙ୍କର ଅଛି । ସେଇଟା କଣ ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପରିଚୟ ନୁହେଁ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କ

ଭାବରେ କଥା ଶେଷ କଲେ । ସେ ଦେଖୁଥିଲେ—ଆଖି ଆଗ ଝରକାର ପର୍ଦ୍ଦା ଅଳ୍ପ ଆଡ଼େଇ ମିସେସ୍ ସରକାର ବାହାରକୁ ଚାହିଁଲେ ।

ଘର ଭିତରର ଗୋଟେ ଅଂଶ ବି ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା । ମିସେସ ସରକାର ଝରକା ପାଖରୁ ଫେରି ଯାଇ ବଡ଼ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବସିଲେ । ପଲଙ୍କଟାର ମୁଣ୍ଡ ପାଖକୁ ଥିଲା ଛୋଟ ଗୋଟେ ଟେବୁଲ, ତା'ରି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଥିଲେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ । ହୁଏ ତ ସେମାନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏତେ ଦୂରରୁ କିଛି ଶୁଭୁ ନ ଥିଲା ।

ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁ ଛବିଟାରେ ମନ ଦବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଆଖି ସେଥିରେ ଲାଗି ରହୁଥିଲା; ମୁହଁ ଚିନ୍ତିତ ଦିଶୁ ଥିଲେବି ।

—“କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ବୁଝିବା ଉଚିତ”—ସେ ହୁଏ ତ ମିସେସ ସରକାରଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରୁ ନ ଥିଲେ, “ମଣିଷ ମନ ସବୁବେଳେ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହେନା । ମୁଁ ପଢ଼ିଛି—ଯୁଦ୍ଧ-ଭୂଇଁରେ ନିଜ ହାତରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥିର କରି ପାଞ୍ଚଦଶ ଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଗୁଳି କରି ମାରି ପାରିଥିବା ଲୋକ ନିଜ ପୁଅର ବ୍ଲେଡ଼ରେ କଟି ଯାଇଥିବା ହାତର ରକ୍ତ ଦେଖି ମୂର୍ଚ୍ଛା ହେବା କଥା ।”

—“ଆପଣଙ୍କ କଥା ସତ”—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପୁଣି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ—ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଗୋଟେ ଗ୍ଲାସ ପାଣିରେ ଗୋଟେ ବୋତଲରୁ କିଛି କାଢ଼ି ପକେଇଲେ, ତା'ପରେ ଆଉ ଗୋଟେ ଛୋଟ ବୋତଲ ସେ ପାଣିରେ ଓଲଟେଇ ଦେଲେ । ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ମୁହଁ କାନ୍ଥ ପଟକୁ ଥିଲା । ସେ ହାତ ବଢ଼େଇ ଗ୍ଲାସଟା କେବଳ ନେଲେ ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ହାତରୁ ।

—"ତେଣୁ ଧରନ୍ତୁ ଯଦି ଜଣେ କିଏ ଦିନେ ତାଙ୍କର ଅବାଧ ହେବାକୁ ସାହସ କରିବ— ତେବେ ?" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ତୁଳିଟା ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ଆଉ ଗୋଟେ ତୁଳି ଗୋଟେଇ ନେଲେ ।

—"ସେ ଦିନ ଗୋଟେ ଭୟାନକ ପରିସ୍ଥିତି ନିଶ୍ଚୟ ଉପୁଜିବ ।"

—"ହୁଏ ତ"—ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ କଣ ଗୋଟେ ଖୋଜୁଥିଲେ । ନଇଁ ପଡ଼ି ନିଜର କ୍ୟାନଭାସ ବ୍ୟାଗଟାର ମୁହଁ ମେଲା କରି ସେ ଭିତରେ କୁଟେଇ ଦେଲେ ସ୍ଲେଟ ବଡ଼ କେତେ ଗୁଡ଼େ ଜିନିଷ ।

—"ଏଇ ଯା— ଟ୍ୟୁବଟା ଶୁଖି ଆସିଲା, ଟିକେ ରହନ୍ତୁ— ଏଇକ୍ଷଣି ନେଇ ଆସୁଛି"— ସେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଦ୍ରୁତ ପାଦରେ ଆର ପଟକୁ—ହୋଟେଲ ଆଡ଼େ ଆଗେଇ ଗଲେ ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଟିକେ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ି ଷ୍ଟାଣ୍ଡ ଉପରର ଛବିଟାକୁ ଚାହିଁଲେ । ହାଲ୍କା କଳା ରଙ୍ଗରେ ରାତିଟିଏ ଫୁଟି ଆସୁଥିଲା ।
—"ଏଇଟା କଣ ମୋ ଛବି ?"—ଟିକେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପୁଣି ଆର୍ମ-ଚେୟାର୍‌ରେ ଆଉଜି ବସି ଆଖି ବୁଜିଲେ ।

କେତେ ମିନିଟିଏ ଏ ଅବସ୍ଥାରେ — ସେ ଖରାର ଉତ୍ତାପ ଅନୁଭବ କଲେ —ଡ଼ାହାଣ ପାଖରେ ପରଦାର ଫାଙ୍କ ଦେଇ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଖରାର ଗୋଟେ ଝଲକ । ବାଁ କୁ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ନେଲେ ସେ । ନିଦ ଆସି ନ ଥିଲା—କିନ୍ତୁ ଦେହ ତାଙ୍କର ପ୍ରାୟ ଶୋଇ ଆସିଥିଲା, ସ୍ତବ୍ଧ, ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ । ମନରେ କିନ୍ତୁ ଚିନ୍ତା ଗୁଡ଼ା ଅଳସ ଭାବରେ ପରସ୍ପରକୁ ଅନୁସରଣ କରୁଥିଲେ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କଥା ଚିନ୍ତା ନ କଲେ ବି—ସେ ଭାବୁଥିଲେ ବହୁତ କିଛି ।

ହଠାତ୍ କ୍ଲିକ୍ କରି ଶବ୍ଦଟେ ହେଲା—"ସର୍ବନାଶ—"
ସେ ଚମକି ଉଠି ବସିଲେ । ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ କେତେ-ବେଳେ କ୍ୟାମେରାର ସେଫ୍ଟି କ୍ୟାଚ୍‌ଟା ଖୋଲି ଦେଇଥିଲେ ସେ । ବର୍ତ୍ତମାନ୍ ସଟରଟାରେ ଟିପ ଦେବାରୁ—ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ କ୍ୟାମେରା ମୁହଁ କରିଥିବା ସେଇ ପୂର୍ବ ଝରକାକୁ ଚାହିଁଲେ । ଝରକାର ପର୍ଦ୍ଦାରେ ହାତଟିଏ କେବଳ ଦେଖାଗଲା ।

—"ଗଲା—ଛିଃ—କି ଅଦ୍ଭୁତ"—ନିଜକୁ ନିଜେ ଗାଳି-ଦେଇ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଭାବୁଥିଲେ ହାତଟା ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କର ନୁହେଁ ତ ? ଫିଲ୍‌ମ୍ ନମ୍ବରଟା ଦେଖି ନେଇ ତାକୁ ବଦଳେଇ ଦେଲେ ସେ । ପ୍ରଭାତ ବାବୁ କଣ ଯେ ଭାବବେ ?

ହାଉଁବଣ ଅଡ଼ୁ ରମେଶ ଆସୁଥିଲା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ ଟିକେ ଠିଆ ହେଇ କଣ ଭାବିଲା—ଆଉ ପାଖକୁ ଆସି ପଚାରିଲା, "ମୋ ପ୍ୟାକେଟ୍‌ଟା ରଖିଛନ୍ତି ତ ?"

—"ନିଶ୍ଚୟ—ଖୁବ୍ ଯତ୍ନରେ ରଖି ଦେଇଛି । ଆଣିବି ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଉଠିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ ।

—"ଏଇକ୍ଷଣି ନୁହେଁ—ଆଜି ରାତିରେ"—ଚାଲି ଯାଉ ଯାଉ ରହସ୍ୟମୟ ଭାବରେ ରମେଶ କହିଲା ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର ଥରେ ମନେ ହେଲା ପ୍ରକୃତରେ ଉପରକୁ ଯାଇ ପ୍ୟାକେଟ୍‌ଟାରେ କଣ ଅଛି ଦେଖିବେ—ତା'ପରେ ହାତ ଟେକି ଅଳସ ଭାଙ୍ଗି ସେ ଭାବିଲେ—ସେଥିରେ ଯାହା ଥାଉ ମୋ ପାଖେ ଥିବାଯାଏ ନିରାପଦ ।

—"ନାଃ—ପାଇଲିନି; ଏଇଠି କୋଉଠି ପକେଇଛି ନିଶ୍ଚୟ, କି ମୁସ୍କିଲ ।" ଲମ୍ବା ପାଦ ପକେଇ ଆଗେଇ ଆସିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଆଉ ନଇଁ ପଡିଲେ ଘାସ ଉପରେ ।

—"କଥା ଭଣ କ"—ଲଜ୍ଜିତ ଭାବରେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ନିଜର ଲଜ୍ଜାକର ଅସାବଧାନତା କଥାଟା ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ଲୁଚାଯାଇ ପାରେ ।

—"ହେଇତ—ଏଇଠି ପକେଟ ଗୁଡ଼ଆଡ଼େ କେତେ ଯେ ଖୋଜିଲିଣି"—ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ସେଇଟା ଗୋଟେଇ ନେଇ ଚେୟାର ଟାଣି କ୍ଲାନ୍ତ ଭାବରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

—"ଆପଣଙ୍କ କାମେରାରେ ଯେଉଁ କେତେଟା ପ୍ଲେଟ୍ ଥିଲା ସେଥିରୁ ମୁଁ ଗୋଟେ ନଷ୍ଟ କରିଛି"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଅନ୍ୟଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, କାନ ଗରମ ଲାଗୁଥିଲା ତାଙ୍କର ।

—"ଏଁ ? ଓଃ—ସେ କିଛି ନୁହେଁ ।" ରୁମାଲ ବାହାରକରି ମୁହଁ ପୋଛିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ । ତାଙ୍କ ହାତଟା କିକେ ଥରୁଥିଲା କି ?

—"ମତେ ଯଦି ସେଇଟାର ନେଗେଟିଭ୍‌ଟା ଦିଅନ୍ତି"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଜାଣିଶୁଣି କଥା ଶେଷ କରି ପାରିଲେନି ।

—"ନିଶ୍ଚୟ । ଡେଭେଲପ୍ କରି ସାରି ।" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଏଥର ରୁମାଲ ପକେଟରେ ରଖି ଉଠିଲେ ।

—"ଆଜି ସେତିକି ଥାଉ"—ସେ ଧ୍ୟାନଭ୍ରଷ୍ଟ ଫିରିଉ-ଥିଲେ ଷ୍ଟାଣ୍ଡକୁ ।

—୪—

ମୃତ ଦେହଟା ପଡ଼ିଥିଲା ପଲଙ୍କ ଉପରେ—ଚିତ ହୋଇ। ବେଡ଼ଶିଟର ଅନେକଟା ରକ୍ତରେ ଲାଲ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା। ଶେଜ, ତକିଆ—ସବୁଠି ରକ୍ତ—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଅସୁସ୍ଥ ଲାଗିଲା। ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ ଯାଉଥିଲା—ମାତ୍ର କେତେ ଘଣ୍ଟା ତଳେ ସେ ଦେଖିଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ, ଆଉ ଏଇକ୍ଷଣି—ସେ ବୁଲିପଡ଼ି ଘରୁ ବାହାରି ଗଲେ। ଦୁଆର ବାହାରେ ଠିଆହୋଇ କହିଲେ, "ମୁଁ ବାହାରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି, ଦରକାର ମନେ କଲେ ଡାକିବେ।"

—"ଦରକାର ବର୍ତ୍ତମାନ ପୋଲିସର" ଡାଃ ରବିନ୍ସ ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ। ପ୍ରବୀର ବାବୁ ସ୍ଥିର ଆଖିରେ ପଲଙ୍କ ଉପରର ଦେହାବଶିଷ୍ଟଟାକୁ ଦେଖୁଥିଲେ—କିଛି ନ କହି।

—"ପୋଲିସ୍ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଏଇକ୍ଷଣି ଆସୁଛନ୍ତି—ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହିଲେ ସେ।" ଟିକେ ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ କହିଲେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ। ଦୁର୍ଘଟଣାଟା ଘଟିଥିଲା ଦିନ-ବେଳେ—ସେତେବେଳେ ବି ସନ୍ଧ୍ୟା ହବାକୁ ଡେ଼ରି ଥିଲା।

—"ନଗେନ୍—କମଳା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚିଲାନି ନା?" ଏଥର ଟିକେ ରହି ରହି ପ୍ରବୀର ବାବୁ କହିଲେ।

ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଥରେ ପଲଙ୍କ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ନେଲେ ଆଉ ସବୁରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରି ଜବାବ୍ ଦେଲେ—

—"ମତେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାର ପ୍ରବୀର—"

ତା’ ପରେ ଆସିଲେ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ବାବୁ—ରୁମ୍‌ଟି ଭିତରେ ସବଲ ବଳରେ ପଶି ଭିତରୁ ଦୁଆର ବନ୍ଦ କରିଥିଲେ ସେ । ଆଜି ସମସ୍ତେ ବସିଥିଲେ ବାହାର ବାରଣ୍ଡାରେ—କେବଳ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୁଦ୍ର କୂଳରୁ ଫେରି ନ ଥିଲେ, ସାଙ୍ଗରେ ରମେଶ ବି’ ଯାଇଥିଲା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଦି’ ହାତରେ ମୁଣ୍ଡ ଚୁପି ଧରି ବସିଥିଲେ—ମୁଣ୍ଡର ଶିରାଗୁଡ଼ା ସତେ ଯେମିତି ଛିଣ୍ଡିଯିବ—ହୃଏତ ହୃତର ସ୍ପନ୍ଦନ ବି’ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯିବ ।

କପାଳର ଝାଳ ପୋଛୁ ପୋଛୁ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ବାବୁ ପର୍ଦ୍ଦା ଆଡେଇ ବାରଣ୍ଡାକୁ ଆସିଲେ ।

—“ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ”— ସେ ଡା ରବିନ୍‌ସଙ୍କୁ କେହି ନ ଶହୋଇଲେ ବି’ ଠିକ୍ ଚିହ୍ନି ନେଇ ପାରିଥିଲେ— “ଆପଣ ଦୟା କରି ଅଧାଡଣ୍ଟାର ଗୋଟେ ବିବରଣୀ ମତେ ଦେବେ କି ?”

—“ତା’ ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ପୁଣି ଥରେ ଭଲ କରି ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ବହୁ ଦିନରୁ ଏମିତି କାମ କରିବା ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି କି’ନା”— ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ଉଠିଲେ ।

—“ନିଶ୍ଚୟ— ଆପଣ ଭଲ କରି ଦେଖନ୍ତୁ । ସ୍ୟା ଭିତରେ ମୁଁ କେତେଟା କାମ ସାରି ନିଏଁ ।” ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ଚାଲି ଗଲା ପରେ ତାଙ୍କର ଚେୟାରଟି ଅଧିକାର କରି ବସି ପଡ଼ିଲେ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ବାବୁ ।

—“ନାଁଟା ହେଲା ମିସେସ୍ କମଳା ସରକାର”—

—“ହଁ”— ପ୍ରବୀର ବାବୁ ପ୍ରଥମେ ଜବାବ ଦେଲେ, ଯଦିଓ ପ୍ରଶ୍ନଟା କୌଣସି ବିଶେଷ ଜଣକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପଚରା ଯାଇ ନ ଥିଲା ।

—"ଆପଣ ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତୁ— ପ୍ରବୀର ସରକାର ଆପଣଙ୍କ ସ୍ଥାୟୀ ଠିକଣା"—

—"—ନମ୍ବର ଭବାନୀପୁର, କଲିକତା"— ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହୁଥିଲେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ।

ବଡ଼ କ୍ଳାନ୍ତ ଦିଶୁଥିଲେ ସେ, ତାଙ୍କ ଚୌଡ଼ା କପାଳର ସେ ଗାର ଦ'ଟା ଭାରି ଗଭୀର ଦିଶୁଥିଲା, ଆଖି ଦ'ଟାରେ କ୍ଳାନ୍ତି ପୂରି ରହିଥିଲା, ହୁଏତ ତାଙ୍କ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ସେ ଭଳି ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ତାଙ୍କୁ। ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଭାବି ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ— ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ କେଉଁଠି ତାଙ୍କର ଏ ଦାରୁଣ କ୍ଷତି ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଛି। କିନ୍ତୁ ନିଜ ଦୃଷ୍ଟିର ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ଭିତରୁ ସେ ଦୁଃଖର କଣ୍ଟ ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କଠିଁ ଦେଖି ପାରି ନ ଥିଲେ।

—"ସରକାର ଯ୍ୟାଣ୍ଡ ବ୍ରଦର୍ସ— ହଁ ଗ୍ଲ ବ୍ୟବସାୟ ଅଛି— ଆପଣ ବରଂ ସେ ସବୁର ଧାରାବାହିକ ଲିଷ୍ଟ କୁମାର-ଠାରୁ ନେବେ— ସୁକୁମାର ସରକାର, ମୋର ପୁତୁରା ଆଉ ଜୁନିଅର— ପାର୍ଟନାର।" ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଧୀର ସ୍ୱରରେ ନିଜର ସବୁ ବିବରଣୀ ଦେଇ ଯାଉଥିଲେ।

—"ମୋର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଟାଇଫଏଡ୍ ହୋଇଥିଲା କେତେମାସ ତଳେ— ତାଙ୍କୁ ନେଇ ବୁଲିବାକୁ ଆସିଥିଲି— ହଁ, ଦିମାସ ହବ ଏଇଠି ଆମେ ଅଛୁ। ଘରର ମାଲିକ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ମୋର ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ, ଘରଟା ସୁବିଧାଜନକ ମନେ ହବାରୁ ଏଇଠି ରହିବା ସ୍ଥିର କରି ମୁଁ ପରେ ମୋ ପୁଅ ରମେଶ, ଛବି ଆଉ କୁମାର ଏ ସବୁରିଙ୍କ ଅଣେଇ ଥିଲି। କଥା ଥିଲା ସେମାନେ ଛୁଟିଟା ଏଇଠି କଟେଇ ଫେରିଯିବେ।"

—"ଛବି— ସେ କଣ ଆପଣଙ୍କ ଝିଅ ?" ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ପଚାରିଲେ ।

—"ଛବି—ସୁପ୍ରିୟା— ମୋ ଝିଅଟି । ବରଂ କମଳା— ମୋ· ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଝିଅଟି କହି ପାରନ୍ତି— ସେ ତାଙ୍କ ଭାଇଙ୍କ ଝିଅ । ସୁକୁମାର ମୋ ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କ ପୁଅ । ଏ ଦହେଁ ପିଲାଦିନୁ ମୋ ଘରେ ମଣିଷ ; ଉଭୟଙ୍କ ବାପ ମା' ପିଲା ଦିନୁ ନାହାନ୍ତି— ଆଉ ରମେଶ"— ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ଗଳା ଟିକେ ଥରି ଗଲା— ସାମାନ୍ୟ । ସେ ଦୂର ଝାଉଁ ବଣକୁ ଚାହିଁଲେ ।

ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସୁଥିଲା; ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବି ଝାଉଁବଣ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲେ । ସେ ବାଟଦେଇ କେହି ଆସୁଛି ତ ? ସେ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ରମେଶ ଆଉ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ଫେରି ନଥିଲେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କର ବି ଦେଖା ନଥିଲା—ସେଇ ଦି' ପହରଠାରୁ ।

—"ଆପଣ ଶେଷରେ କେତେବେଳେ ଆପଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲେ ?" ଇନସ୍‌ପେକ୍‌ଟରଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନରେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଅଳ୍ପ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ ।

—"ଏଁ—ଓଃ—ହଁ—କିନ୍ତୁ ସମୟଟା ଠିକ୍ କହିପାରବିନି । ତେବେ ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଔଷଧଟା ଖାଇବାକୁ ଦେଇଥିଲି ।" ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କର ମେସିନ ଭଳି ଉତ୍ତର ଦେବା ଭଙ୍ଗି ପୁଣି ଫେରି ଆସିଲା ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଦି'ପହରଟା ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସେ ଅନୁମାନ କଲେ ସମୟ ଦୁଇଟା ପାଖାପାଖି ହବ । କିନ୍ତୁ ଘଣ୍ଟା ସେ ବି ଦେଖି ନଥିଲେ । ମୁଣ୍ଡଟା ଅହୁରି ଯୋରରେ ବଥେଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା, ଯଦିଓ ଛାତିର ସ୍ପନ୍ଦନର ଦ୍ରୁତତା ଟିକେ କମିଥିଲା ।

—"ଗୋଟେ ଶୋଇବା ଔଷଧ ଶିଶି ସେ ଘରେ ଥିଲା—ବୋଧେ ସେଇ ଗୋଟାକ କଥା ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି ?" ଇନ୍ସ-ପେକ୍ଟର ପୃଷ୍ଠା ପରେ ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟେଇ ଯାଉଥିଲେ ।

—"ହଁ— କନ୍ଷ୍ଟିପେସନ ହବ ନିଦ ନ ହେବାରୁ ସେଇଟା ଡ଼ା: ରବିନ୍ସଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ ବ୍ୟବହାର କରି ଯାଉଥିଲା—ତା' ପ୍ରାୟ ଆଠଦଶ ଦିନ ହବ ବୋଧହୁଏ ।"

—"ଆଠ ଦଶ ଦିନ ହବ ?" ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଟିକେ ଚମକି ପଡ଼ି ଖାତାରୁ ମୁଣ୍ଡ ଉଠେଇଲେ ।

—"ବୋତଲରେ କେତେଟା ହବ ପିଲ୍ ଥିଲା, କହିଲେ—ସେଗୁଡ଼ା ପିଲ୍ ତ ?" ସେ ପୁଣି ପଚାରିଲେ ।

—"ହଁ—ସେଥିରେ ଥିଲା ପ୍ରାୟ ଶଟେଟା ହବ ।" ଏଇ-ଥର ଟିକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ବୋଧେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ।

—"ପିଟାକର ଦିନକୁ ଖିଆ ଯାଏ ତ ? ସାଧାରଣତଃ ଯେମିତି ଖିଆ ଯାଏ—ଦି' ପହରେ ଖାଇସାରି ଥରେ—ପୁଣି ରାତିରେ ଖାଇସାରି ଆଉଥରେ ।"

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖି ନଥିଲେ । ଇନ୍ସ୍ପେକ୍ଟର ଜଣକ ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ—ବୟସ ପଇଁତିଶରୁ ବେଶୀ ହବନି—ସୁପୁରୁଷ,ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣତା ଥିଲା ବେଶ୍ କେତେକଟା । ନାଁ—ବୋକା ବୁଝାଯିବନି ତାଙ୍କୁ କୌଣସିମତେ । ଚଷମାର କାଚ ଦେଇ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ବାବୁ ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନାଁ—ରଜତ କୁମାର ମହାନ୍ତି ।

—"ହଁ—ଔଷଧଟା ସାଧାରଣତ ଲବ ଦିଏ ତାଙ୍କୁ । ଆଉ ମୁଁ ଦେଇଥିଲି ।" ବିସ୍ମିତ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦଉଥିଲେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ।

—"କାହିଁକି ?"

—"ଛବ ପାଖ ଘରେ ରମେଶଙ୍କୁ ଶୁଆଇଥିଲି, ସେଇଥିପାଇଁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ମତେଇ ପାଣି ଆଣି ଦବାକୁ କହୁଲେ ।"

—"ହୁଁ ତା ପରେ ?"

—"ଓଷଦଟା ଦେଇସାରି ମୁଁ ମୋ ଅଫିସ ଘରଟାକୁ ଯାଇଥିଲି, ସେଇଠା ହେଲା ଦାଣ୍ଡ ପାଖର ଗେଷ୍ଟ ବସିବା ଘରଟା । ଝି’ମାଇଡ଼ା ଡାକବାକୁ"—ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଲନ୍ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଅଟକି ଗଲେ ।

ରମେଶ ଆସୁଥିଲେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ହାତ ଧରି, ଟିକେ ଛଡ଼ାରେ ଆସୁଥିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ । ରମେଶ ଆଉ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ଦହେଁ ହସୁଥିଲେ—ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ବୋଧେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଶଙ୍କିତ ମନରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ରମେଶ ହୁଏତ ତା’ ମଲା କୁକୁର କଥା ଭୁଲିଯାଇଚି—ଆଉ ଏଇକ୍ଷଣି—ବିଗ୍ରହ—

—"ପିଲାଟି ମୋ ପୁଅ, ସେ ଛବ ଆଉ ଇଏ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ—ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ‘ସାଗର-ନିବାସ’ ହୋଟେଲରେ ରହୁଥିବା ଜଣେ ଅତିଥି" । ଏଥର ସ’ ପ୍ରଥମେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ଟର ବାବୁଙ୍କ ଜିଜ୍ଞାସୁ ଦୃଷ୍ଟିର ।

ପାହାଚରେ ଠିଆହୋଇ ସେମାନେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ବାରଣ୍ଡାର ଜନସମାଗମକୁ । ରମେଶ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ହାତ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଧୀର ଭାବରେ ଆସି ଠିଆ ହେଲା ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ । ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଥରେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ—ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ କାବ୍‌ବା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

—"ଏଠିକି ଆସନ୍ତୁ ଆପଣମାନେ—ଗୋଟେ ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିଛି । ମିସେସ୍ ସରକାର ଅକସ୍ମାତ ଭାବରେ—ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ

ହେଉଛ ।" ମୀରବତା ଭାଙ୍ଗି ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ଟରଙ୍କ ପରିଷ୍କାର କଣ୍ଠ ସ୍ୱର କାନରେ ବାଜୁଥିଲା ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଗ୍ଧହିଁଥିଲେ । ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ମୁହଁ ରକ୍ତହୀନ ହୋଇଗଲା, ସେ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ମିନଟ୍‌ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଗ୍ଧହିଁଥିଲେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଆଖି ଫେଟରେଇ ନେଲେ ।

ଆଖି ପଡ଼ିଲା—ରମେଶ ଉପରେ । ରମେଶ ଦାନ୍ତରେ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥିଲା ତଳ ଓଠଟାକୁ—ତା'ର ଦୁର୍ବଳ ମୁହଁରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଏକ ଭାବ ଫୁଟିଥିଲା, ରାଗ, ଭୟ, ବିରକ୍ତି କି ବସ୍ମୟ— ବୁଝି ପାରିଲେନି ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ସେ ଗ୍ଧହିଁଥିଲା କୁମାର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ।

ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଥରେ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍‌ଟର ବାବୁ ଆଉ ଥରେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଗ୍ଧହିଁ ହଠାତ୍‌ କହି ଉଠିଲେ, "ତମେ ମତେ ଭୁଲ ବୁଝିବନି ସୁପ୍ରିୟା । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଖୁନ୍‌ କରିନି ।" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଖଣ୍ଡେ ଚେୟାର ଟାଣି ବସିପଡ଼ି ଥିଲେ ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମନେ ପକାଉଥିଲେ—କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳର କଥା । କାଲି ଆଉ ଆଜିର ସନ୍ଧ୍ୟା କେତେ ଏକା ଭଳି ଅଥଚ ଦୁ' ଟା ଭିତରେ ତଫାତ କେତେ ବେଶୀ । ତାଙ୍କର ମିସେସ୍‌ ସରକାରଙ୍କ କଥା କେତୋଟି ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

—"ମୋର ଡର ଲାଗିଲି ମରିବାକୁ" —ସେ କହୁଥିଲେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର ଆହୁରି ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା, ମିସେସ୍‌ ସରକାର ମଣିଷକୁ ଡରୁ ନ ଥିଲେ ।

ଅସଂଲଗ୍ନ ଭାବରେ ସେ ଦିନ ଦି’ ପହରର ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ କଥାରୁ ବି’ କେତେଟା ମନେ ପଡ଼ିଲା—“ମତେ ଯେବେ କାହାକୁ କେବେ ମାରିବାକୁ ପଡେ—।”

ଶେଷରେ କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାର ସେଇ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ—ଘୋଟି ଆସୁଥିବା ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଦୁଃଖିତ ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲେ ।

—୦—

ଜଣ ଜଣ କରି ସବୁରିଠାରୁ ଜମାନବନ୍ଦୀ ନେଇ ଥିଲେ ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ଟର ବାବୁ ।

ମରିବା ଆଗରୁ ସବା ଶେଷରେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଦେଖିଥିଲେ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କୁ, ଆଜି ଚାରିଟା ବେଳେ ଚା' ଦବାକୁ ଆସିଛି, ମାଲତୀ ମୃତ ଦେହ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲା ।

ଦି' ପହରେ କିଏ କୋଉଠି କଣ କରୁଥିଲେ—ତା'ର ବି' ଏକ ମୋଟାମୋଟି ଲିଷ୍ଟ କରାଯାଇଥିଲା । ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ରମେଶଙ୍କୁ ଶୁଆଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ପରେ ପ୍ରାୟ ଚାରିଟା ବେଳେ ପ୍ରଥମେ ସେ ଦହେଁ ଚା ଖାଇ ବୁଲିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ ।

କୁମାରବାବୁ ଦି' ପହରଟା କାଗଜପତ୍ର ଦେଖା ଦେଖି କରି ନିଜ ରୁମ୍‌ରେ କଟେଇ ଥିଲେ । ପରେ ଚା ଖାଇବାକୁ ଆସି ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଲେ ଦୁର୍ଘଟଣା କଥା ।

ପ୍ରଭାତବାବୁ ଛବି ଆଙ୍କୁଥିଲେ—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର । ପରେ ନିଜ ରୁମ୍‌କୁ ଯାଇ ଲୁଗା ବଦଳି ସେ ବି' ସମୁଦ୍ରକୂଳକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ସବୁ ଦିନ ପରି ନିଜ ପ୍ରିୟ ଜାଗାଟିରେ ବସି ଚା' ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରୁ କରୁ ଚାକର ରାମଠାରୁ ଶୁଣିଥିଲେ ଦୁର୍ଘଟଣା କଥା ।

ନଗେନ୍ଦ୍ରବା'ବୁ ହୋଟେଲ ପଟକୁ ଥିବା ନିଜ ଫ୍ଲାଟ୍‌ରୁ ବାହାରକୁ ଆସି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବେଲ ଶୋଇବାଘରେ, ଆଜ

କିଛି ବେଳ ଅଫିସ ଘରେ କଟେଇ ଥିଲେ ସେ । ଗୁଡ଼ବାଇ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଦୁର୍ଘଟଣାର ଖବର ଦେଇଥିଲା ।

ହିଁ ମାଲତୀ ଗୁଡ଼ବାଇ ବାବୁରଙ୍କ ଶଯ୍ୟାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତାଙ୍କ ଘରେ ଦୁ'ଘଣ୍ଟା କଟେଇଥିଲା । ତା' ପରେ ସବୁଦିନ ଭଳି ପ୍ରାୟ ସ୍ବରଟା'ବେଳେ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କୁ ଚା' ଦବାକୁ ଆସିଥିଲା—ସେଇ ପ୍ରଥମେ ଯାଇ ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କୁ ଡାକିଲା ।

ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ମୂଳରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କହି ଦେଇଥିଲେ ଯେ ନିହତ ହୋଇଥିବା ଭଦ୍ରମହିଳାଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ପଡ଼ୁ ନଥିଲା । ସେ ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ଭାବରେ—ଅଳ୍ପ ହସି କଥା ଶେଷରେ ସେ କହିଥିଲେ,

—"ନାଁ ଏ ଖୁଣ୍ଟା ମୁଁ କରିନି—କିନ୍ତୁ ଲୁଚେଇ କାଇଁ କଣ—? କଥାଟା ଯେତେବେଳେ ଲୁଚିବନି । ଯଦି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ଛବି ସହିତ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସେ ବାଧା ଦେଇ ଆନ୍ତେ, ତେବେ···।" ବାକ୍ୟ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରଖିଥିଲେ ସେ ।

କୁମାର ବାବୁ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ—ତାଙ୍କର୍ ସବୁ ଦିନର ସେଇ ଅସ୍ଥିର ଭଙ୍ଗିରେ । ତାଙ୍କ କଥାରେ ନା ଥିଲା ଜୋର—ନା ଥିଲା ସତ୍ୟ ସୁଲଭ ସରଳତା । ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର୍ ବାବୁ ପଚାରିଲେ, "ଆପଣ କଣ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ମିସେସ୍ ସରକାର ଶୋଇବା ପୂର୍ବରୁ ଖା'ନ୍ତି ?"

—"ହଁ—ନାଁ—ମୁଁ ଜାଣିବି କେମିତି ? ମୁଁ ତ ତାଙ୍କୁ କେବେ—ସେ ତ କିଛି ଦିନ ହେଲା ଖାଉଥିଲେ—ଛବି ତାଙ୍କୁ ଦିଏ—ଦିନକୁ ଦୁ' ଥର ସବୁଦିନ—କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣିବି କେମିତି ?" ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି ଆଗରେ ଶେଷକୁ ଆଖି ନୁଆଁଇଲେ କୁମାର ବାବୁ ।

ବସ୍ତୁତ—ହୁଏତ ଡରି ଯାଇଛନ୍ତି ଭୟାନକ ଭାବେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଟିକେ ସହାନୁଭୂତି ଅନୁଭବ କଲେ ।

ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ସ୍ଥିର କଣ୍ଠରେ, କେବଳ ମଝିରେ ମଝିରେ ରମେଶ ମୁଣ୍ଡରେ ଧୀରେ ହାତ ରଖୁଥିଲେ ସେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଭାବୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି କଥାଟିର ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରୁଥିବେ କି ନାହିଁ । ହୁଏତ—ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ଭାବୁଥିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଜିଦ୍ କରିବା ଦ୍ୱାରା ରମେଶଙ୍କୁ ମାତୃହୀନ କରେଇଛନ୍ତି ସେ । ଅର୍ଥାତ—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ବିସ୍ମିତ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଭାବିଲେ—ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କର ହତ୍ୟାକାରୀ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ଭୁଲରେ ବି ଥରେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ଆହତ, ରକ୍ତ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ନ ଥିଲେ ।

ରମେଶ ଟେବୁଲ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡ ଥୋଇଥିଲା—କାନ୍ଦୁଥିଲା ବୋଧେ, ତା' ମୁହଁ ଦିଶୁ ନ ଥିଲା, କେବଳ ଦେହଟା ରହି ରହି ଥରି ଉଠୁଥିଲା । ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ବସିଥିଲେ—ଝାଉଁବଣର ଅନ୍ଧାରକୁ ଚାହିଁ ।

ମୃତ ଦେହ ପାଖକୁ ଫେରି ଯିବା ଆଗରୁ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର-ବାବୁ ପ୍ରତିଟି ଜମାନବନ୍ଦୀ ଦସ୍ତଖତ କରେଇ ନେଇଥିଲେ । ଶେଷରେ ସେ କହିଲେ,

—"ଯାହା ଜଣା ପଡ଼ୁଛି ଏଇଟା ଆତ୍ମହତ୍ୟା ନୁହେଁ । ଆଉ ମୋର ଧାରଣା ବାହାରର କାହାକୁ ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ କରାଯାଇ ପାରିବନି । ଗୋଳମାଳଟା ନ ତୁଟିବାଯାଏ ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ ଏଇଠି ରହିବା ଦରକାର—ପ୍ରଭାତବାବୁ ଆଉ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବି ।"

ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍‌ଟର ବାବୁ କାଗଜପତ୍ର ଗୋଟାଇ ଚାଲି ଯିବା ଆଗରୁ ପୁଣି କହିଲେ—"ହଁ-କହିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି—ଯୋଉ ଛୁରୀଟା ବ୍ୟବହାର କରା ଯାଇଛି—ସେଇଟା ଗୋଟେ ଦାଢ଼ୁଆ ନେପାଳୀଛୁରୀ, ସେଥିରୁ କେତେ ଗୁଡ଼େ ଟିପଚିହ୍ନ ମିଳିଛି, ତେଣୁ ଆମ ଲୋକ ଆସି କାଲି ଆପଣମାନଙ୍କ ହାତ ଟିପଚିହ୍ନ ନେଇଯିବ। ଚାକର ରାମ ମତରେ ଛୁରୀଟା ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କର," ସେ ଚାଲିଗଲେ।

ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ରମେଶର ହାତଧରି ଡାକିଲେ, "ଆ ରମେଶ, ମୋ ସୁନା ଭାଇ"—

ରମେଶ ମୁହଁ ତୋଳି ଚାହିଁଲା। ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଏ ମଧ୍ୟରେ ଉଠି ପଡ଼ିଥିଲେ। ସେ ହଠାତ୍ ଅନୁଭବ କଲେ ଯେ ସେ କିଛି ଦେଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି। ଦୃଷ୍ଟି ଅସ୍ପଷ୍ଟ, ଏମିତି କି ନିଜ ରୁମରେ ପହଞ୍ଚିବା ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ଦି' ଥର ଝୁଣ୍ଟିବାକୁ ହେଲା।

"—ବିଚିତ୍ର"—ଭାବୁଥିଲେ ସେ।

—o—

"କଣ ଦେଖିଲେ ଡାଃ ରବନ୍ସ ?" ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ରଜତ ବାବୁ ଚେୟାର ଖଣ୍ଡେ ଟାଣି ବସିପଡ଼ିଲେ । ଘର ଭିତରେ ଆଲୁଅ ଜଳା ହୋଇଥିଲା । ଜଣେ ଫଟୋଗ୍ରାଫର୍ ଆଉ ଦୁ' ତିନି-ଜଣ ସହକାରୀ, ଘରଟା ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲେ—ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ । ଡାଃ ରବନ୍ସ ବେସିନ୍ଟାରେ ହାତ ଧୋଇ ରୁମାଲରେ ପୋଛୁଥିଲେ ।

—"ଦେଖନ୍ତୁ ରଜତ ବାବୁ—ମୋର ଏ ଭଳି କେଶ୍ ସମ୍ପର୍କରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ଖୁବ୍ କମ୍ । ତେଣୁ ମୋର ମତେ ହୁଏ ଆପଣ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଦେଖେଇ ପ୍ରକୃତ କଥା ଥରେ ବୁଝି ନେବେ । ପ୍ରଥମ କଥା ହେଉଛି, ଯୋଉ ନେପାଳୀ ଛୁରୀଟା ଝଟେ-ଛନ୍ତୁ ମିଳିଛି—ଆଘାତଟା ତା'ର ଦ୍ୱାରା ହୋଇ ଥାଇପାରେ ।" ଡାଃ ରବନ୍ସ ବୈଜ୍ଞାନିକର ଆଖିରେ ମୃତ ଦେହର ବେକ ପାଖଟା ଆଉ ସେଠାର ଆଘାତଟା ପରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ଇଞ୍ଚେ ଲମ୍ବା ଆଉ ଅଧ ଇଞ୍ଚେ ଚୌଡ଼ା ସେଇଟା—ତା' ମଝିଟା ବେଶ୍ ଗଭୀର ।

—"କି ଭଳି ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ?" ରଜତ ବାବୁ ଟ୍ଲେଟ ପକେଟବୁକ୍ଟାରେ କଣ ସବୁ ଲେଖୁଥିଲେ ।

—"କୌଣସି ଗୋଟେ ଧାରୁଆ ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରା-ଯାଇଛି, ଏତିକି କେବଳ ସ୍ଥିର ଭାବରେ କୁହାଯାଇପାରେ ।" ଡାଃ ରବନ୍ସ ଭାବି ଚିନ୍ତି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।

—"ଅନ୍ୟ କିଛି ଆଘାତର ଚିହ୍ନ ନାହିଁ ନା ?" ରଜତ୍ ବାବୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

—"ନାଁ—ସେଇ ଗୋଟାକ ଅଦ୍ଭୁତ ମନେ ହେଉଛି—ଅନ୍ତତଃ କିଛିଟା ପ୍ରତିରୋଧର ଚିହ୍ନ—" ଟିକେ ବିସ୍ମିତ ଭାବରେ କହିଲେ ଡ଼ାଃ ରବିନ୍ସ ।

—"ସେ ଶୋଇବା ଔଷଧଟା କଥା ମନେ ଅଛି ତ ? ଧରନ୍ତୁ ଯଦି ସେଥିରୁ ଦୁ' ଗ୍ରେନଟା ଏକ ସାଙ୍ଗରେ ଖୁଏଇ ଦିଆ ଯାଏ ?" ଶିଶିଟା ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇ ଥିଲେ ବି' ହାତରେ ନ ଧରି ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ଦେଖେଇଲେ ଇନ୍ସପେକ୍ଟରବାବୁ ।

—"ତେବେ ନିଦଟା ଗାଢ଼ ହୁଅନ୍ତା—ନିଦ ଔଷଧ ସେଇଟା । ଗୋଟେ ଲେଖାଁ ପିଲ୍ ଥରକେ ଖାଇବା କଥା । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ମୃତ୍ୟୁ ହବନି । ସଚେତନ—ଔଷଧଟା ତ' ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ସରିବା କଥା ନୁହେଁ ?" ଡ଼ାଃ ରବିନ୍ସ ଏଇଥର ଟିକେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଶିଶିଟା ଖାଲି ।

—"ବୋଧେଏଟା ଖଣ୍ଡେ ସରିବା କଥା"—ଚିନ୍ତିତ ଭାବରେ ସେ କହିଲେ ।

—"କିନ୍ତୁ ବୋତଲ ଖାଲି"—କଥା ପୂରଣ କଲେ ଇନ୍ସ୍ପେକ୍ଟର ବାବୁ ।

—"ତା ଛଡ଼ା—କିଛିଦିନ ହବ ଟାଇଫଏଡ଼ରୁ ଉଠିଥିଲେ ବି' ଏ ମଧ୍ୟରେ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରାୟ ଚାଲି ଯାଇ ଥିଲା ।" ଡ଼ାଃ ରବିନ୍ସ ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ ।

—"ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ତେବେ ଏଇ ଆଘାତଟା—ଔଷଧଟାର ସେଥିରେ କିଛି ହାତ ନାହିଁ ।" ଇନ୍ସ୍ପେକ୍ଟର ବାବୁ ତାଙ୍କ ଲେଖାରେ ପୁଣି ମନ ଦେଇଥିଲେ ।

—"ଅବଶ୍ୟ ପୋଷ୍ଟମର୍ଟେମ୍ ଭଲ୍ ପରେ ସବୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଜଣା ପଡ଼ିବ । ତଥାପି ମୋର ମନେହୁଏ—ଆପଣଙ୍କ କଥା ସତ । ଆଘାତଟାଇ ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ । ତା'ଛଡା ରକ୍ତ, ଆଉ କ୍ଷତର ରଙ୍ଗ ଦେଖୁଛନ୍ତି ?" ଓଲଟା ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ଡାଃ ରବିନ୍ସ । ତା' ପରେ ପୁଣି ନିଜେଇ କହିଲେ—

—"ଆଘାତଟା ମାରାତ୍ମକ—ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ହେଲା ଆଘାତଟାର ସ୍ଥାନ ଆଉ ବହିବା ରକ୍ତର ପରିମାଣ ।"

—"ଏଥର ମୃତ୍ୟୁର ସମୟଟା କୁହନ୍ତୁ" ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ବାବୁ ଏଇଥର ମୁଣ୍ଡ ଉଠେଇ ପଚାରିଲେ ।

—"ଧରନ୍ତୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟାରୁ ଅଢ଼େଇ ଘଣ୍ଟା ତଳେ; ତା' ମାନେ ଦୁଇଟା, ଦୁଇଟା ତିରିଶ ମଧ୍ୟରେ । ଆଘାତଟାର କିଛି ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି । ରକ୍ତଟା ଦେଖି ମନ ହୁଏ—ପ୍ରାୟ ପଚିଶ ଠାରୁ ତିରିଶ ମିନିଟ୍ ଭିତରେ । ଯଦିଓ ଏ ଭଳି ଆଘାତରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଆଘାତଟାର ଅନେକ ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ।"

—"ଧନ୍ୟବାଦ୍, ଅନ୍ତତଃ ମୃତ୍ୟୁର ସମୟଟା ନ ଜାଣିଲେ କାମଇ କରି ହୁଏନା । ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ବାବୁ ପକେଟ୍‌ବୁକ୍ ବନ୍ଦ କଲେ ।

—o—

ସବୁ ଦିନ ଭଳି ସେ ଦିନବି ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ସମୁଦ୍ର କୂଳେ ଠିଆ ହେଲେ ଆସି। ସେ ଦିନ ସକାଳେ ବି ନୋଳିଆ-ମାନଙ୍କର ସାନ ସାନ ଡଙ୍ଗା ଗୁଡିକ ଢେଉର ତାଳେ ତାଳେ ଭାସି ଯାଉଥିଲା । ଆକାଶ ପରିଷ୍କାର, କେବଳ ପଶ୍ଚିମପଟର ଦିଗ୍-ବଳୟ ଉପରେ ଧୂଆଁ ଭଳି ଲାଗି ରହିଥିଲା ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ମେଘ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଘୂରି ଯାଉଥିଲେ ଖୋଜି ଗୋଟିଏ ବାଲିକୁଦ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । କିନ୍ତୁ ବସିବାକୁ ଯାଇ ଅଟକି ଗଲେ ସେ ।

ବାଲିରେ ଅଙ୍କା ଯାଇଥିଲା ଗୋଟେ ଚିତ୍ର । ମଣିଷ ବୋଲି ବୁଝେଇବାକୁ ଯୋଉ ଚିତ୍ର କରାଯାଇଥିଲା, ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ନ ଥିଲା । ଆଉ ପାଖରେ ଅଙ୍କା ଯାଇଥିଲା ଅସ୍ୱାଭାବିକ ବଡ଼ ଗୋଟେ ଛୁରୀର ଚିତ୍ର— ଏମିତକି ସେଇଟାର ଆକାର ମସ୍ତକହୀନ, ସେ ମଣିଷ ଚିତ୍ରଠାରୁ ବି ଥିଲା ବହୁତ ବଡ଼ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଗୋଡ଼ରେ ବାଲି ଆଡ଼େଇ ତାକୁ ଲିଭେଇ ଦେଲେ ସତ—କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ଯାଏ ଥରେ ଥରି ଉଠିଲା । ମୁଣ୍ଡର ସେଇ ଯନ୍ତ୍ରଣାଟା ପୁଣି—ସେ ଦି' ହାତରେ ମୁଣ୍ଡ ଚାପି ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

ତାହା ସହିତ ଦେଖା ହେଇ ଯିବା ଭୟରେ ସେ ପୂର୍ବଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାଠାରୁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୁଚି ଲୁଚି ବୁଲୁଥିଲେ । ମଣିଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କେମିତି ଗୋଟେ ମାନସିକ ବିତୃଷ୍ଣା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ସେ । ଭେଣ୍ଟୁ ସେମାନଙ୍କଠୁଁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ସେ । ପୂର୍ବ ଦିନର ଘଟଣାଟାକୁ ଭୁଲିବାକୁ

ଚେଷ୍ଟା କରି ସୁଦ୍ଧା ଭୁଲି ପାରି ନ ଥିଲେ ସେ । ଅସ୍ୱସ୍ତି ଭାବରେ ନିଜର ଅନିଚ୍ଛାରେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଖୋଜୁଥିଲେ ଜଣେ କାହାକୁ— ଦୁର୍ଘଟଣାଟା ପାଇଁ ଦାୟୀ କରିବାକୁ ।

ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ତଳକୁ ଚାହିଁ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଆସୁଥିଲେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରି ସେ ଧୀର ପାଦରେ ଆସି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆ ହେଲେ ।

—"ଅନ୍ୟ ସବୁରି ଭଳି ଆପଣ ବି ମତେ ଘୃଣା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି—ଏଇତ ?" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ସାମାନ୍ୟ ଥଟ୍ଟାର ସହିତ କହିଲେ ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ତାଙ୍କ କଥାର କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁର ହତାଶା ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରିଥିଲେ । ତଥାପି ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କେମିତି ନିର୍ବିକାର ଅନୁଭବ କଲେ । ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ—ଖୁନ୍ କରିବାର ସମସ୍ତ କାରଣ ଥିଲା ପ୍ରଭାତ-ବାବୁଙ୍କର, ପୁଣି ଛୁରୀଟା ତାଙ୍କର ବୋଲି ସେ ନିଜେ ବି କହି-ଥିଲେ ।

—"ସତ କଥା କହୁ ନାହାଁନ୍ତି କାହିଁକି, ସେତକ ଶୁଣିଲେ ତ ମୁଁ ଗୁଲି ଯାଇଥା'ନ୍ତି । ମୋର ବିରକ୍ତିକର ସାନ୍ନିଧ୍ୟରୁ ଆପଣ ରକ୍ଷା ପାଇଥା'ନ୍ତେ ?" ତା ପରେ ହଠାତ୍ ବିଶ୍ୱାସର କଥା-କହିବା ଭଳି ମୃଦୁ ସ୍ୱରରେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ କହିଲେ—"ମୋର କହିବାକୁ ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ଯେ ଏଇକ୍ଷଣି ମୋର ମନେ ହେଉଛି ପ୍ରକୃତରେ ଖୁନ୍‌ଟା ନିଜେ କରିଥିଲେ ବୋଧେ ଆହୁରି ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ସେତେବେଳେ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟେ କାମ ସଫଳ-ଭାବରେ କରିପାରି ଥିବାରୁ ମନରେ ଗୌରବ ବୋଧଟା ଥାନ୍ତା ।" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଟାଣି ଟାଣି ହସୁଥିଲେ ଅସଂଲଗ୍ନ ଭାବରେ ।

—"ଅର୍ଥାତ ଆପଣ କହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଯେ ଆପଣ ଖୁନ୍‌ଟା କରି ନାହାନ୍ତି ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ନିସ୍ପୃହ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ ଯଥେଷ୍ଟ ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ସେ ।

—"ଆଚ୍ଛା ଧରନ୍ତୁ ମୁଁ ଖୁନ୍ କରିବି ବୋଲି ଧରି ନେଲେ ସମସ୍ତ ସଂପର୍କରେ ଗୋଳମାଳ ହବନି କି ?" ଏଥର ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁ ସ୍ଥିର ଆଖିରେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ ଚାହିଁଲେ, ସତେ ଯେମିତି ଜିତିରଟା ସେ ଦାବୀ କରୁଥିଲେ—ସେଇଟା ଏକ ରକମ ତାଙ୍କର ହାସ୍ୟ ।

—"ଆପଣ କାଲି ଦ'ପହରେ ଠିକ୍ ଯେତିକବେଳେ କିଛି ଗୋଟିଏ ଖୋଜିବାକୁ ମୋ ପାଖରୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ—ଖୁନ୍‌ଟା ହୋଇଥିଲା ସେତିକବେଳେ ।"

—"କେତେବେଳେ ମୁଁ ସମୟ ପାଇଲି ଖୁନ୍ କରିବାକୁ ? ପ୍ରାୟ ଦଶମିନିଟ୍ ମୁଁ ଯାଇଥିଲି ଘର ଭିତରକୁ । ପ୍ରକୃତରେ ସେ ରଙ୍ଗ ଟ୍ୟୁବ୍‌ଟା ଖୋଜୁଥିଲି ମୁଁ ।" ଏଥର ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ଗଳାରେ ହତାଶା ଫୁଟିଲା ।

—"ସେ କଥା କେବଳ ଆପଣ କହୁଚନ୍ତି, ସେ ସମୟ ଭିତରେ ଆପଣ ଅକ୍ଳେଶରେ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ରୁମ୍‌କୁ ଯାଇ ଆସି ପାରିଥା'ନ୍ତେ । ତା' ଛଡ଼ା ସେ ସମୟଟକ ଦଶ ମିନିଟ୍ ନ ହୋଇ କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍ ବି ହୋଇ ପାରେ ତ ? କେହି ତ ଆଉ ଘଣ୍ଟା ଦେଖି ନ ଥିଲା ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ବିରକ୍ତି ବଢ଼ି ଯାଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ମନଟା ଯେ ନରମି ନ ଆସିଥିଲା ଏମିତି ନୁହେଁ । ତେବେ ମନକୁ ଶକ୍ତ କରିବାକୁ ତାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ତ୍ରୁଟି ନ ଥିଲା । କିଏ ଜାଣେ—ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁ ବି ତ ଖୁନୀ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ?

—"କିନ୍ତୁ ଆପଣ ତ ମତେ ତା' ପରେ ପରେ ଦେଖିଥିଲେ । ମୋ'ଠି କଣ କିଛି ସମୟ ତଳେ ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ଏମିତି ଗୋଟେ ହତ୍ୟା କରି ଆସିଥିବାର କିଛି ଲକ୍ଷଣ ଆପଣ ଦେଖିଥିଲେ ?"

ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଦୂରକୁ ଚାହିଁଥିଲେ, ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣତା ଫୁଟି ଉଠିଲା ।

ଶଶାଙ୍କବାବୁ ବୁଲି ଚାହିଁଲେ । ବହୁଦୂରରେ ଦୁ'ଜଣ ଲୋକ ସେଇ ଆଡେ ଆସୁଥିଲେ, ବାଲିରେ ଚାଲି ଚାଲି । ସେ ଅନୁମାନ କଲେ ଜଣେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ—ଅନ୍ୟଜଣକ ରମେଶ । ରମେଶ—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ମନ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ପୁଣି ବିମୁଖ ହୋଇ ଉଠିଲା, ବିଚରା ରମେଶ—ଏତେ ପିଲା ଦିନୁ ତାକୁ ମାତୃହରା କରିବାକୁ ସାମାନ୍ୟ ଦୟା ଆସିଲାନି କେମିତି !

—"ଆପଣ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ପାଇଥିଲେ ଆପଣଙ୍କ ହାତରୁ ଆଉ ମନରୁ ଆପଣଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତିର ସମସ୍ତ ଚିହ୍ନ ପୋଛି ଦବାକୁ । ତା' ଛଡ଼ା ମୋର ମନେ ପଡୁଛି ଆପଣ ଫେରିବା ପରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ହାତକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲି । ଆପଣଙ୍କ ହାତ ଥରୁଥିଲା ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ସନ୍ଦେହୀ ଆଖିରେ ଚାହିଁଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ମୁହଁକୁ ।

"—ସେ ତ ସ୍ୱାଭାବିକ—ମୁଁ ଯାହା ଦେଖି ଆସିଥିଲି"—ଏଥର ହଠାତ୍ ଫେରି ଚାହିଁଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ କଥା ମଝିରେ ରହି ଯାଇ ।"

—"କଣ ଦେଖି ଆସିଥିଲେ ?" —ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କିନ୍ତୁ ନଛୋଡ଼ବନ୍ଦା; ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ସ୍ୱରରେ ପଚାରି ବସିଲେ ।

—"ଲୁଚେଇ କଣ ଲାଭ, ଛୁରୀଟାରୁ ହାତଚିହ୍ନ ମିଶାଇ ଆଜି ବୋଧେ ମତେ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ହତ୍ୟା ଅଭିଯୋଗରେ ଗିରଫ୍

କହିବେ, "ଉଃ—କି ବୋକା ମୁଁ"—ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁ ହତାଶ ଭାବରେ କହିଲେ ।

—"ଆପଣ କଣ ଦେଖି ଆସିଥିଲେ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କିନ୍ତୁ କଥାଟିର ଉତ୍ତର ଶୁଣିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ।

—"ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କାଲି ଆପଣଙ୍କ ପାଖରୁ ଆସି ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ରୁମ୍‌କୁ ଯାଇଥିଲି ।" ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁ ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ ।

—"କାହିଁକି ଯାଇଥିଲେ ?"

—"ଆପଣ ବୋଧେ ଜାଣନ୍ତିନି ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କର ଝିଅ-ସୁପ୍ରିୟା ସହିତ ମୋ ବିବାହ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରଧାନ ଆପତ୍ତି କଣ ଥିଲା ।"

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କିଛି ନ କହି ଅପେକ୍ଷା କଲେ—ଯଦି ଏ କଥାଟା ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ଗୋଟେ ମତ ଥିଲା ।

—"ସେ କହୁଥିଲେ ଘରଦ୍ୱାର ନାହିଁ ଏମିତି ଗୋଟେ ଲୋକ ମୁଁ"—ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁ କହି ଚାଲିଲେ—"ସୁତରାଂ—ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଚାଲି ଆସିଥିଲି ରଙ୍ଗ ଟିଉବ୍‌ଟା ଖୋଜିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ହୋଟେଲ ବାରଣ୍ଡାରେ ଚାକର ଖାମ ମତେ ଗୋଟେ ଟେଲିଗ୍ରାମ ଦେଲା । ସେଥିରେ ମୋ ଅଜାଙ୍କ ମରିବା ଖବର ଥିଲା ।" ଗପ କହିବା ଭଳି କହିଯାଉଥିଲେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁ ।

—"ଅବଶ୍ୟ ଏ ସବୁର ଆଉ ଏଇକ୍ଷଣି କଣ ଦରକାର ? ଯାହା ହବାର ହେଇଛି"—ଏଇଥର ସେ ଚୁପ୍ କଲେ ।

—"ଟେଲିଗ୍ରାମ୍‌ଟା ପାଇ ଆପଣ କଣ କଲେ ?" ଏଥର ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଗଳାରେ ଆଗ୍ରହ ଫୁଟିଲା ।

—"ଟେଲିଗ୍ରାମ କରିଥିଲେ ମୋ ଔକିଲ—ଅଜା ମରିବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ମୋ ନାଁରେ ଉଇଲ୍ କରି ଯାଇଛନ୍ତି ।"

—"ଆପଣଙ୍କ ଅଜା ହେଲେ"— ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଟିକେ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଭାବରେ ପଚାରିଲେ ।

—"ସେଇଠି ଆପଣଙ୍କର ଭୁଲ ହେଉଛି"— ଓଠ ବଙ୍କେଇ ଉଦ୍ଭଟ ହସ ହସିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ, "ମୁଁ ଯେମିତି ଭାଗ୍ୟ—ମୋ ଅଜା ସେ ଶ୍ରେଣୀର ନୁହନ୍ତି କିନ୍ତୁ— ଅର୍ଥାତ୍ ମରିବା ଆଗରୁ ସେ ବେଶ୍ କେତେକଟା ସମ୍ପତ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ; ବୟସ ବେଳେ ଯାହା କରନ୍ତୁ ପଛେ— ଏମିତିକ ଗୋଟେ ଧ'ଟା ଖେତାବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ରାଜା ହରି ଦାସ ଦଣ୍ଡପାଟଙ୍କ ନାଁ ଆପଣ ଶୁଣିଛନ୍ତି ବୋଧେ ?" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଏଥର ପୁଣି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ପଡିଲେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ, ରାଜା ହରିଦାସ ଦଣ୍ଡପାଟ— ବିଖ୍ୟାତ ବଡ଼ଲୋକ, ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ତେବେ— ।

—"ବିଶ୍ୱାସ ନ ହେଲେ ଏଇ ଟେଲିଗ୍ରାମଟା ଦେଖି ପାରନ୍ତି"—ପକେଟରେ ହାତ ଦେଇ ଚମକି ପଡିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ।

—"କିନ୍ତୁ ସେଇଟା ତ ଏଠି ନାହିଁ ?" ସେ ଆକାଶରୁ ପଡ଼ିଲେ— ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ସବୁ ପକେଟ ଖୋଜିଲେ ସେ । ତାଙ୍କ ମୁହଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ।

—"ଠିକ୍ ହୋଇଛି— ଏଥର ଆଉ କେହି ବିଶ୍ୱାସ କରିବେନି ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି । ଖୁବ୍ ଭଲ ହୋଇଛି । ତା' ଛଡ଼ା ତାର ଦରକାରବା' କଣ ?" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଗୁଳି ଯାଉଥିଲେ ।

—"ଟିକେ ରହନ୍ତୁ—ଟେଲିଗ୍ରାମଟା ପାଇବା ପରେ ଆପଣ କଣ କଲେ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କରି ବି' ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ କଥା ଅବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁ ନ ଥିଲେ ।

—"ତା ପରେ ? ହଁ ଟେଲିଗ୍ରାମଟା ପାଇବା ପରେ, ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ହଠାତ୍ ଗୋଟେ ଚିନ୍ତା ଆସିଲା— ଆଉ ଭୂତ ଲାଗିଲା ଭଳି ମୁଁ ସେଇଟା ଦେଖେଇବାକୁ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ରୁମ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେ ସେତେବେଳକୁ ମରି ସାରିଥିଲେ, ଶେଯ ଛକିଆ ରକ୍ତରେ ଭାସୁ ଥିଲା । ଚୋରାଙ୍କ ଭଳି ଛୁରିଟା ଭିଡ଼ି ବାହାର କରିବାକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲି ସେଇଟା ମୋ ଛୁରି, ବାହାର ଆସିଲା ସେଇଟା ଆଉ ଗଳି ପଡ଼ିଲା ଗଣ୍ଠି ସନ୍ଧିରେ—ପ୍ରାଣ ଭୟରେ ମୁଁ—କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଯଦି ବିଶ୍ୱାସ ନ କରନ୍ତି ତେବେ ମତେ ଅକାରଣେ ବଭଜରନ୍ତି କାହିଁକି ?" ବିରକ୍ତ ଭାବରେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ବଡ ବଡ଼ ପାହୁଣ୍ଡ ପକେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଚିନ୍ତିତ ଭାବରେ ବାଲିରେ ଗାର ଟାଣୁ ଥିଲେ । ସତେତ—! କଥାଟା ସତ ହେଲେ, ଜିନିଷଟା ଗୋଳ-ମାଳିଆ ।

ରମେଶ ଆସି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆ ହେଲା, ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ହାତ ଦୂରରେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ବସିଥିଲେ । ରମେଶ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ପଚାରିଲା,— "ମାଁ'କୁ କିଏ ମାରିଚି ଜାଣନ୍ତି ?" ତା' ପରେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ବିହ୍ୱଳମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଯୋଗ କଲା ।

—"ମୁଁ ଜାଣେ—"

—"ମିନୁକୁ ବି ସେଇ ମାରିଥିଲେ, ମା'ର ଶୋଇବାଘର ଥାକ ଉପରର ସେ ବିଷ ବୋତଲରୁ ବିଷ ଦେଇ—ମୁଁ ଠିକ୍ ଜାଣିଚି । କୁମାର ଭାଇ ପ୍ରକୃତରେ ମିନୁକୁ ମାରିଥିଲେ—ମତେ

ମାଲତୀ କହୁଚି, ଆଜ ମୁଁ ଜାଣେ, ମାଁକୁ ବ' ସେଇ ମାରଚନ୍ତି ।"
ସେ ସ୍ଥିର ଆଖିରେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ତା' କଥାର କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେନି । କେଜାଣି—କୁମାର ବାବୁଙ୍କର ନଶଠା, ରକ୍ତହୀନ ମୁହଁ ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଆଜ ବି' ଗୋଟିଏ କଥା ସେ ମନେ ପକଉ ଥିଲେ ।

କେତେ ଦିନ ତଳର ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟା— ସେ ଦିନ ପ୍ରବୀର ବାବୁ କହୁଥିଲେ, "ତମର ବି' ଭୁଲିଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ଯେ କିଏ କଣ କଲା ତା' ସବୁବେଳେ ତମେ ଜାଣି ପାରିବନି— କିଏ ତମର ଅବାଧ ହେଲାକ ନାହିଁ କେମିତି ଖବର ରଖିବ ତମେ ?"—

—"ମୁଁ କିନ୍ତୁ କିଏ କଣ କରୁଚି ଠିକ୍ ଜାଣି ପାରିବି— ହେଉ ସେ ଦିନ କୁମାର— ମୁଁ ସବୁ ଜାଣେ"— ମିସେସ୍ ସରକାର କଥାଟି ବଡ଼ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଶେଷ କରିଥିଲେ । ତା' ପରେ କୁମାର ବାବୁଙ୍କର ସେ ଅପ୍ରତିଭ, ନିର୍ଜୀବ ଅବସ୍ଥା— ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଭାବୁଥିଲେ କୁମାର ବାବୁଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ମିସେସ୍ ସରକାର ଏମିତି କଣ ଜାଣିଥିଲେ ?

—o—

ଗଛ ମୂଳେ ପୂର୍ବ ଯାଗାଟିରେ ବସି ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ୁଥିଲେ—ଅନ୍ତତଃ ପଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ମନ ଦେଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ ସେ । ଦ୍ୱି'ପହରର ନିର୍ଜନତା ବରଂ ତାଙ୍କୁ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଉଥିଲା ।

ଗୃହର ଆଣି ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ରଜତ ବାବୁଙ୍କୁ ସେଠି ପହଞ୍ଚେଇ ଦେଇଗଲା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଭଦ୍ର ଭାବରେ ନମସ୍କାର କରି ଭାବୁଥିଲେ ହାତ ଓ ଟିପଚିହ୍ନ ଗୁଡ଼ାକ ନେଇ ରଜତ ବାବୁ କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚୁଥିବେ ।

—"ନମସ୍କାର—ପୁଣି ଥରେ ଆପଣଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ କଲି ।" ରଜତ୍ ବାବୁ ବସି ପଡ଼ି କହିଲେ ।

—"କଥା କଣ ଜାଣନ୍ତି, ମୋର ମନେ ହେଲା ଏଠି ଆପଣ କେବଳ ମାତ୍ର ଲୋକ ଯେ କୌଣସି ବାଟେ ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଂପୃକ୍ତ ନୁହେଁ— ଅଥଚ ଘଟଣାଟି ବିଷୟରେ ସବୁ ପ୍ରାୟ ଜାଣନ୍ତି । ତେଣୁ ଆପଣଙ୍କ ସହିତ କେତେଟା କଥା କହି, କେତେଟା ବିଷୟ ପରିଷ୍କାର କରି ନବାର ଲୋଭ ହେଲା ।"

—"ନିଶ୍ଚୟ—କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏମାନଙ୍କୁ ଆଦୌ ଚିହ୍ନି ନଥିଲି—ତା' ଯେମିତି ଭୁଲି ନ ଯା'ନ୍ତି ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଇଚ୍ଛା କରି କହିଲେ, ରଜତ ବାବୁ କାଳେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ କିଛି ଆଶା କରି ବସିବେ ସେଇ ଭୟରେ ।

—"ପ୍ରଥମରୁ କହି ରଖେ ଯେ ମୃତଦେହ ପାଖରୁ ମିଳି-ଥିବା ଛୁରୀଟାରେ କେବଳ ମାତ୍ର ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ହାତ ଚିହ୍ନ ସହିତ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିବା ଚିହ୍ନ ମିଳୁଚି—ତା' ପୁଣି ଖୁବ୍ ପୁରୁଣା ବି' ନୁହେଁ । ଆଉ ସଂଖ୍ୟା ବି' ଖୁବ୍ ବେଶୀ ନୁହେଁ । ଆମ ବିଶେ-ଷଜ୍ଞଙ୍କ ମତରେ ଛୁରୀଟି ପ୍ରଥମେ ଖୁବ୍ ସାବଧାନରେ ପୋଛି ଦିଆ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଚିହ୍ନ ଲି ଇ ଦିଆଯାଇଚି । ପରେ ଏ ଚିହ୍ନ ପଡ଼ିଚି ।"

—"ଛୁରୀଟା ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କର ଯେତେବେଳେ ସେଥିରେ ତାଙ୍କ ହାତ ଚିହ୍ନ ପଡ଼ିବା କଥା ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବିସ୍ମିତ ଭାବରେ କହିଲେ, କିନ୍ତୁ ରଜତ ବାବୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେନି ।

—"ଯଦି ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ହତ୍ୟାକାରୀ ହୋଇ ଥା'ନ୍ତେ"—ଏଥର ଟିକେ ନର୍ଭସ ଭାବରେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"ମୁଁ ସେଇ କଥା କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲି—ଯଦି ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ହତ୍ୟାକାରୀ ହୋଇଥା'ନ୍ତେ, ତେବେ ସେ କଣ ଏମିତି ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ନିଜକୁ ଧରେଇ ଦବା ଭଳି ବୋକାମୀ କରି ଥା'ନ୍ତେ—ସବୁ ଚିହ୍ନ ଗୁଡ଼ା ପୋଛି ଦେଇ ନିଜ ହାତର ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ କେତୋଟା ଛାଡି ଆସି ଥା'ନ୍ତେ ?" ରଜତ ବାବୁ ପଚାରିଲେ ।

—"ସେ ବି' ଗୋଟେ କଥା—କିନ୍ତୁ ସତରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ତାଙ୍କ ନିଜ କଥା ଅନୁସାରେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ରୁମ୍‌କୁ ଯାଇଥିଲେ ଖୁନ୍‌ର କିଛି ପରେ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଧୀର ସ୍ୱରରେ ଶୁଣିଥିବା କଥା କେତୋଟା ରଜତ ବାବୁଙ୍କ ଆଗରେ ପୁନରାବୃତ୍ତି କଲେ ।

—"କଥାଟା ସତ ହୋଇ ପାରେ—ଅନ୍ତତଃ ମିଳୁଥିବା ସବୁ ପ୍ରମାଣ ଅନୁସାରେ, କିନ୍ତୁ ଟେଲିଗ୍ରାମଟା"—ରଜତ ବାବୁ ସବୁ ଶୁଣିସାରି ଚିନ୍ତିତ ଭାବରେ କହିଲେ ।

—"ଟେଲିଗ୍ରାମଟା ମିଳିଥିଲେ କଥାଟା ଆହୁରି ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା —ତେବେ ଆପଣ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍— ଅଫିସରୁ କଥାଟାର ସତ୍ୟତା ବୁଝି ପାରନ୍ତି ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଟିକେ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ ।

—"ଶୋଇବା ଔଷଧ ବୋତଲଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଖାଲି ଭାବରେ ମିଳିଚି ସେ ଘରୁ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଓ ଡ଼ାଃ ରବିନ୍ସ ଉଭୟେ କହନ୍ତି ସେଇଟାରେ ଥିଲା ପ୍ରାୟ ଶହେଟା ଟ୍ୟାବ୍ଲେଟ୍—ଆଜି ଖାଇ ହୋଇଥିବା କଥା ଖୁବ୍ ଜୋର୍ କୋଡିଏଟା । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ପୋଷ୍ଟମର୍ଟେମ୍‌ର ରିପୋର୍ଟକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଚି, ଯଦି ସବୁତକ ଔଷଧ ଖିଆଯାଇଥାଏ"—ରଜତ ବାବୁ ପୁଣି ଟିକେ ହସିଲେ— "ଅବଶ୍ୟ ଡ଼ାଃ ରବିନ୍ସଙ୍କ ମତରେ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଖାଇଲେ ଛ' ଦ' ଘଣ୍ଟା ପେଇଁ ଅନ୍ତତଃ ବେଶ୍ ଟାଣ ନିଦ ହବ । ପୁଣି ଛୁରିରେ ଆଘାତ ପାଇବାର ପ୍ରତିରୋଧର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ନଥିବାରୁ ମନେ ହୁଏ, ନିଦରେ ଶୋଇଥିବା ବେଳେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଚି ।"

—"ମୁଁ ଶୁଣିଲି ସେ ଘରେ ଆଜି ଗୋଟେ ବିଷ ଔଷଧ ଶିଶି ଥିଲା ?" ମୃଦୁ ସ୍ୱରରେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପଚାରିଲେ ।

—"କାହାଠୁଁ ଶୁଣିଲେ ?" ଟିକେ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଭାବରେ ରଜତ ବାବୁ ପଚାରିଲେ—ତା' ପରେ ଭାବିଲେ ତାଙ୍କ ଅନୁମାନ ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ । ନିର୍ଜୀବ, ପାଣ୍ଡୁର ଏ ଲୋକଟା ମୁଣ୍ଡରେ ବୁଦ୍ଧି ଅଛି ବେଶ୍ କେତେକଟା ।

"ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ପୁଅ ରମେଶକୁ ଦେଖିଛନ୍ତି ? ତା'ର ଗୋଟେ କୁକୁର ଥିଲା । କଣ୍ଠରୋଗ ଲାଗି ରୋଗୀଣା ହୋଇ ଥିବାରୁ ସେଇଟାକୁ ମାରି ଦିଆ ଯାଇଛି । ରମେଶ କହେ କୁମାର ବାବୁ ତା କୁକୁରଟାକୁ ଶୋଇବା ଘରର ସେଇ ବିଷ ଔଷଧଟା ଦେଇ ମାରି ଦେଇଛନ୍ତି ।"

"ଓହୋଃ—ହଁ—ଔଷଧଟାର ନାଁ ହେଲା—ରଫ୍ ଅନ୍ ର୍ୟାଟ୍ସ୍ (Rough on rats), ସେ ବୋତଲଟା ବି' ମୁଁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଦେଇଚି ।" ରଜତ୍ ବାବୁ ଏଇଥର କହିଲେ ।

"—ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଆଜି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଭିତରେ ଖୁବ୍ ଭଲ ପଡ଼ୁଥିଲା କି ?" ହଠାତ୍ କଣ ଭାବି ରଜତ ବାବୁ ପଚାରି ବସିଲେ ।

—"କହି ପାରିବିନି"—ସତର୍କ ହୋଇ କହିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"ତେବେ ମିସେସ୍ ସରକାର ଥିଲେ କଡ଼ା ଧରଣର ଲୋକ, ନିଜର ଆଖି ପାଖରେ ଥିବା ସବୁରି ଠାରୁ ବାଧ୍ୟତା ସେ ଏକରକମ ଦାବୀ କରୁଥିଲେ । ଆଜି ବିବାହିତ ଜୀବନର ଏତେ-ବର୍ଷ ଭିତରେ କଣ ଏ ନେଇ କେବେ କିଛି ମନୋମାଳିନ୍ୟ ହୋଇ ନ ଥିବ ? ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଥଣ୍ଡା ସ୍ୱଭାବର ଲୋକ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ରଜତ ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମନର ଚିନ୍ତାଗୁଡ଼ାକ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରି ପକାଉଥିଲେ । ତେଣୁ ରଜତ ବାବୁ ସ୍ୱଳ୍ପ ଗଳ୍ପ ପରେ ବି' ସେ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ ବସି ରହିଥିଲେ ।

—୦—

ଚୃକର ରାମ ଆଣି ଚୃ'ଜଳଖିଆ ଦେଇଗଲା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଅଟକେଇଲେ ତାଙ୍କୁ ।

—"ଅଚ୍ଛା ରାମ ମିସେସ ସରକାରଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଡରୁଥିଲେ ନାଁ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଭାବଚନ୍ତ୍ର କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

—"ବାବା-ସାକ୍ଷାତ ମା ଚଣ୍ଡୀ ଯେ—କୁମାର ବାବୁ ତ"—ରାମ ଟିକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

—"କୁମାର ବାବୁ ଖୁବ୍ ଡରୁଥିଲେ—କିନ୍ତୁ ପ୍ରବୀର ବାବୁ କଣ ଠିକ୍ ସେମିତି ଡରୁଥିଲେ ?"

—"ପ୍ରବୀର ବାବୁ ?—ନାଁ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଠିକ୍ ଡରୁ ନ ଥିଲେ ତେବେ ମାଲତୀ କହୁଥିଲା ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି କୁଆଡ଼େ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ନାଁରେ ଅଛି—ଥିଲା । କୁମାର ବାବୁ ସବୁ ବୁଝା ବୁଝି କରନ୍ତି ।"

—"ଇନ୍ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ସେ ଆଉ ଲୋକଟି କହୁଥିଲା ଯେ କୁଆଡେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ"—ରାମ ଅଟକି ଯାଇ ଇତସ୍ତତ କଲା ।

—"ଯୋଉ ଛୁରିଟାରେ ମରାଯାଇଛି ସେଇଟା ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କର କି'ନା ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ କହିଲେ ।

—"କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଖୁନ୍ କରି ନାହାନ୍ତି—ସେଦିନ ମୁଁ ନିଜେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଛି । ମୁଁ ହିଁ ତ ଟେଲିଗ୍ରାମଟା ଆଣି ଦେଇଥିଲି ତାଙ୍କୁ । ତା' ଛଡ଼ା ଦି'ମାସ ହେଲା ଦେଖୁଛି—କିଏ

କେମିତି ଲୋକ ଜାଣି ପାରିବନି ? ସେ ସେମିତି ଲୋକ ନୁହନ୍ତି ।" ରାମ ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ କହିଲା ।

—"ଟେଲିଗ୍ରାମଟାରେ କଣ ଲେଖା ଥିଲା ତମେ ଜାଣିଚ ରାମ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପଚାରିଲେ ।

—"ପରେ ଜାଣିଲି—ଆହା—ଦି'ଅକ୍ଷର ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ି ଜାଣିଥିଲେ କଣ" — ରାମ ଟିକେ ଦୁଃଖର ସହିତ କହିଲା ।

—"ହେଲେ ମିସେସ ସରକାରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ଭଲ ପଡ଼ୁ ନ ଥିଲା ଜାଣିଚ ତ ? ପୁଣି ଛୁରୀଟା"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମୃଦୁ ସ୍ୱରରେ ମତ ପ୍ରକାଶ କଲେ କେବଳ ।

—"ମିସେସ ସରକାରଙ୍କର ସାଙ୍ଗରେ ତ କାହାର ଭଲ ପଡ଼ୁ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ତ କୁମାର ବାବୁଙ୍କ କଥା ଜାଣିଚି । ସେ ଖାଲି ଡରକୁଳା ବୋଲି । ନ ହେଲେ ମିସେସ ସରକାର ଯୋଉଭଳି ଲୋକ—ଆଉ ଛୁରୀ କଥା କହିଲେ ଯେ—ଛୁରୀଟା ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଯେମିତି ରଖନ୍ତି—ସହଜରେ ଯେ କେହି ତାକୁ ହାତ କରି ପାରନ୍ତା । ତା'ଛଡ଼ା ଏମିତି ହବବୋଲି ଏବେ କିଏ ଜାଣିଥିଲା ।"

—"ହଁ, କିନ୍ତୁ କୁମାର ବାବୁଙ୍କ କଥା କଣ କହୁଥିଲ ଯେ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ମୃଦୁ ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ ।

—"ଆଜ୍ଞା ମୁଁ କିଛି ଜାଣିନି—ହେଲେ"—ରାମ ଏଥର ଟିକେ ଇତସ୍ତତ କରୁଥିଲା ।

—"ମୁଁ ଦିନେ କୁମାର ବାବୁଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ରାଗି କରି ମେମ୍-ସାହେବଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ଦେଖିଚି । ବହୁତ ଦିନ ତଳେ"—

—"ପ୍ରାୟ କେତେ ଦିନ ହବ ?"

"—ତା' ଠିକ୍ କହି ପାରିବନି ଅଜ୍ଞ"—

—"କଣ କହୁଥିଲେ ସେ ?" ଆଗ୍ରହରେ ପଚାରିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"ମୁଁ ଏତେ କାନ ଦେଇନି—" ରାମ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହିଲା ।

—"ଇତ୍ୟାଦି—" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଟିକେ ରହି ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କଲେ—

—"କଥା କଣ କି ମତେ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର ବାବୁ କହୁଥିଲେ ଯେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ କୁଆଡେ ସେଦିନ ଦୁ' ପହରରେ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ହେଲେ ଘରର ଲୋକ, କେବଳ ବାହାର ଲୋକ ସେ—ପୁଣି ତାଙ୍କର ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ବେଶ ଅପଡ଼ ଥିଲା ।" ହାଇ ମାରିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"କହୁଚି ତ ସେମିତି ଲୋକ ସାଙ୍ଗରେ କାହାର ଭଲ ପଡ଼ି ପାରିବନି ।" ଏଥର ରାମ ବିରକ୍ତ ଭାବରେ କହିଲା ।

—"ମୁଁ ତ ଶୁଣିଚି—ସେ ଦିନ କୁମାର ବାବୁ ଖୁବ୍ ରାଗି ଚିତ୍କାର କରୁଥିଲେ, ଆଜ୍ ମେମ୍‌ସାହେବ—ତାଙ୍କ ହସଟା ମନେ ପଡିଲେ ମୋ ରକ୍ତ ପାଣି ହେଇଯାଏ । ସତେ କି ବାଘୁଣୀ—କୁମାର ବାବୁ କହୁଥାନ୍ତି, "ବେଶୀ ଦିନ ନୁହେଁ—ଆଜ୍ ବେଶୀ ଦିନ ଏମିତି ଯିବନି, ଆଜ୍ ଏମିତି କେତେ କଣ ।" ରାମ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା ।

—"ହୁଁ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଚୁପ ରହି ପୁଣି ଥରେ ଭାବିଲେ, କୁମାର ବାବୁଙ୍କ ବିଷୟରେ ମିସେସ୍ ସରକାର ଏମିତି କଣ

ଜାଣି ଥିଲେ । ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଆଗର ଝରକାଟା ଉପରେ ଆଖି ପଡ଼—ଚମକ ଉଠିଲେ ସେ ।

—"ସେ ଘରଟା ଖୋଲିଲଣି ତେବେ ?" ଝରକାରୁ ଆଖି ନ ଫେରେଇ ସେ କହିଲେ ।

—"ହଁ, ଆଜି ଖୋଲି ଦେଲେ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ବାବୁ ।" ରାମ ଚାଲିଗଲା ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ସେ ଝରକାକୁ ଚାହିଁ ଭାବୁଥିଲେ କିଛି ଦିନ ତଳର ସେଇ ବିଶେଷ ଦିନଟି କଥା । ତାଙ୍କର ଆଖି ଆଗରେ—ହଁ—କହିବାକୁ ଗଲେ ଖୁନ୍‌ଟା ହୋଇଥିଲା ତାଙ୍କର ଆଖି ଆଗରେ । ଅଥଚ—କଣ କଣ ଦେଖି ଥିଲେ ସେ ସେଦିନ ? ସେ ମନେ ପକେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । କିଛି ମନେ ପଡ଼ୁଲାନି ତାଙ୍କର କେବଳ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ କ୍ୟାମେରାଟା ଛଡ଼ା, କ୍ୟାମେରାଟାରେ ନିଜର ଅଜାଣତରେ ଗୋଟେ ଫଟୋ ଉଠେଇ ଥିଲେ ସେ—ଆଉ ଚମକ ପଡ଼ ଆଗକୁ ଚାହିଁଲା ବେଳକୁ ଝରକାଟାରେ ଦେଖିଲେ ଗୋଟିଏ ହାତ, ଝରକାର ପର୍ଦ୍ଦା ଟାଣି ଦେଉଥିଲା ସେ ହାତ । ଆଚ୍ଛା ଫଟୋଟାରେ କଣ ଉଠିଥିବ ? ଟିକେ କୌତୁହଳୀ ଭାବରେ ସେ ଭାବିଲେ ।

— ଝରକା ଆଉ ସେ ହାତ—ନା—ଠିକ୍ ଝରକାର ପର୍ଦ୍ଦା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯିବାର ଟିକେ ଆଗରୁ ସେ ସଟର ଟିପି ଥିଲେ । ବୋଧେ ସେତେବେଳେ ପର୍ଦ୍ଦା ବନ୍ଦ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ତା' ହେଲେ ଘର ଭିତରର ଗୋଟେ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏତ ଥିବ ଫଟୋଟାରେ । ଫଟୋ ଉଠେଇବାର କିଛି ପୂର୍ବର ଘଟଣା ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଖଟ ଉପରେ ଥିଲେ ମିସେସ୍ ସରକାର—ପ୍ରବୀର ବାବୁ ତାଙ୍କୁ କାଚ ଗ୍ଲାସଟା ବଢେଇ ଦେଇଥିଲେ । ଫଟୋଟାରେ ମିସେସ୍ ସରକାର ଥିବେ କି ?

ସେ ମୃଦୁ ହସି ଠିକ୍ କଲେ ସୁବିଧା ପାଇଲେଇ ସେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କଠୁଁ ନେଗେଟିଭ୍‌ଟା ଆଣିବେ । ଅବଶ୍ୟ କେହି ଯେମିତି କିଛି ସନ୍ଦେହ ନ କରନ୍ତି ।

ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ଆଉ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ।

—"ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ମୁଁ ଦେଇ-ଥିବା ଶୋଇବା ଔଷଧରୁ ସବୁତକ ଖୁଆଇ ଦିଆଯାଇଛି ।" ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଘରୁଁ ଆଣିବା ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଅମତ ହେଇ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଓ ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ବସି ପଡ଼ିଥିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ପାଖେ ।

—"ଶୋଇବା ଔଷଧଟା ତା'ହେଲେ ବ୍ୟବହାର କରା-ଯାଇନି ? କିନ୍ତୁ ଔଷଧ ଶିଶିଟା ଯେ ଏକଦମ୍ ଖାଲିଥିଲା ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପଚାରିଲେ ।

—"ପୋଷ୍ଟମର୍ଟେମ ରିପୋର୍ଟରୁ ଜଣାଯାଇଛି ଯେ ପାକସ୍ଥଳୀ ଭିତରେ ନ ଥିବା ଉଚିତ ଏମିତି କୌଣସି ଜିନିଷ ନାହିଁ । ଶୋଇବା ଔଷଧର ଯୋଉ ପରିମାଣ ମିଳିଛି—ସେଇଟା ଆଦୌ ବିଷ କିମ୍ବା ନୁହେଁ ।" ଡାଃରବିନ୍‌ସ କଥାରେ ଜୋରଦେଇ କହିଲେ ।

—"କିନ୍ତୁ ତା ସମ୍ଭବ ହେଲା କେମିତି ?" ଗମ୍ଭୀର ବିସ୍ମୟର ସହିତ କହିଲେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ।

ଏଥର ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ,ପଚାରିଲା ଆଖିରେ ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁଲେ, —"କାହିଁକି ?"

—"ମୁଁ"—ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁ ବଡ଼ ବିକ୍ରହ୍ମାନ ଦିଶିଲା—"କାହିଁକି ନା—ପେଟ ଭିତରୁ ବିଷଟା ମିଳିବ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ।" ଶାନ୍ତ, ସଂଯତ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ସେ ।

—"ବିଷ ? କିନ୍ତୁ ଶୋଇବା ଔଷଧଟା ବିଷ ନୁହେଁ । ମୋ କଥା କେହି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତିନି । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ପ୍ରାକ୍‌ଟିସ୍ କଲିଣି, ମୁଁ ବିଷ ଆଉ ଶୋଇବା ଔଷଧ ଭିତରେ ତଫାତ୍ କଣ ଜାଣିନି ?" ବିରକ୍ତ ଭାବରେ କହିଲେ ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବୁଝି ପାରିଲେ ସେ ନିଦ ଔଷଧଟା ନେଇ ଏ ମଧ୍ୟରେ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଟିକେ ବଚସା ହେଇଛି ।

—"ନ ହେଲା ଅବା ମୋ କଥାଟା ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ—ପୋଲିସ ଡାକ୍ତର ବି' ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇଆ କହିଲେ ।" ଏଥର ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଚୁପ୍ କରିଗଲେ ।

ପ୍ରବୀର ବାବୁ ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ,

—"କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନିଦ ଔଷଧ କଥା କହୁ ନ ଥିଲି । ବରଂ ସେ ଆଉ ବିଷଟା—ଯୋଉଟା ଦେଇ କୁକୁରଟାକୁ ମାରି ଦିଆ ଯାଇଥିଲା ।" ସେ ଡାଃ ରବିନ୍‌ସଙ୍କ ମୁହଁକୁ ସ୍ଥିର ଆଖିରେ ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ ।

—"My God ! ସେଇଟା ସାଙ୍ଗରେ ଏ କଥାର ସଂପର୍କ କଣ ?" ଖୁବ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ କହିଲେ ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଭାବୁଥିଲେ ହୁଏତ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଏତେବେଳ ପରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ହୁଏତ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଠିକ୍ ନାହିଁ । ହେଲେ ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ଠି କିଛି ମାତ୍ର ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ଦେଖା ଯାଉ ନ ଥିଲା ।

—"ସଂପର୍କ ଅତି ଘନିଷ୍ଠ, ସେଇଥିପାଇଁ ଡେଟେଣ୍ଟା ପାଣିରେ ଗୋଳେଇ ମୁଁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଇଥିଲି କ ନା ?" ପ୍ରବୀରବାବୁ ଟିକେ ଟେବଲ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ଯେମିତ, ତା' ପରେ ଶ୍ରୋତା ଦଳଙ୍କ ବନ୍ଧୁର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଅଳ୍ପ ହସିଲେ—ଜୋର୍ କରି ।

—"ପିଲା ଦି'ଟାଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ଏମିତି ହଇରାଣ କରୁଥିଲେ ସେ । କୁମାର ତ' ମଣିଷ ହେଇ ନାହିଁ—ଛବିର ଜୀବନ ବି' ନଷ୍ଟ ହବାକୁ ଯାଉଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ—ଖୁବ୍ ଭାବଚିନ୍ତି ଅବଶ୍ୟ କାମଟା କରିଥିଲି, ଆଜି ପୋଲିସ ହାତରେ ଧରା ବି' ପଡିବାକୁ ଯାଉଥିଲି । କିନ୍ତୁ"—ଏଇଠି ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ଭ୍ରୂ କୁଞ୍ଚିତ ହେଇଗଲା ।

—"କିନ୍ତୁ ଚୁରୀଟା ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପ୍ରଥମେ ନିଜକୁ ସଂଯତ କରି ପାରିଥିଲେ—ଯଦିଓ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ମେସିନ୍‌ଗନ୍ ଚାଲିବା ଭଳି ଗୋଟେ ଅନୁଭୂତି ହଉଥିଲା; ସେ ଦି' ହାତରେ ବାଲଗୁଡ଼ା ମୁଠେଇ ଧରିଥିଲେ ।

—"ଚୁରୀଟା ଦେଖି ମୋର ସବୁ ପ୍ଲାନ୍ ନଷ୍ଟ ହେଇଗଲା । ଚୁରୀ ମୁଁ ବ୍ୟବହାର କରି ନଥିଲି ।" ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ—ତିନିଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେଇ ଥିଲେ ସବୁଠୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

—"ଶୋଇବା ଔଷଧଟା ?" ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଭାବରେ ପଚାରିଲେ, ହୁଏତ ତାଙ୍କର ବି' ସନ୍ଦେହ ଆସିଥିଲା—ପ୍ରବୀର ବାବୁ ପାଗଳ ହେଇ ଯାଇଚନ୍ତି କି ନାହିଁ ସେ ବିଷୟରେ ।

—"ସେଇଟା ବି' ମୋ କାମ ନୁହେଁ । ମୁଁ ସେ ଦିନ ପାଣିରେ ବିଷଟା ମିଶେଇ—ଶୋଇବା ଔଷଧର ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ବଟିକା ଦେଇ ପାଣିଟା ଦେଇଥିଲି ।"

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର ଗୋଟି ଗୋଟିକର ମନେ ପଡୁଥିଲା କଥାଟା, ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ହାତର ସେ ବୋତଲ—ପାଣି ଗ୍ଲାସଟା—ସେ ଧୀର ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ, "ଆଜ ତାହାକୁ ଏ କଥା କହି ନାହାନ୍ତି ତ ?"

—"ନାଁ,—କିନ୍ତୁ ଦେଖା ହେଲେ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କୁ କହିବି ସ୍ଥିର କରିଛି ।" ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ।

—"କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ କହି ଲାଭ କଣ ?—ଯେତେବେଳେ ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ବିଷ ନୁହେଁ । ବିଶେଷତଃ ପେଟରେ ବି ବିଷଟା"— ମୃଦୁ ପ୍ରତିବାଦ କଲେ ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ।

—"ମୋର ନିଜର କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମତ ନାହିଁ, ଆପଣ ଯାହା କହିବେ ତା' ବି କରି ପାରେ ।" ଉଦାସ, କ୍ଳାନ୍ତ ଭାବରେ କହିଲେ ବି ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁରେ ତୃପ୍ତି ଥିଲା । କଥାଟା ତାଙ୍କ ବିବେକକୁ ଖୁବ୍ ବିବ୍ରତ କରିଥିଲା ବୋଧେ ।

—o—

ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଚାଲିଗଲେ । ଡାଃ ରବିନ୍ସ ଚାହିଁଥିଲେ ତାଙ୍କ ଯିବା ବାଟକୁ ।

—"ଆପଣ ବରଂ ମୋ ରୁମ୍‌କୁ ଚାଲନ୍ତୁ, ଡାଃ ରବିନ୍ସ, କିଛି ଦିନ ଧରି ଦେହଟା କେମିତି ଭଲ ଲାଗୁନି ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କହିଲେ ।

—"ଛାତିରେ କିଛି କଷ୍ଟ ହେଉନି ତ ?" ଟିକେ ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଡାଃ ରବିନ୍ସ ପଚାରିଲେ ।

—"ନାଁ—ବରଂ ମୁଣ୍ଡଟା ବିନ୍ଧୁଛି ରହି ରହି, ରାତିରେ ନିଦ ବି' ହଉନି ଠିକ୍ ମତେ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପୋର୍ଟିକୋ ଆଡ଼େ ଆଗେଇ ଯାଉଥିଲେ, ଟିକେ ଛଡ଼ାରେ ଡାଃ ରବିନ୍ସ ।

—"ମୁଁ ଯେଉଁ ଔଷଧଟା ଖାଇବା ପାଇଁ କହିଥିଲି—ନିୟମିତ ଖାଉଚନ୍ତି ତ ? ମୋର ମନେ ହୁଏ ଆପଣ ଏ ଘଟଣାଟାକୁ ବହୁତ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଚନ୍ତି ଆଉ ବହୁତ ଭାବୁଚନ୍ତି ଏ ବିଷୟରେ ।" ଡାଃ ରବିନ୍ସ ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ କଣ୍ଠରେ କହୁଥିଲେ ।

—"ଉପାୟ କଣ ? ତା ଛଡ଼ା ନିଜ କଥା ଭାବିବା ଅପେକ୍ଷା- ଆପଣ ମୋ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ ବୁଝନ୍ତେ । ବିଶେଷତଃ ଗତ କେତେ ବର୍ଷ ଧରି ତ ନିଜ କଥା ଖାଲି ଭାବୁଥିଲି । ଫଳ କଣ ହେଲା ସେଥିରେ ? ବରଂ ଏମିତିରେ ମନଟା ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କଥା ଚିନ୍ତାରୁ ଦୂରରେ ରହି ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରୁଚି । ସେଇ ବିଶେଷ ଚିନ୍ତାଟି କଣ ତା' ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ତ ? ମରିବା କଥାଟା ଏମିତିରେ ବି' ବେଶ୍ କଷ୍ଟ ଦାୟକ, ଯାହାକୁ ମରିବାକୁ

ପଡ଼େ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଅଟକଗଲେ ସିଢ଼ି ତଳେ । ତା' ପରେ ଜଣେ ଭୃତ୍ୟ ହଠାତ୍ କହିଲେ—"ମିସେସ ସରକାରଙ୍କ ଶୋଇବା ଘରଟା ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୋଲି ଦିଆଯାଇଛି ।"

—"ହଁ, ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ମତରେ ଅକାରଣେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଆଉ ତାଙ୍କ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ହଇରାଣ କରି ଲାଭ ନାହିଁ କିଛି । ତା' ଛଡ଼ା ସେ ଘରେ ଏମିତି କିଛି ଦେଖିବାର ନାହିଁ ଯାହା ପୋଲିସ ନ ଦେଖିଛି ।" ଡ଼ାଃ ରବିନ୍‌ସ ଟିକେ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ବୋଧେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ଦେଖି ।

—"ମୁଁ ଘରଟା ଆଉ ଥରେ ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ, ସେ ଦିନ ଭଲ କରି ଦେଖିପାରି ନଥିଲି । ବାହାରୁ ଝରକାବାଟେ ଘରଟା ଏତେ ଥର ଦେଖିଛି ଯେ—" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପୁଣି ଆଗେଇ ଗଲେ ।

ଘରଟାରେ ଦୁର୍ଘଟଣାର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ନ ଥିଲା—ଶେଯ ଇତ୍ୟାଦି ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ମୁଣ୍ଡ ପାଖ ଟେବୁଲରେ ଧୁଆ ହୋଇଥିଲା ଖାଲି କାଚ ଗ୍ଲାସଟେ, ନିଦ ଔଷଧର ଖାଲି ବୋତଲଟା ଆଉ ନାଲିଗାର ଦିଆ ଯାଇ, 'ପଏଜନ୍' ବୋଲି ଲେଖା ଯାଇଥିବା ରଫ୍ ଅନ୍ ର୍ୟାଟ୍ସ୍‌ର ବୋତଲଟା ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଘଣ୍ଟାକୁ ଟିକେ ଚାହିଁ ବଗିଚା ପଟ ଝରକା ପାଖରେ ଯାଇ ଠିଆ ହେଲେ । ବଗିଚାରେ ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳର ତାଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଯାଗାଟି ପରିଷ୍କାର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ କେଜାଣି ଯଦି ଫଟୋଟା ଠିକ୍ ଉଠିଥାଏ— ।

ବାହାରେ ଅନ୍ଧାର ପୂରା ଆସି ନ ଥିଲେ ବି' ଘରେ ବେଶ୍ ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କେଜାଣି କାହିଁକି ଶିହରି ଉଠିଲେ

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ—ହୁଏତ—ହୁଏତ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ମିସେସ୍-ସରକାରଙ୍କ ଅଜ୍ଞା—।

ବିଷ ଔଷଧର ବୋତଲଟା ଓଲଟ ପାଲଟ କରି ଦେଖୁଥିଲେ ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମନ ଦେଲେ । ବୋତଲଟାର ଠିପି ଖୋଲି ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ସେଇଟା ଶୁଙ୍ଘିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ତା'ପରେ ବସି ଅଙ୍ଗୁଠି ଅଗରେ ନେଇ ଟିକେ ଜିଭରେ ବଦଲେ ଔଷଧଟା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପୁଣି ଆଖି ଫେରେଇ ବଗିଚ୍ଛର ଘନାୟମାନ ଅନ୍ଧାରକୁ ଚାହିଁଲେ । ରମେଶର ମିନୁ ମରିଚି ଏଇ ଔଷଧ ଖାଇ ।

—"ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !" ଡାଃରବିନ୍‌ସ ଏକ ରକମ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ।

—"କଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ?" ଚମକପଡ଼ି ଫେରି ଚାହିଁଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"ଏଇ ଔଷଧଟା । ଆପଣଙ୍କ ଏ ବିଷୟରେ ଇନ୍‌ସ-ପେକ୍‌ଟର କିଛି କହି ନାହାନ୍ତି ନା ?" ଡ଼ାଃ ରବିନ୍‌ସ ଏଥର ଆଉ ଟିକେ ଔଷଧ ଜିଭ ଅଗରେ ଦେଲେ ।

—"ନା—ତେବେ ମୁଁ ଜାଣେ ସେ ସବୁ ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ଟର ନିଶ୍ଚେ ପରୀକ୍ଷା କରିଥିବେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁନି ବିଷଟା ବିପଦଜନକ ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଏ ବୋତଲଟା ଏଠି କାହିଁକି ରଖିବାକୁ ଦିଆଯାଇଚି ପୁଣି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଖୋଲା ଖୋଲି ଭାବରେ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଆଗ୍ରହରେ କହିଲେ ।

—"କିନ୍ତୁ ଏ ବୋତଲରେ ଯାହା ଅଛି ତା'ର ଦଶଗୁଣ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ ବି କାହାର କିଛି କ୍ଷତି ହବନି, ତେଣୁ ଏ ଜିନିଷଟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରାପଦ । କଥାଟା କଣ ଜାଣନ୍ତି—ଏଥିରେ ବିଷ

ମୋଟେ ନାହିଁ । ଏ ଲିକ୍ୱିଡ଼ଟା ହେଉଛି—ଗ୍ଲୁକୋଜ୍—ହଁ ପ୍ଲେନ୍ ଗ୍ଲୁକୋଜ୍ । ତେବେ ମୁଁ ଜାଣି ପାରୁନି ବିଷଯୁକ୍ତଟା ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ହସ୍ତଗତ କରିଛନ୍ତି ନା ଅନ୍ୟ କାହା ହାତରେ ପଡ଼ିଛି ସେଇଟା ।" ଡ଼ାଃ ରବିନ୍‌ସ ନୀରବ ହେଲେ—ତା'ପରେ ବୋତଲଟା ପୂର୍ବ ସ୍ଥାନରେ ଥୋଇ ଦେଲେ ।

—"ଏଥିରେ ବିଷ ନାହିଁ ? ହୁଁ—ସେଇଥିପାଇଁ ପାକସ୍ଥଳିରୁ ବିଷ ମିଳି ନଥିଲା—ପ୍ରବୀର ବାବୁ ବିଷ ବୋଲି ଯାହା ଦେଇ ଥିଲେ—ସେଇଟା ହେଉଛି ଗ୍ଲୁକୋଜ୍ ।"

—୦—

—୧୬—

—"ଆପଣ ମନକୁ ମୋଟେ ବିଶ୍ରାମ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି । ଟିକେ ସାବଧାନ ହେବା ଦରକାର ।" ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ନାଡ଼ି, ଛାତି, ଆଖି ଏ ସବୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଉଠିଲେ ।

—"ଚେଷ୍ଟା ତ କଲି । ସୁବିଧା ହେଲା କୋଉଠି ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଉଠି ବସିଲେ । ପର୍ଦ୍ଦା ଅଡ଼େଇ ଆସିଲେ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ରଜତ ବାବୁ ।

—"ମୁଁ ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସୁଛି, ଔଷଧଟା କିନ୍ତୁ ନିୟମିତ ଭାବେ ଖାଉଥିଲେ—ଅସୁବିଧା ହେବନି ।" ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ଉଠି ଗଲେ—ରଜତ ବାବୁଙ୍କ ନମସ୍କାରର ଗୋଟେ ଗମ୍ଭୀର ପ୍ରତିନମସ୍କାର ପରେ ।

"ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ମୋ ଉପରେ ବେଶ୍ ବିରକ୍ତ ହେଉଚନ୍ତି ଦେଖୁଚି," ରଜତ ବାବୁ ଟିକେ ହସି ଚେୟାର ଖଣ୍ଡିକ ଅଧିକାର କରି ବସିଲେ ।

—"ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କିଛି କାମ ଥିଲା ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କ୍ଳାନ୍ତ ଭାବରେ ପଚାରିଲେ ।

—"ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଉଥରେ ଅନୁରୋଧ କରିବି—ସେ ଦିନ ଦି' ପହରେ ଆପଣ ଯାହା ଯାହା ଦେଖିଥିଲେ ଭଲ କରି ମନେ ପକେଇବାକୁ । କଥାଟା କଣ ଜାଣନ୍ତି—ଆପାତତଃ ଆପଣଙ୍କ କଥାହେଲା କେବଳ ମାତ୍ର ସୂତ୍ର—ଏ ସମସ୍ତ ଗୋଳମାଳିଆ ବ୍ୟାପାରଟାର ।" ରଜତ ବାବୁ ଭଦ୍ରଭାବରେ ପଚାରିଲେ ।

—"ସେ ଦିନ ଆପଣଙ୍କୁ କହିଥିଲି ତ—ମୁଁ କୋଉଠି ବସିଥିଲି । ଆପଣ ବ' ଜାଣନ୍ତି ମୁଁ କଣ ଦେଖିଥିଲି ।"

—"ଶୁଣିଛି ତଥାପି"—

—"ଅସଲ କଥା ହେଉଛି ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ କ୍ୟାମେରାର ଗୋଟେ ଫିଲ୍ମ ନଷ୍ଟ କରିସାରି ମୁଁ ଏମିତ ବିବ୍ରତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲି ଯେ ଅନ୍ୟ କିଛି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ—ତାହାଙ୍କ ମୁଁ ତ ଆପଣଙ୍କୁ କହିଛି—ସେଇ ଯେ ଗୋଟେ ହାତ ପର୍ଦ୍ଦାଟା ଟାଣି ଦେଇଥିଲା ।"

—"ମନେ ଅଛି—ଆପଣ ହାତଟାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରି ନ ଥିଲେ, ନାଁ ?"

—"ଅଦ୍ଭୁତ ତ—ଯଦି ଚିହ୍ନି ପାରି ଥା'ନ୍ତି ତେବେ ଆପଣଙ୍କୁ ଏତେଦିନ ଭିତରେ ନ କହିଥାନ୍ତି କାହିଁକି ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଏ କଥା କହିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ପୁଣି ଥରେ ସବୁ କଥା ଭାବି ଦେଖୁଥିଲେ ।

"ହାତଟା କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଅର ନୁହେଁ, ସେଥିରେ ଚୁଡ଼ୀ ନ ଥିଲା ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, ବରଂ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଭାବିଲେ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ ।

"ହଁ ମାଳତୀର ହାତ ଦେଖିଛନ୍ତି ? ସେ ବ' ଚୁଡ଼ୀ ପିନ୍ଧେନା ।" ରଜତ ବାବୁ ମୃଦୁ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ ।

—"ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ଅଛି, ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ କଥା ବି ।" ଏଥର ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଅଚ୍ଛନ୍ନ ଆଖିରେ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ ।

—"ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ କଥା ?" ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ବାବୁ ଟିକେ ବିସ୍ମିତ ଭାବରେ କହିଲେ ।

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ କଥା କହୁଲେ ।

—"ହୁଁ—ଅର୍ଥାତ୍—ଆପଣଙ୍କ ମତରେ ଏ ଦାହୁଙ୍କୁ ଖୁନ୍ ଅଭିଯୋଗରୁ ମୁକ୍ତ ଦିଆଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ବିଷରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇନ ଜାଣିବା ପରେ ବିଷ ଦେଇଥିବା କଥାଟିର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନେକ କମି ଯାଏ, ତେଣୁ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ମିଛ ନ କହୁଟେ ଏମିତି କିଛି କଥା ନାହିଁ । ଯୁାଡ଼େ ପୁଣି ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ଟେଲିଗ୍ରାମଟି ନ ମିଳିବା ଯାଏ ସେ ବିଷୟରେ ବି' କିଛି କହିହୁଏ ପାରୁନ— ଅବଶ୍ୟ ମୋ ଲୋକେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ସେଇଟା । ତା' ଛଡ଼ା ଟେଲିଗ୍ରାମଟା ପାଇଥିଲେ ବି' ଯେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଖୁନୀ ନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି—।"

—"ଗୋଟେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଆପଣଙ୍କୁ ଦବାକୁ ହବ । ଦୟାକରି ଦେଖିବେ ଯେମିତି ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ କଥା ବାହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ନ ହୁଏ । ଅବଶ୍ୟ ଖୁବ୍ ଦରକାର ହେଲେ—।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଟିକେ ରହି ରହି କହିଲେ ।

—"ଆଚ୍ଛା । କିନ୍ତୁ ଗୋଟେ କଥା ଜାଣନ୍ତି ତ ?— ସାଧାରଣ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ନିହତ ହେଲେ ହତ୍ୟାକାରୀ ବୋଲି ପ୍ରଥମେ ସନ୍ଦେହ ପଡ଼େ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ଉପରେ । ସୁତରାଂ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ"—।

—"ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଓ ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କୁ ବହୁତ ଆଗରୁ ଚିହ୍ନି ଥିଲେ—ହୁଏତ ବେଶ୍ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ବି' । ଆପଣ ଖବର ନେଇଚନ୍ତି ତ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କର ବହୁତ ଦିନ ତଳର କେତେଟା କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା—"ଭଗବାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ । ସେମିତି ସ୍ତ୍ରୀ ଭାଗ୍ୟରୁ ଅଳ୍ପକେ ବଞ୍ଚିଗଲି ।" ସେ ଦିନ ସେ କାଗଜ ଖଣ୍ଡିକର କଥା କେତେଟି ।

—"ଡିଟେକ୍ଟିଭ୍ ଗପ ମାନଙ୍କରେ ଯାହା ଉପରେ ମୂଳରୁ ଟିକେ ବି' ସନ୍ଦେହ ପଡ଼ିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ—ସେଇ ସାଧାରଣତଃ ହୋଇଥାଏ ହତ୍ୟାକାରୀ ।" ରଜତ ବାବୁ କହୁଥିଲେ—

—"କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ କଣ ହୁଏ ଜାଣନ୍ତି ? ଖୁନ କରିବା ସବୁ ଆଡ଼ୁ ସମ୍ଭବ ହେଲେ ଖୁନୀ ସେଇ ଖୁନ କରିଥାଏ । ତଥାପି ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ କଥା ମୁଁ ମନେ ରଖିବି । ଆଜି ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ"— ରଜତ ବାବୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଝରକା ବାଟେ ବାହାରକୁ ଚାହିଁଲେ ।

—"ଶୋଇବା ଔଷଧ ଶିଶିଟା ଖାଲି ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ମିସେସ୍ ସରକାର ତା' ଦେହରୁ ଖାଇଥିଲେ ମାତ୍ର ଗୋଟେ, ଅନ୍ତତଃ ପୋଷ୍ଟମର୍ଟେମ୍— ରିପୋର୍ଟକୁ ତ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ହବ ? ବାକିଟା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?" ହଠାତ୍ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ରଜତ ବାବୁ ।

—"ମୁଁ ବି' ସେଇଆ ବୁଝି ପାରୁ ନ ଥିଲି—ବର୍ତ୍ତମାନ ମନେ ହୁଏ—ସେଇ ଔଷଧତକ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ସେ ହାତକି ପର୍ଦ୍ଦା ବନ୍ଦ କରିଥିଲା ସେ ଦିନ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଚିନ୍ତିତ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।

—"କିନ୍ତୁ ଔଷଧଟା" ରଜତ ବାବୁ କଥା ଶେଷ କଲେନି ।

—"ସେଇ ଔଷଧଟା—ଅନ୍ତତଃ ସେଥିରୁ କେତେକଟା ମୁଁ ଆଜି ସକାଳେ ପାଇଛି, ସେ ଝରକାତଳୁ—ଫୁଲ ତୋଳିବାକୁ ଯାଇ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଏଥର ସ୍ଲାଟ ପକେଟରୁ ଗୋଟେ କାଗଜ ପୁଡ଼ିଆ କାଢ଼ି ଦେଲେ ରଜତ ବାବୁଙ୍କ ହାତକୁ ।

—"କିନ୍ତୁ ମୋର ଯେତେଦୂର ମନେ ହୁଏ ସେ ଗଛଟାରେ ଫୁଲ ଗୋଟେ ବି' ମୁଁ ଦେଖିନି—ଏ କେତେ ଦିନ ଭିତରେ ।

ଆପଣ ଏଠିକି ଆସିବା ଆଗରୁ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାକୁ ଚିହ୍ନି ନ ଥିଲେ ନାଁ ?" ରଜତ ବାବୁ ଉଠିବାକୁ ଯାଇ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ ।

—'ନାଁ'—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଅଳ୍ପ ହସିଲେ । ରଜତ ବାବୁ ଚାଲିଗଲେ ।

—"ସେ ଦିନ ଦ'ପହରରେ ଠିକ୍ ଯେତେବେଳେ ଖୁନ୍‌ଟି ହୋଇଥିଲା''—ନିଜର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣି ନିଜେ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ମନର କଥା କେତେଟାକୁ ଶାବ୍ଦିକରୂପ ଦେଇ ସାରିଥିଲେ ସେ—ନିଜର ଅଜାଣତରେ । ଅଳ୍ପ ହସି ସେ ଝରକା ଉପରେ ବସିଲେ ଯାଇ ।

ସେ ଦିନ ଠିକ୍ ଯେତେବେଳେ ଖୁନ୍‌ଟି ହୋଇଥିଲା—କଣ କରୁଥିଲେ ସେ ନିଜେ ? ଶୋଇଥିଲେ—ନାଁ—ପ୍ରକୃତରେ ଫଟୋଟି ଉଠାଉଥିଲେ ସେ । ତା'ହେଲେ କ୍ୟାମେରାରେ ମୁହଁ ପଡ଼ି ଝରକାଆଡ଼କୁ ଥାଏ—ଏବଂ କ୍ୟାମେରାଟା ଯଦି ବେଶ୍ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୁଏ— । ଖବର କାଗଜର ବିଜ୍ଞାପନ ମନେ ପଡ଼ିଲା ତାଙ୍କର—"ଲିକା—ପୃଥିବୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କ୍ୟାମେରା"—ହୁଏତ ଫଟୋଟା—ସେ ଟିକେ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ—ସତେ ତ ? ଅନ୍ତତଃ ଦେଖିବା ଉଚିତ । ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଖୁନ୍‌ର ଦୃଶ୍ୟଟି ଫଟୋରେ ଥାଏ ତେବେ ସେଦୃଶ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ଚରିତ୍ର ଦୁଇଟିଙ୍କ ଛବି—ହତ୍ୟାକାରୀ ତ ଏ ଦୁଇଟି ଚରିତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଗୋଟିଏ ! ସେ ଶିହରି ଉଠିଲେ—ଯଦି କଥାଟା ସେ ଜାଣି ପାରେ ?

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆହୋଇ ଇତସ୍ତତ ହେଉଥିଲେ ।

—"ଆସନ୍ତୁ"—ଭିତରୁ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ କହିଲେ । କଣ ଦରକାର ?" ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ ଶୀତଳ ଆଉ ନିର୍ଲିପ୍ତ ।

—"କଥା କଣ କି" ଇତସ୍ତତ କରି ଆରମ୍ଭ କଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ।

—"ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ କ୍ୟାମେରାରେ ଗୋଟିଏ ଫଟୋ ଉଠେଇ ଥିଲି"—ସେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ଗଲେ ନିରୁପାୟ ଭାବରେ ।

—"ଓହୋଃ—ହିଁ ଫିଲ୍ମଟା ଡେଭେଲପ୍ କରେଇ ଆଣିଚି ହୋଇ ସେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଅଛି, ସେଇ ଯୋଉ ନାଲି ମୋଟା ବହିଟା—ବାଛିନେବେ ଆପଣ ନେଗେଟିଭ୍ଟା । ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଖଟରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ।

—"ଧନ୍ୟବାଦ"—ନାଲି ବହିଟା ଭିତରୁ ନେଗେଟିଭ୍ ଭର୍ତ୍ତି ଲଫାପାଟା କାଢ଼ି ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଦେଖିଗଲେ । ଏଇଟା ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କର, ଇଏ ରମେଶ—ହାତରେ ତା'ର ମିନୁ—ଏ କେତଟା ତାଙ୍କ ନିଜର, ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଲା ତାଙ୍କର ବି' କେତୋଟା ଫଟୋ ଉଠେଇଥିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଆଉ ଏଇଟା କଣ ? ଚମକି ପଡ଼ିଲେ ସେ, ଚଷମାଟା ନାକ ଉପରକୁ ଟାଣି ନିରେଖି କରି ଦେଖିଲେ ସେ । ହୁଁ—ଏଇ ଗୋଟାକ ତେବେ ସେ ଉଠେଇଥିଲେ ସେଦିନ । ସେ ବଡ଼ ସାବଧାନରେ ସେଇଟି ଅଲଗା କରି ପକେଟ୍ ବହିରେ ରଖିଲେ । ଯଦି ତାଙ୍କ ଅନୁମାନ ସତ ହୁଏ ତେବେ—ଜିନିଷଟା ମାରାତ୍ମକ, ଅନ୍ତତଃ ଜଣକ ପକ୍ଷରେ ।

—"ଅଚ୍ଛା ପ୍ରଭାତ ବାବୁ, ଆପଣଙ୍କ କ୍ୟାମେରାଟା ଖୁବ୍ ଭଲ ନା ? ଖୁବ୍ ଦୂରକୁ ବି"—ସେ ଅନ୍ୟ କେତେଟା ନେଗେଟିଭ ଦେଖି ଲଫାପାରେ ଭରୁଥିଲେ ।

—"ହଁ, ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ଛବି ଭଲ ଉଠେ, ଆଉ ଡେଭେଲପ୍ କରିଥିବା ଫଟୋ ଦୋକାନୀ କହୁଛି ଏ ସବୁ ଫଟୋ ଗୁଡ଼ିକ ଏନ୍‌ଲାର୍ଜ କରି ଅନ୍ତତଃ ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡ଼—ସାଇଜର କରା-ଯାଇପାରିବ । ଆପଣ କାହାର ଫଟୋ ଉଠେଇଚନ୍ତି ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ?" ଶେଯଟରେ ଉଠି ବସିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ।

ବହିଟା ବନ୍ଦ କରି ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖି ବାହାର ଯାଉ ଯାଉ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କହିଲେ— "ରମେଶର କୁକୁର ମିନୁର"— ପର୍ଦ୍ଦା । ଅଡ଼େଇ ବାହାରି ଗଲାବେଳେ ସେ ହଠାତ୍ ମନେ ପକେଇଲେ—କଥାଟା ମିଛ ହୋଇଗଲା । କାରଣ ଫଟୋଟି ଉଠିବାବେଳେ ମିନୁ ମରି ସାରିଥିଲା— ତେବେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟଟା— ।

ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ରଜତ ବାବୁ ଚାଲିଗଲା ପରେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପୁଣି ଥରେ ଚେୟାରଟାରେ ଆଉଜି ବସିଲେ । ସମୁଦ୍ରର ଘୁ ଘୁ ଶବ୍ଦଟା ଖୁବ ପାଖରେ ଭଳି ମନେ ହଉଥିଲା । ପଶ୍ଚିମ ଆକାଶରୁ କଳା ମେଘ ଖଣ୍ଡେ ଉଠି ଆସୁଥିଲା— ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଆସୁଥିଲା ସନ୍ଧ୍ୟା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ ।

ହୁଏତ ବିପଦର ଝୁଙ୍କିଟା ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିବ ବହୁତ ବେଶୀ— ତଥାପି ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖାଯାଇପାରେ ।

ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ ଅଗେଇ ଆସୁଥିଲେ ।

—"ଶୁଣିଲି ଆପଣ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ?" ସେ ଧୀର କଣ୍ଠରେ କହିଲେ ।

—"ମୁଣ୍ଡଟା ହରଦମ ଏମିତି ଅସମ୍ଭବ ଭାବରେ କାହିଁକି ବିନ୍ଧୁଚି କହି ପାରିବେ ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ନିମ୍ନ କଣ୍ଠରେ ପଚାରି ପୁଣି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

—"କହୁଚି ତ ଆପଣ ମନକୁ, ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ମୋଟେ ବିଶ୍ରାମ ଦଉ ନାହାନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ରୁମ୍‌କୁ ଚାଲନ୍ତୁ ବରଂ— ଭଲ କରି ଥରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଦରକାର ।" ଏଥର ଟିକେ ବ୍ୟସ୍ତ ଭାବରେ ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ କହିଲେ ।

—"ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଅନ୍ତତଃ ଖୁନ୍ କରି ନାହାନ୍ତି"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଡାଃରବିନ୍‌ସ ତାଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରୁ କରୁ କହିଲେ ।

—"ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କର କଣ ମତ ?" ସେ ହଠାତ୍ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

—"ମୃତ ଦେହର ପାକସ୍ଥଳୀରୁ ତ' ବିଷ ମିଳିନି, ଆଉ ବିଷ ବୋଲି ଭାବି ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଯାହା ଦେଇଥିଲେ ସେ ଗ୍ଲୁକୋଜ ।" ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ କହିଗଲେ ।

ଘଣ୍ଟାକୁ ଚାହିଁଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ଔଷଧ ଖାଇବା ବେଳ ହୋଇ ଗଲାଣି । ସେ ଡ୍ରୟାର ଟାଣି ଔଷଧଟା କାଢିଲେ । ତାଙ୍କର ଆଖି ପଡ଼ିଲା ସେ ଅନ୍ୟ ପ୍ୟାକେଟ୍‌ଟା ଉପରେ ।

—"ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ମତରେ ସେ ଘରେ ଯୋଉ ଦିଟା ଔଷଧ ଥିଲା ତା ଭିତରୁ ଗୋଟେ ହେଲା ଆପଣ ଦେଇଥିବା ଶୋଇବା ଔଷଧ ଆଉ ଅନ୍ୟଟା ରମେଶର କୁକୁରକୁ ମାରିବାରେ ବ୍ୟବହାର କରି ଯାଇଥିବା ବିଷ ଔଷଧ—'Rough on rat's (ରଫ୍ ଅନ୍ ର୍ୟାଟ୍‌ସ୍) କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ହେଲା, ଶୋଇବା ଔଷଧ ଶିଶିଟାରୁ ଯୋଉଠି କୋଡିଏଟା ସରିବା ଉଚିତ, ସେଠି ମିଳିଛି ବୋତଲଟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଖାଲି ଭାବରେ, ଆଉ ବିଷ ଔଷଧ ବୋତଲଟାରେ ବିଷ ବଦଳରେ ଅଛି ଗ୍ଲୁକୋଜ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କଥା କେତେଟା କହୁ କହୁ ହଠାତ୍ କଣ ଭାବି ନିଜ ଔଷଧ ବଦଳରେ ବାହାର କଲେ ସେ ଅନ୍ୟ ବୋତଲଟା ।

—"ତା ହେଲେ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ବି' ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଖୁନ୍ କରି ନାହାନ୍ତି ?" ଡ଼ାଃ ରବିନ୍‌ସ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ଚଙ୍ଗଢ଼ାଙ୍ଗ ଆଡ଼େ ବିଶେଷ ମନ ଦେଇ ନ ଥିଲେ ବୋଧେ ।

—"ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ବିଷ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ଅର୍ଥାତ ସେ ଯାହା ଦେଇଛନ୍ତି ତା' ବିଷ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ତା ବୋଲି ସେ ଖୁନୀ ନୁହନ୍ତି"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ

ଏଥର କଥାର କ୍ରମ ରକ୍ଷା ନ କରି କହିଲେ, "ଅଚ୍ଛା ଏଇଟା କଣ ଦେଖିଚେଲ ?"

—"କଣ ସେଇଟା ?" ବୋତଲଟା ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କ ହାତରୁ ନେଲେ ଡାଃ ରବିନ୍‌ସ । ତା' ପରେ ବୋତଲଟା ଖୋଲି ନାକର ଅଳ୍ପ ପାଖକୁ ନେଇ ସେ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ ।

—"କଣ ହେଲା ?" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ପଚାରିଲେ ।

—"ବିଷ—ଏଇଟା ବୋଧେ ସେଇ "ରଫ୍ ଅନ୍ ସ୍ୟାଟ୍‌ସ' କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଏହାକୁ ପାଇଲେ କେଉଁଠୁ ?" ଏଥର ଡ଼ାଃ ରବିନ୍‌ସ ବି' ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ହୁଏତ ଭୀଷଣ ଦେହ ଖରାପ ଫଳରେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ପାଗଳ ହୋଇ ଯାଇଚନ୍ତି—ଖୁନ୍ କରି—

—"ବୋତଲଟା ରଖିବାକୁ ଦେଇଥିଲା ରମେଶ୍—ଠିକ୍ ତା' କୁକୁର ମରିବାର କିଛିଦିନ ପରେ—ଖୁନ୍ ହବା ଆଗଦିନ ।" ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ କ୍ଳାନ୍ତ ଭାବରେ ପୁଣି ଖଟ ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

—o—

—୧୮—

ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଦୁଆର ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଇତସ୍ତତ କଲେ । ଘରଟା ମିସେସ୍ ସରକାରଙ୍କର । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନ ସେଠି ମିସେସ୍ ସରକାର ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଲା—ସେ ଯୋଉ ଦିନ ପ୍ରଥମେ ସେ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେ ଦିନ ବି ମିସେସ୍ ସରକାର ସେଠି ନ ଥିଲେ । ଥିଲା ତାଙ୍କର ନିର୍ଜୀବ ଦେହ । ସେ ଟିକେ ଶୀତେଇ ଉଠିଲେ—ତଥାପି—ହୁଏତ ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ଅଦୃଶ୍ୟ ଭାବରେ ଏ ଘରେ ରହି ଯାଇଚନ୍ତି ସେ । ପର୍ଦ୍ଦା ଆଡ଼େଇ ସେ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ ।

ଘର ଭିତରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଥିଲେ—ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ଛଡ଼ା । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଝରକା ଆଡ଼େ ଆଗେଇ ଗଲେ ।

—"ଆପଣ ବରଂ ଏଇ ଚେୟାରଟାରେ ବସନ୍ତୁ ।" ରଞ୍ଜିତ ବାବୁ କାହିଁକି କେଜାଣି ଟିକେ ସମ୍ଭ୍ରମ ସହିତ ଚେୟାରଟା ଆଗେଇ ଦେଲେ ।

ସେଦିନ ରାତି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଘରେ ଆଲୁଅ ଜଳୁଥିଲା ଆଉ ସେଇ ଆଲୁଅରେ ଟିକେ ଥରେ ସବୁରି ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଗଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ରମେଶ ପାଖରେ ବସିଥିଲେ ।

ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଟିକେ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ, ଟେବୁଲରେ ଭରା ଦେଇ ।

କୁମାର ବାବୁ ପଲଙ୍କଠୁ ଟିକେ ଛଡ଼ାରେ ଚେୟାରଟାରେ ବସିଥିଲେ । ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଶଙ୍କିତ ମୁହଁରେ ସବୁରି ମୁହଁକୁ ଥରେ ଥରେ ଚାହୁଁଥିଲେ ।

—"ସମସ୍ତେ ତ ଅପିଚନ୍ତି"—ରଜତ ବାବୁ ସମ୍ମିଳନୀ ଆରମ୍ଭ କଲା ଭଳି କହିଲେ ।

—"ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ?" ଏଥର ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ—ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଆଖିରେ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ।

—"ସେ ଆସି ପାରିବେ ନା ।" ରଜତ ବାବୁ ଧୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ । ଚମକ ପଡିଲା ପରି ମୁହଁ ଉଠେଇ ଚାହିଁଲେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ । ତା' ପରେ ରଜତ ବାବୁଙ୍କ କୌତୁହଳୀ ଆଖି ଆଗରେ ମୁହଁ ନୁଆଇଁଲେ । ଟିକେ ହସ ଲାଗିଲା ଶଶାଙ୍କ ବାବୁଙ୍କୁ—ହୁଏତ ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ଏମିତି ଧରା ପଡ଼ିବାକୁ ଚାହିଁ ନ ଥିଲେ ସେ ।

ଘର ଭିତରେ ଅନ୍ଧାର ଗାଢ଼ତର ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ।

—"କାରଣ—କାହିଁକି ଆପଣମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନ୍ତତଃ ଜଣେ ତ ଜାଣନ୍ତି ଯେ"— ଏଥର ରଜତ ବାବୁ ଚୁପ୍ କରି ଗଲେ ।

—"ମୁଁ ଆଜି ସକାଳେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସବୁଟା କହି ନ ଥିଲି । ତେବେ ଏତିକି କହିଥିଲି ଯେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ କ୍ୟାମେରାରେ ଉଠିଥିବା ଗୋଟିଏ ଫଟୋ ହେଲା ହତ୍ୟାକାରୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରମାଣ । ଫଳରେ ଆଜି ଦ୍'ପହରେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ଜୀବନ ଉପରେ ଏକ ଆକ୍ରମଣ ହୋଇ ଯାଇଛି । ମୋର ମନେ ହୁଏ ଖୁନୀ ଏ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହତାଶ ହୋଇ ଟିକେ ଅସାବଧାନ ହୋଇ ପଡିଛି ।" ରଜତ ବାବୁ କଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ କିନ୍ତୁ ସବୁରିକି ଚକିତ କରି ଘରର ଲାଇଟଟା ଲିଭିଗଲା ।

ଘର ଭିତରେ ଅଖଣ୍ଡ ନିସ୍ତବ୍ଧତା ।

—"ଏମିତି ସାଧାରଣତଃ ହୁଏ । ଯେ ଏ ଦାଗରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂଆ ତା ପକ୍ଷରେ ଖୁନ୍‌ର ଝୁଙ୍କି ନବା ସବୁବେଳେ ସହଜସାଧ୍ୟ ହୁଏନ । ହଁ କହିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି— ଦୁଆର ପାଖକୁ ଦସ୍ତାନର ଚିହ୍ନ ମିଳେନ । ବାହାର ପଟୁ ବନ୍ଦ ଅଛି ସେଇଟା ।' ରଜତ ବାବୁଙ୍କ କଥା ସରିବା ପରେ ପରେ ଶୁଭିଲା ଗୋଟେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ।

ଧଳା କାନ୍ଥ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା—ସ୍ଲାଇଡ଼ଟା । ବଗିଚା ପଟ ଝରକାର ଠିକ୍ ବାହାରୁ ଆସୁଥିଲା ସେଇଟା । ପର୍ଦ୍ଦା ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ଭଳି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଛାଇଟା— ଆଉ କ୍ରମଶଃ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଲା ।

—"ଆପଣମାନଙ୍କ ମନରୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ସନ୍ଦେହ ଯୋଉଛି ଦବ ଏଇଟା— ଠିକ୍ ହତ୍ୟାର ଦୃଶ୍ୟ ।'' ଛବିଟା ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଲା—ଆହୁରି—ଶେଷକୁ—

—"ମା ଗୋ"—ଅସ୍ଫୁଟ କଣ୍ଠରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ।

—"ମୁଁ ମୂଳରୁ ଠିକ୍ ଜାଣିଥିଲି ।" ଶାନ୍ତ, ଗମ୍ଭୀର ଶୁଭିଲା ରମେଶର ସ୍ୱର ।

—"କିନ୍ତୁ ଏଇଟା ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ କି ?" ଅନ୍ଧାରରୁ ଅଶ୍ୱସ୍ତ ଶୁଭିଲା ନଗେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ କଣ୍ଠ ।

ଛବିଟା ସେହି ଘରର । ଦିଶୁଥିଲା ଘର ଭିତରର ଗୋଟେ ଅଂଶ । ପଲଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା ଗୋଟେ ଦେହ—ଆଉ ଟେବୁଲ ପାଖରେ ବିହ୍ୱଳ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ—

—"ଆପଣ ହୁଏତ ଜାଣି ନ ଥିଲେ ଯେ ଆପଣଙ୍କ କାମର ସାକ୍ଷୀ ଅଛି ଜଣେ । ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଦେଖିଥିଲେ କେବଳ ଆପଣଙ୍କ ହାତ । ଦେଖିଥିଲା କ୍ୟାମେରା—ପ୍ରଶାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କର

ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଲମ୍ବା କ୍ୟାମେରା, ନାଁ—ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରବେନ ।” ରଜତ ବାବୁଙ୍କ ଗଳା ଦୃଢ଼ ଶୁଭିଲା । ବଗିଚୁ ପଟୁ ଆସୁଥିବା ସେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଲାଇଟ୍‌ଟା ଲିଭିଗଲା ।

ଘରର ଲାଇଟ୍‌ଟା ଜଳି ଉଠିଲା—ଦୁଆର ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ସୁକୁମାର ବାବୁ ।

—“ହୁଁ—ଖୁବ୍ ଭଲ କରଚ ତାଙ୍କୁ ଖୁନ୍ କର ।” ଦୃଢ଼, ସ୍ଥିର ଆଖିରେ ଚାହିଁଥିଲେ ସେ ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ।

—“କୁମାର—ତୁ ?” ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଏତେବେଳ ପରେ ପ୍ରଥମ କରି କଥା କହିଲେ ସ୍ୱପ୍ନରୁ ଉଠିବା ପରି ।

—“ସେଥିରେ ଅବଶ୍ୟ ଆପଣଙ୍କର କିଛି ଲାଭ ନ ଥିଲା ଏମିତ ନୁହେଁ । ନୁହେଁକି ? ଧରନ୍ତୁ ସେ ଯଦି ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କୁ କହିଦେଇ ଥା’ନ୍ତେ ଯେ ଆପଣ ଗୁ’ ସେୟାର କିଣିବାକୁ ନେଇଥିବା ସେଇ ଦଶହଜାର ଟଙ୍କାଟା ନିଜର ରେସ୍‌ପାଇଁ କରିଥିବା ଧାର ସୁଝିଚନ୍ତି—ଯଦି ସେ ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ କାନରେ ପକେଇ ଥା’ନ୍ତେ ଯେ ଆପଣ କଲିକତାର ସେଇ ଦରବାନର ଝିଅଟିକୁ ଦାଣ୍ଡରେ ବସେଇଚନ୍ତି—ତା’ ହେଲେ ଆପଣଙ୍କ ଅବସ୍ଥା କଣ ହୋଇ ଥାନ୍ତା ?” ରଜତ ବାବୁ କଥା କହୁଁ କହୁଁ ଦୁଆରଟା ଖୋଲିଲେ । ସେଇଟା ଅଜଙ୍କା ହୋଇଥିଲା କେବଳ ।

ତେବେ ତାର ବାହାର ପଟେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ଦୁଇଜଣ ସଶସ୍ତ୍ର କନେଷ୍ଟବଲ୍ ।

—o—

—୧୯—

—"ଧନ୍ୟବାଦ । ମୁଁ ଭଲ ଅଛି ।" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ବହୁରୁ ମୁହଁ ନ ଉଠେଇ କହିଲେ ।

—"କଥା କହନ୍ତୁ"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ଟିକେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ଭାବରେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ଆହତ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ । ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ପାଖର ଛୋଟ ଟି'ପଏ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ।

—"ମୁଁ କ୍ଲାନ୍ତ—ଆପଣ ବି' । ବରଂ ବିଶ୍ରାମ ନେବେ ଯା'ନ୍ତୁ ।" ନିର୍ଲିପ୍ତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ । ମୁଣ୍ଡରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା । ବହୁରୁ ଆଖି ଉଠି ନ ଥିଲା ।

ରଜତ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ସବୁ କଥା ବୁଝିଥିଲେ ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ । ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ସେ ଦିନ ଦି'ପହରରେ ଅଳ୍ପକେ ବର୍ତ୍ତି ଯାଇଥିଲେ । ଚାକର ସମ କଣ ଗୋଟେ କାମରେ ଅସମୟରେ ତାଙ୍କ ରୁମ୍‌କୁ ଯାଇ ଦେଖିଲା ଯେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଛି ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଗୋଟେ ରୁମାଲ—ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟେ ଆଘାତ, ହାତରେ ତାଙ୍କର ଥିଲା ଛୋଟ ପିସ୍ତଲଟା—ଆଉ ପାଖ ଟେବ୍‌ଲ୍ ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜରେ କେତେ ଲାଇନ୍ ଲେଖା—

—"ଛବି,

ମୁଁ ଖୁନ୍ କରିନି—ତଥାପି ଦୁନିଆ ଆଖିରେ ମୁଁ ଖୁନୀ । ତେଣୁ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜକୁ ହତ୍ୟା କରିବି । ଆଉ କେବେ ବିରକ୍ତ କରିବନି ତମକୁ"—

ରଜତ ବାବୁଙ୍କର ମତରେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ପ୍ରକୃତରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ବସି ଥିଲେ—ଏମିତିକ ଚିଠିଟା ବି' ଲେଖିସାରି ଥିଲେ । ଏଇ ସମୟରେ ଆବିର୍ଭାବ ହୁଏ ପ୍ରକୃତ ହତ୍ୟାକାରୀର ଫଟୋର ସନ୍ଧାନରେ । ଭାଗ୍ୟେ ରମା ସେଇ ସମୟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା—ନ ହେଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିବା କାମ ସେ ଶେଷ କରି ଦେଇଯାଇଥାନ୍ତା ।

—"ହଜ୍ ତେବେ ମୁଁ ଆସୁଚି"—ଶଶାଙ୍କ ବାବୁ ବାହାରି ଗଲେ ଆଜି ନିଜ ଅଜାଣତରେ ବୋଧେ—ଦୁଆରଟା ଆଉଜେଇ ଦେଇଗଲେ । କିଛି ବେଳ ଚୁପ୍‌ଚାପ ।

—"ତମେ ଗଲନି ଯେ ?"—ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ନିସ୍ପୃହ କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲେ ।

—"ମୁଁ—ହଁ, ମୁଁ ଯାଉଚି ।" ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ଅସ୍ଥିର ପାଦରେ ଦ୍ୱାର ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇ ଗଲେ ।

—"ଛବି—ମୋ ଜୀବନରୁ ଏମିତି ଭାବରେ ବିଦାୟ ନବାକୁ ମୁଁ ତମ୍ଭକୁ ଦେବିନି । ତମେ ମତେ ଏତେ ଭୁଲ ବୁଝିଲ କାହିଁକି ?" ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଅଭିମାନ ଥିଲା ସ୍ପଷ୍ଟ ।

—"ମତେ ଯେ ଯିବାକୁ କହିଲେ"—ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ।

—"ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚ ତେବେ ?" ତ୍ରସ୍ତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ।

—"ନିଶ୍ଚୟ—ମତେ ବି' ଯାଇ ଆସେ"—ତତୋଧିକ ତ୍ରସ୍ତ କଣ୍ଠରେ ଜବାବ ଦେଲେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ।

—"ତା ହେଲେ ମତେ ଉଠିବାକୁ ହେଲା"—ଝିଟ୍ ଅସ୍ଥିର ଭାବରେ ଶେଯରେ ଉଠି ବସିଲେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ।

—"ଡାକ୍ତର କହୁଥିଲେ ଶେଯରୁ ଉଠିଲେ"— ସୁପ୍ରିୟା-ଦେବୀ ନିର୍ଲିପ୍ତ କଣ୍ଠରେ କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ।

—"ମରିଯିବ—ମୁଣ୍ଡରେ ଜୋର୍ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ଶେଯରେ ଶୋଇଲେ ବି' ତ ଛାତିରେ ଜୋର୍ ପଡିବ । ଆଉ ମରିଯିବାକୁ ହବ—ସୁତରାଂ"—ଏଇଥର ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ଶେଜ ତଳକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼େଇଲେ ।

କଣ ଭାବି ଶେଯ ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଆସିଲେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ । ତା' ପରେ ପ୍ରଭାତ ବାବୁଙ୍କ ଗୋଡ ପାଖରେ ଆଣ୍ଠେଇ ପଡ଼ି ତାଙ୍କ କୋଳରେ ମୁଁହ ରଖିଲେ ।

—"ମତେ କ୍ଷମା କରି ପାରିବନି ତମେ—ମୁଁ"—ତାଙ୍କ ଗଳା ଲୁହରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଗଲା ।

—"ପାଗଳ—ସେମିତି କିଛି ଯଦି ହୋଇ ଥାନ୍ତା ତେବେ ତମକୁ ଅଟକେଇ ଥାନ୍ତି କାହିଁକି ?" ପ୍ରଭାତ ବାବୁ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀଙ୍କ ବାଳ ଅଉଁଆ କରୁଥିଲେ ।

—"ହୁଁ ଭାରି ଗୁଲବ । ଦେହ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ହୋଇନି ମତେ ମିଛରେ"—ମୁହଁ ଉଠେଇଲେ ସୁପ୍ରିୟା ଦେବୀ ଆଉ ଲୁହ ଭିତରୁ ଓଠ ଚିପି ହସିଲେ ।

—"ଦେହ ଏଇକ୍ଷଣି କିଛି ହୋଇନି—କିନ୍ତୁ ହୋଇଥିଲା । ଛବି—ବିଶ୍ୱାସ କର । ଯାଉ ସେ କଥା—ଦେଖି ମୁହଁ ଉପରକୁ ଉଠେଇଲ—ଆହୁରି—ଅଉ ଟିକେ— ।"

(ସମାପ୍ତ)

ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକାବଳୀ

ଉପନ୍ୟାସ :—

ଅଧୁରାତି	ଟ ୧ ୩
ଅଭିମାନ	ଟ ୧ ୩
[illegible] ଲେଢ଼	ଟ ୨ ୩
[illegible] ଅଶ୍ରୁ	ଟ ୧ ୩

ଅନୂଦିତ ଉପନ୍ୟାସ :—

[illegible]	ଟ ୧ [illegible]
[illegible]	ଟ ୧ [illegible]
[illegible]	ଟ ୧ [illegible]
[illegible]	ଟ ୧ [illegible]
[illegible]	ଟ ୧ [illegible]

[illegible] :—

[illegible]	ଟ ୨ [illegible]

[illegible]

[illegible]

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ—

[illegible]

[illegible], [illegible]—୨